



VEILIGHEID  
DOOR  
SAMENWERKEN

# OVERZICHT INTERVENTIES WIJKVEILIGHEID

80 antwoorden op onveiligheid in de wijk



## OVERZICHT INTERVENTIES WIJKVEILIGHEID



# OVERZICHT INTERVENTIES WIJKVEILIGHEID

80 ANTWOORDEN OP ONVEILIGHEID IN DE WIJK



# VOORWOORD

Etymologen vermoeden dat het woord wijk is afgeleid van het Latijnse vicus. Hiermee werden in de Romeinse tijd en later in de middeleeuwen kleine nederzettingen in de buurt van grote steden of legerplaatsen aangeduid. In de loop der eeuwen heeft het woord wijk een andere betekenis gekregen en wordt het gebruikt om een deel van een stad of dorp aan te duiden.

Wijk zou ook verwant kunnen zijn aan het werkwoord wijken, dat zoveel betekent als zich ergens heen begeven of een toevlucht nemen. Je begeven naar een veilige omgeving, om tot rust te komen. Waar je na een dag hard werken de batterij weer kunt opladen. Waar je samen met je vrienden kunt chillen na een lange dag op school.

Maar wat voor de een ontspanning is, kan de ander als overlast ervaren. Buurtbewoners kunnen zich geïntimideerd voelen door jongeren die zich 's avonds laat ophouden op straat. Rondslingerend afval, harde muziek of graffiti kunnen een gevoel van onbehagen of zelfs van onveiligheid bezorgen.

De laatste jaren ervaren burgers in toenemende mate overlast in hun woonomgeving. Gelukkig bestaat er tegelijkertijd de wil om hier iets aan te doen. In het bestuursakkoord is afgesproken dat het Rijk en gemeenten zich samen inspannen om de criminaliteit en overlast fors te reduceren. En 'samen' lijkt ook op microniveau het sleutelwoord. Publieke en private partijen slaan de handen ineen om een bijdrage te leveren aan het tegengaan van overlast en verloedering in de wijk, niet zelden in nauwe samenwerking met bewoners. Een opvallende ontwikkeling is de rol die sport hierbij speelt. Meedoen, Leren, Winnen, Van Hangjongeren naar sportjongeren, (L)earn respect; zomaar een greep uit de initiatieven waarbij sport het bindmiddel vormt om de overlast en verloedering een halt toe te roepen.

Het enthousiasme onder burgers en professionals voor dit soort projecten is groot. Veel interventies worden inmiddels ook ver buiten de gemeenten waar zij het levenslicht zagen, uitgevoerd. Wat precies dit enthousiasme veroorzaakt, is lastig te bepalen. Er is namelijk nog weinig bekend over de effectiviteit. Wel biedt internationaal effectonderzoek volgens de SCP-publicatie 'Overlast en verloedering ontsleuteld' aanknopingspunten om inzicht te krijgen in de effectiviteit van buurtparticipatie. Zo wordt buurtcoaching internationaal als veelbelovend aangemerkt. Jongeren vertonen minder delinquent of antisociaal gedrag wanneer niet-professionele vrijwilligers als positieve rolmodellen tijd met hen doorbrengen en constructieve, niet-veroordelende feedback

geven. Maar voor een groot deel van de interventies kan het bestaande wetenschappelijk onderzoek geen uitsluitsel geven over effecten. Dit betekent echter niet dat de interventies niet werken. Dat zou onvoldoende recht doen aan de vele lokale initiatieven, waarbij met veel inzet en een grote gemeenschapszin wordt gewerkt aan het verbeteren van de leefbaarheid van de wijk of de buurt. Daarbij zijn niet alle wijkinterventies gericht op het terugdringen van overlast, verloedering en criminaliteit. We moeten ook kijken naar andere effecten, bijvoorbeeld op het gebied van sociale cohesie.

Net als de eerste uitgave, is deze publicatie bedoeld voor professionals die op wijkniveau werken aan het verbeteren van de veiligheid. Met beknopte en heldere informatie over veelbelovende interventies, wil het CCV professionals ondersteunen. Vanzelfsprekend zult u ze 'op maat' moeten maken voor de situatie in uw wijk. Daarbij is het van belang goed na te gaan welk doel u voor ogen heeft. Een interventie die geschikt is voor het oplossen van conflicten tussen burens is niet per definitie het meest geschikt voor de vermindering van overlast. Het is een uitdaging om te blijven zoeken naar de juiste aanpak voor de *dán* geldende omstandigheden.

Wijkveiligheid staat op de kaart. Het CCV hoopt daar, met deze tweede uitgebreide en geactualiseerde publicatie, een extra bijdrage aan te leveren.

# INLEIDING

## WAT STAAT ER WEL EN WAT STAAT ER NIET IN DEZE PUBLICATIE?

Nemen we deze interventie wel of niet op? Dit was een veel gehoorde vraag tijdens de samenstelling van deze publicatie. Tijdens de speurtocht naar goede interventies bleek het aanbod overweldigend. Daarom is een lijst met criteria opgesteld waaraan de interventies moesten voldoen om deel uit te maken van deze publicatie.

De criteria om een interventie op te nemen waren:

- De interventie moet inzetbaar zijn op het terrein van maatschappelijke veiligheid. Daarbij was het vaak de vraag waar de grens ligt tussen het thema leefbaarheid en maatschappelijke veiligheid. Bij twijfel is veelal de keuze gemaakt om een interventie toch op te nemen.
- De interventies dienen wijkgericht te zijn benaderd.
- De interventies moeten gericht zijn op degenen die er in de wijk mee werken. Dat kunnen medewerkers zijn van de gemeente (vanuit openbare orde en veiligheid en vanuit de afdelingen wijkgericht werken) maar zeker ook corporatiemedewerkers, politiemensen, welzijnswerkers en bewoners.
- Er is tevens gezocht naar een goede spreiding van de voorbeelden.

## PRAKTIJK

De 80 voorbeelden zijn volgens een vast stramien beschreven. Dit om het snel zoeken te bevorderen. Ook zijn zoveel mogelijk verwijzingen naar meer informatie opgenomen. De 80 interventies die zijn beschreven zijn meestal niet 1-2-3 overzetbaar. Elke situatie vraagt om maatwerk. Het toepassen van de interventies uit deze publicaties is geen kwestie van 'zoek en vervang'. Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid ziet deze publicatie meer als een inspiratiebron. Afhankelijk van de lokale organisaties, het specifieke probleem, maar ook van het karakter van de wijk zal een vertaling plaats moeten vinden.

**LEESWIJZER**

De interventies zijn opgedeeld in vijf hoofdrubrieken:

- Veiligheid door participatie en betrokkenheid
- Samen (nog) sterker
- Sport als bindmiddel
- Signaleren en analyseren van onveiligheid
- Behe(e)r(s)en van de fysieke ruimte

In de inhoudsopgave kan snel en gericht een keuze per thema worden gemaakt.

# INHOUDSOPGAVE

<b>VOORWOORD</b>	<b>5</b>
<b>INLEIDING</b>	<b>7</b>
<b>1. VEILIGHEID DOOR PARTICIPATIE EN BETROKKENHEID</b>	<b>13</b>
Bewonersvereniging BaBuTi	13
Kraanvogelhof	15
Vrouwen Aan Zet	16
Kolonisten van de Wijk	18
Met M. in actie	19
Maatschappelijke Activeringscentra	21
Overlastconvenant	23
Buurtvaders / Buurtouders	24
Kan wél!	27
Buurtcoach	28
Thuis Op Straat (TOS)	30
OK-Punten	32
Branding (van wijken)	34
Opzoomer Mee!	36
Gedragscodes	37
Senioren en Veiligheid	39
Buurtpreventie	40
Bolnes	43
Wijk en Agent Samen (WAS)	44
Straatvertegenwoordigers	46
Buurtbemiddeling	47
Jongerenbuurtbemiddeling	49
Resocialisatie & Begeleiding (R&B)	50
Beware Watch Out	52
Betrekken van jongeren / vandalisme en vernielingen	53
Geld voor geen Geweld	55
Kids & Space	56
Streetwise	58
Jongeren Toezicht Team (JTT)	60

JIP Boy 4-ever	62
Grote Broer	63
Straatportiers en Portiekportiers	64
<b>2. SAMEN (NOG) STERKER</b>	<b>67</b>
Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO)	67
Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan (KVU)	69
Aanpak Veilig Rond en In School (VRIS)	71
Veiligheidseffectrapportage (VER)	72
Wijkveiligheidsplan / wijkactieplan	74
Maatregelenpakket veiligheid Oude Wijken Groningen	76
Stadsmariniers	78
Praktijkteams	80
Hotspot benadering	81
Draaiboek aanpak van overlast door jeugd	83
Wrap around	85
Lokale Veiligheidsplanner	86
Wijkgerichte organisatiemodellen en functieprofielen	88
Integrale aanpak woonoverlast	89
Laatste Kans Beleid (wonen)	91
Skaeve Huse	92
<b>3. SPORT ALS BINDMIDDEL</b>	<b>97</b>
De BOS-Impuls	97
Krajicek Playgrounds	99
Cruyff Courts	100
Meedoen, Leren, Winnen	102
Doelbewust	103
Voetbalveld als sociaal plein	105
Stichting Move	107
Van hangjongeren naar sportjongeren	109
Futsal Chabbab & voetbalwijktrainers	110
Het Jeugdsportfonds	112
(L)Earn Respect, Yes I will	113

<b>4. SIGNALEREN EN ANALYSEREN VAN ONVEILIGHEID</b>	<b>117</b>
Quick scan nieuwbouwplannen	117
Veiligheidsschouw	118
Cameratoezicht (op straat)	120
Burgernet	122
Aanpak problematische jeugdgroepen / Beke-aanpak	124
Communities that Care (CtC)	125
Inhaalslag Handhaving	127
Twens: Twentse wijkveiligheid een nieuwe start	129
De signaleringslijst	130
Buurtsignaal	132
Biketeams	133
<b>5. BEHE(E)R(S)EN VAN DE FYSIEKE RUIMTE</b>	<b>137</b>
Politiekeurmerk Veilig Wonen	137
Kindlint	139
Gated community	140
Aankoop panden	142
Checklist terugdringen agressie bij publieksvoorzieningen	144
Locatiecriteria sociaal pension	145
Aanpak graffiti Den Haag	147
Sociale duurzaamheid in toekomstvisies	148
Sociaal supervisor	150
Veilige Virtuele Wijken	152
<b>INDEX</b>	<b>157</b>
<b>CENTRUM VOOR CRIMINALITEITSPREVENTIE EN VEILIGHEID</b>	<b>163</b>
<b>COLOFON</b>	<b>164</b>



## HOOFDSTUK 1

# VEILIGHEID DOOR PARTICIPATIE EN BETROKKENHEID

Dit hoofdstuk bevat uiteenlopende interventies die buurtbewoners betrekken bij de verbetering van de veiligheid en leefbaarheid in hun wijk. De inzet van bewoners - zowel jong als oud - draagt bij aan zowel de subjectieve veiligheid (het veiligheidsgevoel) als aan de objectieve veiligheid (het daadwerkelijke aantal incidenten).

Een groot deel van deze projecten richt zich specifiek op het probleem van overlastgevende jongeren dat in veel gemeenten momenteel hoog op de agenda staat. Deze projecten staan aan het einde van dit hoofdstuk beschreven.

## BEWONERSVERENIGING BABUTI

### DOEL

Het doel van de Zwolse bewonersvereniging BaBuTi is het organiseren van diverse buurtactiviteiten om de saamhorigheid tussen verschillende (kwetsbare) groepen in de wijk te vergroten. Dit moet verloedering tegengaan en een woonomgeving creëren waar zowel volwassenen als kinderen zich veilig voelen.

### KORTE OMSCHRIJVING

In de wijk Gerenlanden (Zwolle-Zuid) is in 2005 de bewonersvereniging BaBuTi opgericht. De bewoners van drie straten in de wijk verenigden zich naar aanleiding van een aantal ernstige sociale problemen en criminaliteit in de wijk (winkeldiefstal, autokraak, vernielingen, prostitutie, vechtpartijen en pesterijen). De activiteiten van BaBuTi zorgen ervoor dat bewoners een actieve bijdrage kunnen leveren aan de veiligheid in hun wijk in samenwerking met andere partners.

### TOEPASSING

Een bewonersvereniging, zoals BaBuTi, kan in iedere wijk worden opgezet. Het is wel noodzakelijk dat er in de wijk betrokken burgers aanwezig zijn die verantwoordelijkheid nemen voor het verbeteren van de veiligheid en de leefbaarheid.

In overleg met instanties werkt BaBuTi aan de verbetering van veiligheid en leefbaarheid van de woonomgeving. Namens de buurtbewoners is BaBuTi het aanspreekpunt voor de officiële instanties, zoals de gemeente Zwolle en woonstichting SWZ. De activiteiten van de vereniging bestaan onder meer uit het initiëren van sociale- en speel-

activiteiten voor de buurtbewoners (bijvoorbeeld de organisatie van een buurtschoonmaakdag). Ook geeft BaBuTi aan verschillende maatschappelijke organisaties presentaties en helpen zij andere buurtverenigingen op weg.

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

BaBuTi ontvangt een financiële bijdrage van woningcorporatie SWZ (250 euro), wijkvereniging (250 euro) en huurdersbelangenvereniging de Woonkoepel (alleen de bestuurlijke kosten). Winkeliers sponsoren de activiteiten van de vereniging in natura. Bestuursleden dragen uit eigen middelen bij. Het lidmaatschap is gratis aangezien voor veel huishoudens een financiële bijdrage niet mogelijk is. Voor de bouw van de opslagruimte voor speelmaterialen heeft Gemeente Zwolle een bedrag van 5.000 euro bijgedragen.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Buurtbewoners en zorgaanbieders.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Gemeente Zwolle (wijkmanager, wijkbeheerder, afdeling milieu), woningcorporatie SWZ (afdeling Sociaal Beheer), huurdersbelangenvereniging De Woonkoepel, Travers jongeren werk, winkeliers.

#### **RESULTAAT**

De vereniging heeft oplossingen gevonden tegen verloedering en ernstige sociale problemen in de wijk Gerenlanden. Gerenlanden stond boven aan de lijst van probleemwijken en is sinds enige jaren van deze lijst verdwenen. Door de organisatie van activiteiten zet BaBuTi negatief gedrag om in positief gedrag en worden buurtbewoners bewust gemaakt van hun eigen woonomgeving.

#### **MEER WETEN?**

##### **Internet**

- Bewonersvereniging BaBuTi: [www.babuti.nl](http://www.babuti.nl).
- Dossier Burgerparticipatie: [www.hetccv.nl](http://www.hetccv.nl).
- Experiment Bewonersparticipatie: [www.vrom.nl](http://www.vrom.nl) (onderwerpen/krachtwijken/initiatieven bewoners).
- Het LPB (Landelijk platform voor wijkgericht werken): [www.lpb.nl](http://www.lpb.nl).
- Het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken: [www.lsabewoners.nl](http://www.lsabewoners.nl).
- Deelproject 'In actie met burgers!' van het Actieprogramma Lokaal Bestuur: [www.inactiemetburgers.nl](http://www.inactiemetburgers.nl).

## KRAANVOGELHOF

### DOEL

Dit project in de Nuenense Kraanvogelhof moest de speeltuin in de straat en de aangrenzende garageboxen in de wijk weer veilig en leefbaar maken. Daarbij wordt uitgegaan van het principe Schoon, Heel en Veilig.

### KORTE OMSCHRIJVING

De speeltuin en aangrenzende garageboxen in de Nuenense wijk Kraanvogelhof was in 2003 uitgegroeid tot een verzamelplaats voor verschillende groepen jeugd die zorgden voor vernielingen, overlast en verpaupering. Het straatbeeld verslechterde en er werd drugs gebruikt en alcohol gedronken. Jonge kinderen uit de buurt durfden niet meer in de speeltuin te spelen en buurtbewoners waren ten einde raad en wilden het recht in eigen hand nemen.

### TOEPASSING

Deze Nuenense aanpak is toe te passen in iedere gemeente die op een bepaalde locatie overlast ervaart van jeugdgroepen.

De gemeente Nuenen nodigde bij het begin van het project alle buurtbewoners uit voor een bijeenkomst waar ze de gelegenheid kregen hun hart te luchten en mogelijke oplossingen aan te dragen. De bewoners formeerden samen met de gemeente een werkgroep waarbij ook de politie, het jongeren- en opbouwwerk en de woningbouwvereniging zich aansloten.

Daarna werd een probleemanalyse en een plan van aanpak gemaakt waarin voor alle partijen een rol was weggelegd. Diverse maatregelen werden getroffen. Het principe Schoon, Heel en Veilig stond hierbij centraal. Zo werd het speeltuintje opgeknapt, kreeg de straat verkeerssluizen en werden bestrating en beplanting aangepast. Ook kwam er verlichting in de achterpaden en werden anti-klimmaterialen aangebracht aan de garageboxen.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

De kosten hangen af van de maatregelen die moeten worden genomen. In Nuenen werden deze kosten uit eigen middelen van de partners betaald. Activiteiten ter bevordering van de samenhang en samenwerking zijn financieel en materieel ondersteund door de gemeente.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Gemeente.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

De politie, jongerenwerker en opbouwwerkers en de woningcorporatie zijn in alle fasen betrokken.

### RESULTAAT

Uit een evaluatie van het project blijkt dat de overlast in de Kraanvogelhof tot een acceptabel niveau is teruggebracht. De wijk is zichtbaar verbeterd, de samenhang is toegenomen, net als het veiligheidsgevoel. Doordat de bewoners zijn vertegenwoordigd in het platform Nuenen-Zuid, een samenwerkingsverband van meerdere wijken, is er structureel aandacht voor de wijk, waardoor terugval wordt voorkomen. De bewoners hebben een grote schoonmaakactie voorbereid en uitgevoerd. Zij zijn steeds beter gaan samenwerken, tonen zich erg betrokken en voelen zich verantwoordelijk voor hun eigen wijk. De aanpak van het project Kraanvogelhof wordt inmiddels in meerdere wijken in Nuenen uitgevoerd.

Het project Kraanvogelhof van de gemeente werd in 2009 genomineerd voor Hein Roethofprijs.

### MEER WETEN?

#### Internet

- Kijk voor meer informatie over het project Kraanvogelhof van de gemeente Nuenen in het dossier Hein Roethofprijs op de website van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid: [www.hetccv.nl/hein-roethofprijs](http://www.hetccv.nl/hein-roethofprijs).

## VROUWEN AAN ZET

### DOEL

Het doel van Vrouwen Aan Zet (VAZ) is het ontwikkelen en opzetten van een vrouwen-groep die verbeteracties oppakt in de directe leefomgeving. Dat kan zijn het begeleiden en ondersteunen van kinderen en tieners uit de buurt, waardoor het risico tot afglijden naar grensoverschrijdend gedrag wordt gereduceerd. Daarnaast wil VAZ de leefbaarheid bevorderen door aandacht voor de groenvoorziening, straatvuil en speelterreinen. Tot slot wil VAZ een gezamenlijk verantwoordelijkheid voor de leefomgeving creëren en de verdere emancipatie en integratie van de vrouw bevorderen.

### KORTE OMSCHRIJVING

Bij de uitvoering van de gemeentelijke hotspotsaanpak op en rondom de Delftselaan in Den Haag (Schilderswijk) signaleren wijkagenten en onderwijzers dat jonge kinderen betrokken zijn bij overlastgevend en mogelijk criminele activiteiten van de oudere jeugd. Mede vanwege het ontbreken van sociale controle wordt negatief gedrag bij de jeugd (tot dertien jaar) in de hand gewerkt. Ook moeders zijn bezorgd. Zij geven aan dat zij weinig zicht hebben op wat hun kind op straat doet en met wie het omgaat. Vanuit de (voornamelijk Marokkaanse) moeders ontstaat het initiatief om een groep te vormen die zich nadrukkelijker gaat bemoeien met het gedrag van hun kinderen op straat. Die bemoeienis bestaat deels uit het in gesprek gaan met kinderen en hun ouders over gewenst en ongewenst gedrag, en deels uit het begeleiden van de kinderen naar bestaande en - zo nodig - nieuwe sociaal-culturele en sportactiviteiten. Voor zij

zo ver zijn, wordt gewerkt aan de ontwikkeling van de sociale en communicatieve vaardigheden van de afzonderlijke deelnemers en aan de vorming van zelfstandige groepen van moeders.

### **TOEPASSING**

Deze interventie is toe te passen in iedere gemeente. Uitgangspunt voor de werkwijze van VAZ is dat men vanuit preventief oogpunt de kinderen en jongeren in hun aandachtsgebied ondersteuning biedt en aanspreekt op hun gedrag. Kortom, het in gezamenlijkheid ontwikkelen van sociale controle in hun leefomgeving en daarbij te komen tot een leefbare en veilige omgeving voor jong en oud. De ondersteuning aan de vrouwen wordt gegeven door de medewerkers van RG-consult. Na een paar jaar coaching is ervoor gekozen om een stichting op te richten, zodat de groep zich verder kan ontwikkelen en ontplooien.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

In 2004 heeft de gemeente Den Haag een startsubsidie verstrekt van ongeveer 13.300 euro. In 2005 is een subsidie verleend van 75.000 euro (waarvan 65.000 ten laste van de gemeente en 10.000 ten laste van de woningcorporatie HaagWonen). Voor 2006 is 60.000 euro beschikbaar gesteld (waarvan 50.000 afkomstig van de gemeente en 10.000 van HaagWonen). Daarvoor zijn drie projecten begeleid, op de locaties Joubertplantsoen, Delftselaan e.o. en Van der Vennepark, met een gemiddelde omvang van tien tot twaalf vaste deelnemers en een wisselend aantal ad hoc-deelnemers. De kosten hebben voornamelijk betrekking op coaching. Per groep per jaar is ongeveer 1000 euro beschikbaar als 'handgeld'. De gemeentelijke subsidie is per mei 2007 beëindigd. Voor vervolffinanciering zijn onder meer HaagWonen en andere fondsen benaderd.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Het project Vrouwen aan Zet is ontwikkeld door RG-consult in opdracht van de gemeente Den Haag, ingegeven door signalen van professionals en wensen uit de wijk.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Basisscholen, de welzijnsstichting WES, de politie, de buurtvaders, Go4It (klussenproject voor jongeren) en Boog (opbouwwerk).

### **RESULTAAT**

Inmiddels functioneren er drie groepen met een vaste kern van tien tot twaalf moeders in de wijk. Dankzij hun netwerk in de wijk slagen zij erin verbindingen te leggen tussen 'vraag' en 'aanbod' in de wijk. Ook ontwikkelen zij zich in toenemende mate tot aanspreekpunt en vraagbaak voor andere moeders in de wijk. Project Vrouwen Aan Zet is inmiddels omgevormd tot de stichting Vrouwen aan Zet NL afd. Den Haag.

Het VAZ-project heeft in 2005 de KIWI stimulerings- en waarderingsprijs gekregen. In 2007 werd het project genomineerd voor de Hein Roethofprijs.

## MEER WETEN?

### Internet

- VAZ afdeling Den Haag: [www.stichtingvaz.nl](http://www.stichtingvaz.nl).
- Meer over de doelstelling en werkwijze, zie: [www.rgconsult.nl](http://www.rgconsult.nl).

## KOLONISTEN VAN DE WIJK

### DOEL

Kolonisten van de Wijk is ontwikkeld in de Rivierenwijk in Deventer. Het is een methode die bewoners van achterstandswijken in staat stelt om zelf mee te werken aan de vernieuwing van hun wijk. Bijzonder in het project is dat herstructurering van de wijk vooral wordt gezien als sociale herstructurering. Dit houdt in dat er bijzondere aandacht is voor het vormgeven van een beter toekomstperspectief van de bewoners.

### KORTE OMSCHRIJVING

Het project kent vier stappen:

1. Verkennen: de opbouwwerkers voeren gesprekken met bewoners over het dagelijks leven in de Rivierenwijk.
2. Proefboringen: de opbouwwerkers achterhalen de belangrijkste onderwerpen bij bewoners en organisaties. Daarnaast zijn ze op zoek naar de mooie verhalen over de wijk en de bewoners.
3. Keukentafelgesprekken: op allerlei plekken in de wijk wordt met bewoners gesproken over de wijkagenda. In portieken, op grasvelden, op de stoep, tijdens de barbecue en natuurlijk aan de keukentafel.
4. Het Kampvuur: de uitkomsten van de keukentafelgesprekken leiden tot een bewonersvisie (de zogenoemde Meetlat) die in grote bijeenkomsten met bewoners, de gemeente en de woningcorporatie wordt besproken.

### TOEPASSING

Kolonisten van de Wijk kan in iedere wijk waar een herstructurering plaatsvindt, worden ingezet. Binnen het project Kolonisten van de Wijk wordt gebruik gemaakt van de werkvorm Vlag en Wimpel. Aan de hand van zestig voorgesprekken met allerlei bewoners over het woonklimaat zijn 45 stellingen geformuleerd. Bewoners kunnen vervolgens aangeven welke stellingen men het zwaarst vindt wegen voor een goed woonklimaat. Het spel wordt thuis aan de keukentafel gespeeld. Opbouwwerkers gaan aan de hand van het spel in gesprek met de bewoner(s) over het leven in de wijk. Bewoners maken keuzes, geven voorkeuren, gaan in gesprek met elkaar en kiezen wat zij het belangrijkste vinden.

Na afloop van het project 'Kolonisten van de Wijk' is in de Rivierenwijk het experiment LAK: 'Laboratorium van de Alledaagse Kansen' van start gegaan. Het LAK borduurt verder op de uitgangspunten van 'Kolonisten van de Wijk'. Het richt zich daarbij nog

meer op vraaggestuurde maatschappelijke participatie. Het LAK streeft wijkverbetering na door verandering van binnenuit. De doelstelling hierbij is dat alle bewoners op eigen kracht één of twee stappen verder komen ten opzichte van hun huidige sociale positie. De wijkbewoners verbeteren hun positie op een aantal fronten én de wijk als geheel verbetert.

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Bijdrage uit Innovatie Programma Stedelijke Vernieuwing (IPSV): 277.415 euro.  
Drie opbouwwerkers gaan 24 uur per week aan de slag in de wijk.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Gemeente, woningcorporatie, welzijnswerk.

#### **RESULTAAT**

De opbouwwerkers hebben samen met bewoners een bewonersvisie voor de Rivierenwijk gemaakt. In deze bewonersvisie (de Meetlat) zijn 32 onderwerpen opgenomen die volgens de wijkbewoners bij de vernieuwing van belang zijn. De Meetlat was bij de verdere planvorming van de wijk - zowel sociaal, economisch als fysiek - een belangrijk uitgangspunt. De afspraken werden opgenomen in het Uitvoeringsplan voor Rivierenwijk.

Schiedam en Hoogeveen passen de methode Kolonisten van de Wijk (deels) ook toe. Het project Kolonisten van de Wijk won eind 2006 de derde prijs van de Burgerparticipatieprijs.

#### **MEER WETEN?**

##### **Internet**

- Kijk voor meer informatie en een uitgebreide methodiekbeschrijving van Kolonisten van de Wijk en het Laboratorium van de Alledaagse Kansen op de website van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid: [www.hetccv.nl](http://www.hetccv.nl).

## **MET M. IN ACTIE**

#### **DOEL**

Met M. in actie is bedoeld om lokale criminaliteit te bestrijden met behulp van anonieme meldingen via de meldlijn 0800-7000.

#### **KORTE OMSCHRIJVING**

Overlast door jongeren, brandstichting, vernielingen, graffiti, uitgaansgeweld, inbraak, wapenbezit op scholen, drugshandel... Soms worden wijken getergd door

problemen waar (opsporings-)instanties lastig grip op kunnen krijgen, omdat ze niet over de juiste informatie beschikken. Informatie die buurtbewoners vaak wel bezitten maar niet durven prijs te geven. Zij weten dat hun buurman in drugs handelt, of dat hun beste vriend regelmatig een wapen mee naar school neemt, maar durven met die informatie niet naar de politie. Voor dit soort situaties is er met M. in actie. Met M. in actie zetten burgers zich (anoniem) in als onderdeel van de aanpak van criminaliteit. Zij kunnen informatie anoniem doorgeven via de meldlijn 0800-7000.

#### **TOEPASSING**

M. in actie kan in iedere gemeente worden ingezet. Binnen de aanpak is de mogelijkheid om op de lokale problematiek toegesneden actiemateriaal (onder andere posters of flyers) te laten vervaardigen.

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Elke lokale actie is maatwerk. Voor elke actie wordt, in overleg met de opdrachtgever (gemeente of politie), een offerte opgesteld. Voor deze actieform wordt dat de opdrachtgever zelf wordt ingeschakeld om actief met de gewenste doelgroep te communiceren. Het is namelijk een actie van de opdrachtgever en niet van M. Dit hoeft niet veel tijd te kosten. Het persoonlijk benaderen van sleutelfiguren en netwerken kan worden meegenomen in de dagelijkse werkzaamheden.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente of politie.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Actieve bewoners, bestuurders en voorgangers van religieuze organisaties, gemeenteraadsleden, jeugdzorg/jongerenwerkers, politie, lokale/regionale media, scholen, sportverenigingen/speeltuinbeheerder, welzijns-/opbouwwerk, wijk- en buurtbeheer (coördinator/medewerkers/buurtconciërge), winkeliers/middenstand.

#### **RESULTAAT**

Er zijn geen specifieke resultaten bekend over de inzet van Met M. in actie. Voor Stichting M. als geheel zijn die er wel. Uit de jaarcijfers van Stichting M. blijkt dat in 2008 bijna 80.000 telefoontjes binnenkwamen. Dit leidde tot 13.700 meldingen. De partners van M. losten met de anonieme tips al 710 zaken op en hielden 1.100 verdachten aan. Het geld en de goederen die zij in beslag namen verdubbelde tot 1,7 miljoen ten opzichte van 2007.

In de eerste helft van 2009 werden 6.862 serieuze meldingen verzonden naar de partners van M.; ruim 500 meer dan in de eerste helft 2008. Van deze meldingen was 85 procent bruikbaar, 3.100 meldingen werden in onderzoek genomen.

## MEER WETEN?

### Internet

- Meld misdaad anoniem: [www.meldmisdaadanoniem.nl](http://www.meldmisdaadanoniem.nl).

## MAATSCHAPPELIJKE ACTIVERINGSCENTRA

### DOEL

Het doel van de Maatschappelijke Activeringscentra is het (re-)activeren en (re-)integreren van bijstandsgerechtigden met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, door hen in te zetten bij het verhogen van de leefbaarheid in de wijk.

### KORTE OMSCHRIJVING

In Nederland is sprake van een groep langdurig werklozen met grote afstand tot de arbeidsmarkt. Deze groep is lange tijd als verloren beschouwd, waardoor zij in de diverse re-inegratietrajecten links zijn blijven liggen. Binnen de structuur van activeringscentra gaan deze langdurig uitkeringgerechtigden zich verdienstelijk maken door het bieden van diensten aan huis of in de buurt, rond schoon, heel, veilig en prettig en zorgzaam. Tegenover het recht op een uitkering staat de plicht om zich in te zetten voor de samenleving, in dit geval de buurt.

Het is niet de bedoeling dat het activeringscentrum concurreert met vergelijkbare initiatieven in de wijk. In de praktijk is juist sprake van aansluiting daarbij. Doordat een activeringscentrum in de wijk vaak blijkt te fungeren als ontmoetingsplaats waar iedereen kan binnenlopen, is het de ideale plek om buurtgenoten wegwijs te maken in het beschikbare aanbod van diensten en activiteiten. Daarnaast starten in het activeringscentrum ook nieuwe activiteiten die huis aan huis plaatsvinden, zoals adviezen over veiligheid aan huis. Dit is werk dat eigenlijk te duur is voor een professional, maar dat in combinatie met de inzet van deelnemers aan een activeringscentrum mogelijk wordt.

### TOEPASSING

Maatschappelijke Activeringscentra slaan twee vliegen in één klap. Onder begeleiding bieden mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt eenvoudige persoonlijke diensten aan of doen zinvolle klussen in de wijk. Zij doen op die manier werkervaring op en kunnen – indien mogelijk – doorstromen naar stages of betaald werk. Via het activeringscentrum wennen de deelnemers aan de verplichtingen die bij werk horen: zij worden aangesproken op ziekteverzuim, gewezen op hun verantwoordelijkheden en op de regels, maar ook op de mogelijkheden en perspectieven van leertrajecten.

De mogelijke terughoudendheid van zorg-, welzijns- en vrijwilligersorganisaties verdwijnt snel als men ziet hoe goed de deelnemers bewoners weten te mobiliseren en ‘achter de voordeur’ weten te komen. Vooral deze laatste ontwikkeling is een belang-

rijke factor, omdat het een ingang kan bieden tot voorheen moeilijk benaderbare wijkbewoners.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

De exploitatie van een activeringscentrum is niet duur. De deelnemers voeren de activiteiten uit met behoud van uitkering en daarbovenop eventueel een kleine beloning. De locaties worden vaak tegen een lage of geen huur in gebruik gegeven. Materiaal wordt via sponsoring opgehaald. De begeleiding en aandacht voor uitstroom naar werk liggen meestal in handen van casemanagers van Sociale Zaken. Werkbegeleiding is vaak mogelijk via een ROC of een sociale werkvoorziening. De enige substantiële kostenpost is de coördinator. Gedacht moet worden aan een jaarbedrag van 50.000 tot 100.000 euro. De kosten zijn in de praktijk goed te financieren uit het Werkdeel (W-deel) van Wet werk en bijstand (WWB) en in sommige gemeenten is er financiering beschikbaar van de woningbouwcorporaties en uit de Wmo en Wijkontwikkeling.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Welzijnsinstellingen, thuiszorg, ROC's, woningcorporaties.

### **RESULTAAT**

Het project begon met de opzet van vier centra, in de gemeenten Alphen aan den Rijn, Almelo, Culemborg en Ede. Deze vier centra hebben maandelijks overleg over activeringscentra en aandachtspunten in de wijk. Daarbij schuiven steeds meer gemeenten aan die ook een Maatschappelijk Activeringscentrum opstarten of geïnteresseerd zijn in het concept. Zo zijn of komen er activeringscentra in onder meer de gemeenten Almere, Arnhem, Enschede, Meppel, Heusden, Waalwijk, Tiel, Twenterand, Amsterdam, Rotterdam, Nijmegen, Den Haag, IJsselstein en Zutphen.

### **MEER WETEN?**

#### **Publicaties**

De opmars van Maatschappelijke Activeringscentra. SociaalBestek, jaargang 70, nr. 9, 2008.

#### **Internet**

- Portal voor activeringscentra: [www.activeringscentra.nl](http://www.activeringscentra.nl).
- De Databank Interventies op [www.interventiesnaarwerk.nl](http://www.interventiesnaarwerk.nl) (zie: Activeringscentrum om bijstandsverlening te doorbreken).
- Stichting Voorwerk Ede: [www.voorwerk-ede.nl](http://www.voorwerk-ede.nl).
- Buurtbeheer Almelo: [www.buurtbeheeralmelo.nl](http://www.buurtbeheeralmelo.nl).

## OVERLASTCONVENANT

### DOEL

Het doel van een overlastconvenant is het opstellen van afspraken tussen bewoners, ondernemers en professioneel betrokken partijen om overlast te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken.

### KORTE OMSCHRIJVING

Een overlastconvenant gaat meestal over geluidshinder, verkeershinder, onveiligheid, onveiligheidsgevoelens, vernieling, vervuiling en andere zaken die hinder geven of schade veroorzaken. Voor elke overlastvorm worden maatregelen vastgesteld. Tevens wordt in het convenant afgesproken hoe gehandeld wordt bij overlast. Er worden daartoe structurele samenwerkingsafspraken gemaakt. Een overlastconvenant wordt met inbreng van betrokken bewoners, ondernemers en professionals opgesteld via een interactief proces. Ieder die een rol en/of verantwoordelijkheid heeft, geeft zijn of haar mening over de aspecten die van belang zijn in de overlastbestrijding. Doelen die bereikt kunnen worden zijn: het wegnemen van onduidelijkheden over de interpretatie van regelgeving, het communiceren van handhavingsbeleid en afspraken over te nemen stappen bij een 'overtreding'. Het kan handig zijn een overlastconvenant op te stellen als er veel bezwaren zijn tegen een voorgenomen ingreep of een voorziening die in een buurt gaat komen. Bezwaren kunnen hiermee worden weggenomen.

### TOEPASSING

Een overlastconvenant is geschikt voor het maken van afspraken in de preventieve fase (voor er overlast is). De succesfactor van het instrument is dat er in een vroeg stadium afspraken worden gemaakt over samenwerking. Het is van belang dat er duidelijkheid is over de verdeling van verantwoordelijkheden. Deels kan dit worden gebaseerd op bestaande wet- en regelgeving, deels kunnen er afspraken worden gemaakt over inspanningsverplichting. Bijeffecten zijn het creëren van betrokkenheid en het activeren van burgers. Er zijn geen standaard overlastconvenanten. Ze worden op maat gemaakt, afhankelijk van de situatie. Voorwaarde is dat er enige mate van vertrouwen is tussen de betrokken partijen.

Een overlastconvenant heeft weliswaar geen juridische status, maar het kan een rol spelen in het verhelderen van aanwezige problematiek en maatregelen. Waar mogelijk worden afspraken over grenswaarden en overige maatregelen geregeld via wetgeving en vergunningen.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

Inzet van een coördinator of projectleider door de gemeente. In een aantal gevallen neemt een medewerker van de gemeente zelf deze rol op zich. In andere gevallen wordt een extern bureau ingeschakeld (als kennis ontbreekt en onafhankelijkheid een pré is).

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Gemeente.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Gemeentelijke diensten, woningbouwcorporatie, bewoners, politie, overige betrokkenen.

### RESULTAAT

Uit de praktijk blijkt dat een overlastconvenant in eerste instantie vooral de samenwerking flink ten goede komt. Effect hiervan is dat instanties beter bereikbaar worden voor burgers. Daarnaast blijken convenanten een impuls voor handhaving en het toezicht.

### MEER WETEN?

#### Publicaties

- Amsterdam. Overlastconvenant voormalige tramremise De Hallen: [www.oudwest.amsterdam.nl](http://www.oudwest.amsterdam.nl).
- Leiden. Convenant Muziekhuis Leiden: [www.muziekhuis.nl](http://www.muziekhuis.nl).
- Dordrecht. Overlast Convenant: [www.dordrecht.nl](http://www.dordrecht.nl).
- Berkelland. Modelconvenant Veilig Uitgaan. Dit document is te vinden op [www.hetccv.nl](http://www.hetccv.nl).
- Diverse gemeenten hebben een Horecaconvenant opgesteld. Deze zijn te vinden op [www.hetccv.nl](http://www.hetccv.nl).

## BUURTVADERS / BUURTOUDERS

### DOEL

De buurtvaders willen de sociale controle in de wijk versterken en een vorm van toezicht uitoefenen op de jongeren uit de buurt. Doelgroep van het project buurtvaders zijn veelal jongeren die 's avonds in de buurt rondhangen en incidenten, overlast of kleine criminaliteit veroorzaken.

### KORTE OMSCHRIJVING

Het toezicht door de buurtvaders vindt in nauwe samenwerking plaats met de gemeente en de politie. De opzet van het project is om contact te leggen met de jongeren en hen waar nodig aan te spreken op hun gedrag. Daarnaast worden er activiteiten georganiseerd, zoals sportactiviteiten om het contact met de jongeren te versterken en hen alternatieve activiteiten aan te bieden. Moeders spelen in deze projecten ook een rol, alleen vindt hun inbreng meer achter de schermen plaats en is deze rol bijvoorbeeld meer gericht op contact met onderwijsinstellingen.

### VOORBEELDEN

De buurtvaders in Amsterdam Slotervaart zijn lid van Al Mawadda, een zelforganisatie die de integratie van Marokkaanse Nederlanders in de samenleving wil bevorderen. Iedere avond surveilleren de buurtvaders in kleine groepjes door de buurt. Er blijft telkens minimaal één van de vaders achter bij Al Mawadda, zodat ze bereikbaar zijn voor ouders, bewoners en politie. Op verzoek van de bewoners of de politie kunnen de

buurtvaders hun route aanpassen en bepaalde plekken extra in de gaten houden. De buurtvaders benaderen jongeren op basis van gelijkwaardigheid. Ze zijn uitdrukkelijk geen verlengstuk van de politie. De buurtvaders in Slotervaart werken vanuit een indirecte benadering. Ze maken een praatje met de jongeren en spreken ze daarna pas aan op hun gedrag.

Buurtvaders in de Edese wijk Veldhuizen werken sinds begin 2009 in dienst van de gemeente. Daarnaast krijgen ze een opleiding tot beveiligers bij ROC A12. De deelnemers krijgen een participatiebaan bij de Stichting Voorwerk. De stichting en ROC A12 zijn betrokken bij de uitwerking van de plannen. In het verleden gaf de gemeente alleen een vrijwilligersvergoeding. Hierdoor lag het project een tijdlang stil. Door te werken met een dienstverband geeft Ede het project een officiële status.

Ook in andere steden zoals Alkmaar en Lelystad dragen Marokkaanse buurtvaders bij aan leefbaarheid en veiligheid.

### **TOEPASSING**

Buurtvaderprojecten worden voornamelijk uitgevoerd door vaders van Marokkaanse afkomst. Per project varieert de mate waarin controle wordt uitgeoefend; van iedere dag tot enkele dagen per week. Buurtvaders zijn inzetbaar als toezicht binnen de 'eigen kring' om een lastige doelgroep te bereiken. Voor het project moet draagvlak zijn bij potentiële vrijwilligers.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

De kosten voor het project zijn door inzet van vrijwilligers relatief laag. Het project kost per jaar ongeveer 30.000 euro. Met dit bedrag wordt een coördinator gefinancierd (de enige beroepskracht) voor tien uur per week. Verder draait het project op vrijwilligers. Het is wenselijk dat deze vrijwilligers kunnen beschikken over de wettelijk vastgestelde maximum onkostenvergoeding.

Het Buurtvaderproject vraagt ook inzet van de politie in de vorm van direct contact met de politie tijdens toezichturen. Bovendien is een eenmalige instructie door de politie wenselijk. Naast de inzet van een coördinator en van vrijwilligers, kan er een begeleidingscommissie worden ingesteld. Deze komt maandelijks bijeen om de voortgang en resultaten van het Buurtvaderproject te bespreken, en de manier van werken waar nodig bij te stellen. In de commissie zitten bijvoorbeeld: een belangenbehartiger van de Marokkaanse doelgroep, politie, welzijnsorganisatie, woningbouwcorporatie, winkeliersvereniging en gemeente.

Het Buurtvaderproject kan worden uitgebreid met:

- buurtmoeders (schakel tussen allochtone ouders en onderwijs);
- buurtvaders met een andere etnische achtergrond dan de Marokkaanse.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

(Marokkaanse) vaders, ouders.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Gemeente, politie, justitie, moskee, diverse welzijnsinstellingen, woningbouwcorporatie, winkeliersvereniging.

### RESULTAAT

Het project in Amsterdam met Marokkaanse buurtvaders is geëvalueerd. Het project is na een proefperiode van een half jaar voortgezet, waarbij gekeken is naar een uitbreiding naar het Overtoomse Veld. Na het eerste half jaar is er een aantal veranderingen in de wijk merkbaar. De algemene regels, zoals vuilnis aan de weg zetten op het aangegeven tijdstip, worden beter opgevolgd. Ook heeft de aanwezigheid van de buurtvaders een gunstig effect op het gedrag van jongeren tot zestien jaar. Veel van de kinderen uit de buurt kennen een buurtvader als buurman of familielid. De oudere jongeren zijn uitgeweken naar een andere wijk. In de wijk waar het project draait, voelen zij zich op de vingers gekeken. Het aantal meldingen van overlast is afgenomen, waardoor de buurtvaders zich meer kunnen wijden aan andere zaken die spelen in de wijk.

Andere resultaten zijn:

- individuele buurtvaders hebben zich door het buurtvaderschap ontplooid en hebben inmiddels een betaalde baan gevonden;
- er zijn nieuwe contacten ontstaan tussen bewoners onderling en bewoners, politie en overige instanties;
- bewoners ervaren een verbetering van de leefbaarheid;
- bewoners voelen zich meer betrokken bij hun buurt.

### MEER WETEN?

#### Publicaties

- De Marokkaanse buurtvaders, voorbeeld van een burgerinitiatief. Methodiekbeschrijving. Gemeente Amsterdam en B&A-groep, 2002.
- De toekomst van buurtvaderschap. Professionalisering met behoud van zeggenschap. M. de Gruijter en T. Pels, Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2005.
- Samen voor elkaar. Een onderzoek naar de Marokkaanse buurtvaders uit Amsterdam Slotervaart/Overtoomse Veld Noord. J.D. de Jong Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, 2002.
- Veiligheid in de wijk. OverlegPlatform Stedelijke Vernieuwing, 2000.

#### Internet

- Buurtvaders Lelystad: [www.buurtvaders-lelystad.nl](http://www.buurtvaders-lelystad.nl).
- Buurtvaders Amsterdam: [www.vadercentrum.nl](http://www.vadercentrum.nl).
- Buurtvaders Alkmaar: <http://buurtvadersalkmaar.wordpress.com>.

## KAN WEL!

### DOEL

Kan wél! richt zich op de activering van bewoners in hun eigen wijk. Het daagt bewoners uit om hun ideeën, plannen en zelfs dromen voor de wijk te realiseren.

### KORTE OMSCHRIJVING

De werking van Kan wél! is simpel. Een wijkbewoner heeft een idee en wil dit gaan uitvoeren, maar heeft hulp nodig bij de uitwerking en geld voor de uitvoering. De bewoner neemt contact op met de buurtcoach van het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA). Dit is iemand die goed kan luisteren en weet hoe je van idee tot uitvoerbaar plan komt. De buurtcoach bespreekt het idee met de bewoner. Er wordt gekeken of het idee haalbaar is en of het idee nieuw in de wijk is. Vervolgens wordt een plan gemaakt. De bewoner bereidt de uitvoering voor. Is hierbij ook nog extra hulp nodig, dan biedt de buurtcoach ondersteuning op verzoek. De bewoner voert het plan zelf uit.

Kan wél! is een Nederlandse variant van het Engelse Can do ([www.thescarmantrust.org](http://www.thescarmantrust.org)). De Amerikaanse ABCD-methode (Asset Based Community Development) ligt ook in het verlengde. Het is een methode die uitgaat van de kennis en kunde van bewoners en de aanwezige (informele) samenwerkingsrelaties die zij onderhouden. Kan Wél! neemt ideeën van bewoners als uitgangspunt. De overheid assisteert in feite bij burger-initiatieven.

Steden die mee doen aan Kan wel! zijn: Alkmaar, Almere, Amsterdam, Arnhem, Bergen op Zoom, Breda, Delft, Dordrecht, Emmen, Enschede, Gouda, Haarlem, Heerlen, Kerkrade, Leiden, Maastricht, Spijkenisse, Tiel, Tilburg, Venray en Zaandam.

### TOEPASSING

Kan wél! vraagt inzet van betrokken en actieve burgers. Binnen het project kunnen uiteenlopende activiteiten worden opgezet.

Een project van Kan wél! is aan drie voorwaarden verbonden:

- het moet een activiteit zijn die nog niet bestaat in de wijk;
- het project moet niet gericht zijn op een enkele etnische groep;
- het idee moet volgens de ontwikkelingswerk(st)er haalbaar zijn.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

Kan wél! is mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van projectpartner Aedes, uit het Fonds Werken aan Wonen. Op lokaal niveau wordt samengewerkt met woningcorporaties, gemeenten en bewonersorganisaties die de lokale projecten financieren.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Bewoners.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Aedes, Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA), gemeente.

### RESULTAAT

In Engeland wordt al jaren via deze methode gewerkt (de CanDo methode) en daarbij is gebleken dat het leefklimaat in de wijken aantoonbaar en duurzaam verbetert.

Uit Engels onderzoek (naar de CanDo methode) is gebleken dat het leefklimaat aantoonbaar en duurzaam verbetert tegen veel lagere kosten dan de gangbare vormen van bewonersparticipatie, waarbij bewoners minder sterk worden betrokken in het planvormingsproces.

De Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) heeft het Kan wel! laten evalueren door de Universiteit van Tilburg. De aanpak slaat aan bij bewoners, vanwege de persoonlijke benadering en de snelle onbureaucratische werkwijze.

### MEER WETEN?

#### Publicaties

- Wat Kan wél! kan. Hoe bewoners zelf bijdragen aan sociale binding in de wijk. Mirjan Oude Vrielink en Ted van de Wijdeven (m.m.v. Bram Boluijt), Universiteit van Tilburg, Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting, Rotterdam, 2007.

#### Internet

- Meer informatie over Kan wel! is beschikbaar op [www.kanwel.nl](http://www.kanwel.nl) en [www.kanweljongeren.nl](http://www.kanweljongeren.nl). Deze websites geven, naast achtergrondinformatie, ook een overzicht van alle projecten.
- Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken: [www.lsabewoners.nl](http://www.lsabewoners.nl).
- Kenniscentrum Stedelijke Vernieuwing: [www.kei-centrum.nl](http://www.kei-centrum.nl).

## BUURTCOACH

### DOEL

Het stimuleren en ondersteunen van bewoners om zelf projecten te starten en uit te voeren in hun wijk/buurt.

### KORTE OMSCHRIJVING

Het begrip buurtcoach komt voort uit het project Kan wél!, dat in Nederland in 2006 van start ging. De buurtcoach is iemand die in een wijk actief op zoek gaat naar bewoners die iets willen organiseren, opzetten of veranderen in hun wijk. Vervolgens ondersteunt de buurtcoach deze bewoners bij de opzet, planning en uitvoering van hun idee.

De werkwijze van een buurtcoach kenmerkt zich door een aantal kernaspecten:

- Snelheid: een buurtcoach kan snel handelen bij projecten.

- **Onafhankelijkheid:** een buurtcoach is onafhankelijk van bestaande instanties.
- **Zelfstandig:** een buurtcoach werkt met een eigen planning en tijdsindeling. Hierdoor kunnen makkelijk afspraken buiten de reguliere werktijden om worden gemaakt.
- **Bereikbaarheid:** een buurtcoach is altijd bereikbaar via email of telefoon.
- **Vertrouwen:** een buurtcoach vertrouwt bewoners en hun ideeën en stelt zich positief op. Door de laagdrempelige en persoonlijke werkwijze wint een buurtcoach ook snel het vertrouwen van bewoners.

Kerneigenschappen van een buurtcoach zijn: luisteren, stimuleren, organiseren en aanpassen. Sommige mensen zien een buurtcoach als een logische opvolger van de opbouwwerker, in de praktijk vullen deze functies elkaar echter goed aan. Bij het werk in de wijk bouwt de buurtcoach snel een eigen netwerk op van personen, organisaties, instanties en bedrijven die op een of andere manier een bijdrage zouden kunnen leveren bij lopende of nog komende projecten. Met behulp van dit netwerk kan een buurtcoach bewoners ook leren hoe ze in de toekomst, met gebruikmaking van de bestaande organisaties en hulpmiddelen, zelfstandig projecten kunnen opzetten. Een goede buurtcoach maakt zichzelf uiteindelijk overbodig.

### TOEPASSING

Op dit moment wordt een buurtcoach alleen ingezet voor Kan wél!-projecten via het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA). Voor de inzet wordt een contract afgesloten met een lokale partij, meestal een woningcorporatie of gemeente. Afhankelijk van de wensen van de opdrachtgever wordt bepaald hoeveel inzet van een buurtcoach vereist is. De selectie van een buurtcoach gebeurt door het LSA op basis van de wensen van de opdrachtgever en het wijktype waarin de buurtcoach wordt ingezet.

Een buurtcoach is op veel terreinen inzetbaar. Als ondersteuning van het welzijnswerk of opbouwwerk kan een buurtcoach nieuwe potentiële vrijwilligers opsporen in een wijk en hen enthousiasmeren om zich bewuster met hun wijk bezig te gaan houden. Een buurtcoach kan met een specifieke taak in een wijk ingezet worden, bijvoorbeeld in een nieuwe Vinex-wijk zorgen dat bewoners meer contacten gaan leggen met elkaar, zodat een sociale structuur ontstaat. Projectmatig kan een buurtcoach worden ingezet om 'slapende' wijken wakker te schudden en de mensen weer betrokken te maken bij hun wijk.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

20.000 – 30.000 euro per buurtcoach.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Lokale partijen nemen het initiatief om een buurtcoach in te huren bij het LSA.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Aedes vereniging van woningcorporaties, ministerie van VROM (WWI).

**RESULTAAT**

In de praktijk blijkt dat bewoners door de laagdrempelige en persoonlijke aanpak van de buurtcoach sneller bereid zijn zich in te zetten voor hun wijk. Door het vertrouwen dat bewoners krijgen van de buurtcoach gaan ze de projecten ook echt beschouwen als 'hun' project. Zij krijgen ook de waardering achteraf, de buurtcoach blijft op de achtergrond. Hierdoor is het groei-effect op bewoners groot. Hun vertrouwen in zichzelf neemt toe en ze gaan in veel gevallen in een later stadium zelfstandig projecten draaien. Een bijkomend effect is dat de buurtbewoners vaak doorstromen naar de bestaande bewonersorganisaties in de wijk. Projecten zijn vaak goedkoper als bewoners de kans krijgen dit volledig zelf uit te voeren. Aangezien het 'hun' project is, beschouwen de bewoners het beschikbare budget ook als 'hun' geld en zijn ze zuinig.

**MEER WETEN?****Internet**

- Meer informatie over Buurtcoach is beschikbaar op de website van Kan wel!: [www.kanwel.nl](http://www.kanwel.nl).

**THUIS OP STRAAT (TOS)****DOEL**

Het doel van Thuis Op Straat is om de straat en de wijk terug te geven aan iedereen die daar recht op heeft. Jong en oud.

**KORTE OMSCHRIJVING**

Om de doelstelling te bereiken, werkt TOS in de wijk aan veiligheid, aanspreekbaarheid op gedrag en een positief, vriendelijk en fatsoenlijk speelklimaat. Een ontspannen klimaat waar positief gedrag wordt beloond en negatief gedrag wordt aangepakt. Naast activiteiten richt TOS zich op betrokkenheid van ouders, omwonenden en professionals. TOS draait onder andere in Bergen op Zoom, Schiedam, Breda, Leiden, Amsterdam en Rotterdam. De aanpak is gericht op jongens en meisjes van twee tot negentien. TOS organiseert in de wijk activiteiten op vaste tijden en op vaste plaatsen.

Onder leiding van een TOS-baas worden dagelijks diverse activiteiten georganiseerd op het gebied van sport en spel, circus, drama, educatie en creativiteit.

**TOS wil:**

- een duidelijker, gemoedelijker, fatsoenlijker en sportiever klimaat op de pleinen en straten;
- meer spelende kinderen op straat en minder overlast en vandalisme;
- situaties die uit de hand dreigen te lopen eerder signaleren;
- maatwerk leveren voor kinderen die dreigen te ontsporen;
- overlast effectief bestrijden;
- de samenwerking met bewoners en wijkpartijen vergroten.

### VARIANT

In Schiedam is met OEPS een juniorvariant van Thuis Op Straat ontwikkeld. OEPS betekent Ouder(s) En hun Peuter(s) die met hun kinderen buiten op Straat spelen, andere ouders ontmoeten, plezier hebben en gestimuleerd worden tot spelen. OEPS manifesteert zich door middel van 'het OEPS-terras' in de wijk. Met meegenomen spelmateriaal, een tafel met wat krukjes, een kopje thee en een parasol worden ouders gestimuleerd (meer) met hun peuter te spelen. Ook kunnen ouders door onder andere foldermateriaal doorverwezen worden naar opvoedbureaus, jeugdzorg of andere instanties op peutergebied.

### TOEPASSING

TOS is makkelijk overzetbaar naar allerlei situaties en plekken. De TOS-projecten draaien allemaal in wijken waar leefbaarheids- en veiligheidsproblemen zijn.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

TOS vraagt inzet van verschillende professionals. Vaak kan dit worden opgenomen als onderdeel van hun takenpakket. Naast een coördinator van de TOS-activiteiten zijn er uitvoerders nodig. Binnen TOS worden zij 'werkbazen' genoemd. Om TOS te mogen neerzetten in een gemeente moeten verschillende trainingen worden gevolgd, zoals de opleiding tot TOS-baas voor beginners en gevorderden, intervisie voor TOS-bazen en training-on-the-job. De kosten voor een training bedragen circa 200 euro per dag.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

TOS-organisatie. Thuis Op Straat werkt op basis van maatschappelijke franchise. De TOS-praktijken in de wijken en buurten zijn aangesloten bij de franchiseorganisatie, die geleid wordt door franchisegever Stichting Thuis Op Straat Centraal (hoofdkantoor).

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Wijkbewoners, ouders, gemeente, sociaal cultureel werk, bewonersorganisaties, jongerenwerk, onderwijs, politie, sportverenigingen, buurtopbouwwerk.

### RESULTAAT

De Erasmus Universiteit Rotterdam heeft een ontwikkelingsgericht onderzoek verricht naar drie jaar TOS. Hiervoor zijn drie jaar lang gegevens verzameld van TOS-locaties in Rotterdam, Gouda, Dordrecht en Leiden. Het TOS-concept voorziet volgens de onderzoekers, zowel in achterstandswijken als in niet-achterstandswijken, in een behoefte van kinderen en volwassenen. TOS heeft oog voor jongeren en problematische situaties op pleinen en straten en blijkt de veiligheidsbeleving van kinderen en ouders duidelijk te vergroten.

Onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut op verschillende Amsterdamse TOS-locaties wijst uit dat meer dan de helft van de bewoners TOS kent en weet wat TOS doet. Vrijwel alle bewoners die weten wat TOS doet, vinden dat TOS goed en nuttig werk doet. De overgrote meerderheid van hen denkt bovendien dat kinderen door TOS vaker, leuker en veiliger buitenspelen. Vier op de vijf bewoners hebben wel eens naar TOS gekeken;

een aanzienlijk aantal van hen heeft wel eens geholpen bij een activiteit en/of heeft door TOS nieuwe mensen in de buurt leren kennen.

### MEER WETEN?

#### Publicaties

- Voel je thuis op straat. Onderzoek naar kindvriendelijkheid en bewonersbetrokkenheid in de wijk Fort-Zeekant in Bergen op Zoom. Nanne Boonstra, Rianne Verwijs en Ron van Wonderen, Verwey-Jonker Instituut, ISBN 978-90-5830-317-2, 2009.
- Voel je thuis op straat - Amsterdam Noord. Onderzoek in Amsterdam Noord/ Vogelbuurt bij kinderen, jongeren en bewoners. Ron van Wonderen en Nanne Boonstra, Verwey-Jonker Instituut, ISBN 978-90-5830-268-7, 2008.
- Voel je thuis op straat, Bergen op Zoom – Nulmeting onder kinderen, jongeren en volwassenen in Bergen op Zoom Centrum. Ron van Wonderen en Nanne Boonstra, Verwey-Jonker Instituut, ISBN 978-90-5830-242-7, 2007.
- Kom naar buiten!: Thuis Op Straat is er ook! (gepopulariseerde uitgave van de onderzoeksrapportage 'Jeugd en Buitenruimte. Het Thuis Op Straat Project' van de Erasmus Universiteit uit 2004). R. Engbersen, K. Voogd, Uitgeverij De Knappe Man, Rotterdam, 2005.
- Veelbelovend en effectief. Overzicht van preventieprojecten en -programma's, NIZW, ISBN 90-5957-229-7, 2004.
- De straat aan de jeugd. Een ontwikkelingsgericht onderzoek naar drie jaar 'Thuis Op Straat'. Kees Masson, Seraphim Karyotis, Wiebe de Jong (Erasmus Universiteit Rotterdam), Aksant, Amsterdam, ISBN 978-90-5260-048-2, 2002.

#### Internet

- Op de website [www.thuisopstraat.nl](http://www.thuisopstraat.nl) is alle informatie die over van TOS beschikbaar is, gebundeld.
- Meer informatie over OEPS is beschikbaar op de website [www.oudersenpeutersopstraat.nl](http://www.oudersenpeutersopstraat.nl).
- Op de website van het Verwey-Jonker Instituut zijn diverse onderzoeken over TOS als download beschikbaar: [www.verwey-jonker.nl](http://www.verwey-jonker.nl).

### OK-PUNTEN

OK-punten zijn locaties waar je terecht kunt als je getuige of slachtoffer bent van geweld op straat. Het gaat hierbij om publiek toegankelijke plekken zoals café's, restaurants, bibliotheken, gemeentelijke instellingen, sportverenigingen, wijk-accommodaties, kappers, winkels en hotels. Het doel van de OK-punten is dan ook dat mensen zich weer bewust worden dat, als je je onveilig of bedreigd voelt, het normaal is om steun en hulp te vragen.

### KORTE OMSCHRIJVING

OK-punten zijn een initiatief van de Stichting Meld Geweld. Een OK-punt biedt getuigen of slachtoffers van geweld of mensen die zich onveilig voelen onderdak. Voor OK-punten gelden de volgende uitgangspunten:

- Het OK-punt is tijdens (de) openingstijden voor iedereen toegankelijk. De locatie hoeft niet 24-uur per dag geopend te zijn.
- Op een OK-punt is minstens één medewerker aanwezig die de OK-training heeft gevolgd.
- Aan de gevel hangt een OK-bord dat verlicht is als de locatie geopend is.
- OK-punten houden zich aan richtlijnen, bijvoorbeeld voor het opnemen van contact met de meldkamer.

Een OK-punt is te herkennen aan het blauwe, verlichte uithangbord met het OK-logo dat aan de gevel van de locatie hangt. Als het OK-punt geopend is, brandt de lamp. Als de lamp uit is, is het OK-punt gesloten.

De stichting Meld Geweld wil medewerkers van OK-punten (de zogeheten 'Okeejeers') ook gaan opleiden voor grote evenementen. Deze vrijwilligers worden bijvoorbeeld tijdens feesten en festivals ingezet, waarbij ze kunnen functioneren als 'signaleerders' of 'vreedzame dempers van problemen'.

In Nederland zijn er in verschillende steden OK-punten: Rotterdam, Vlaardingen, Schiedam, Amsterdam, Leeuwarden, Tilburg en Hilvarenbeek.

### TOEPASSING

In iedere gemeente, van groot tot klein, kan een OK-punt opgezet worden. Allerlei locaties kunnen OK-punt worden, zolang zij openbaar toegankelijk zijn. Om als kroeg of gemeentelijke instelling een OK-punt te worden, moeten de medewerkers eerst de OK-training hebben gevolgd. Hier hebben zij geleerd om te gaan met situaties die zich in de praktijk kunnen voordoen, hoe een slachtoffer zich kan voelen en hoe iemand, die zich onveilig voelt of met geweld in aanraking is gekomen, het beste kan worden opgevangen. Deze eerste opvang is essentieel voor het verwerkingsproces van de betrokkenen.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

Medewerkers van locaties die als OK-punt willen gaan fungeren, moeten een cursus volgen. De training kost 150 euro per persoon inclusief de lesmaterialen. Het OK-bord kost 315 euro.

De gemeente Tilburg geeft de OK-punten jaarlijks 70.000 euro subsidie voor trainingen, communicatie en onderhoud.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Gemeente.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Ondernemers, bibliotheken, gemeentelijke instellingen, sportverenigingen, wijk-accommodaties, Stichting Meld Geweld.

### RESULTAAT

Uit evaluatie van de Tilburgse OK-punten blijkt dat er nog weinig gebruik wordt gemaakt van de inloopfunctie, maar dat er wel een preventieve werking van uit lijkt te gaan. Geïnterviewden geven aan dat zij het belangrijk vinden dat de OK-punten er zijn. In de omgeving van de OK-punten komt minder vandalisme voor. De beheerders van OK-punten voelen zich zelf ook veiliger, mede door de scholing die zij hebben gehad. Ze zijn enthousiast over de aanpak en onderschrijven de doelstelling. De bewoners moeten nog wel meer op de hoogte worden gebracht van de bedoeling en de locaties van de OK-punten.

Op dit moment wordt er landelijk onderzoek gedaan naar het nut van de OK-punten.

### MEER WETEN?

#### Publicaties

OK-punten in Tilburg. Een evaluatie en effectmeting. drs. Michiel Rovers, drs. Esther van den Reek, drs. Monique Bruinsma, IVA beleidsonderzoek en advies, Tilburg, 2009.

#### Internet

Op de website [www.okpunt.nl](http://www.okpunt.nl) is alle informatie die over de OK-punten beschikbaar is, gebundeld.

De publicatie 'OK-punten in Tilburg. Een evaluatie en effectmeting' is als download beschikbaar via: [www.iva.nl](http://www.iva.nl).

## BRANDING (VAN WIJKEN)

### DOEL

Doel van branding is om de kernwaarde (identiteit) van een wijk te benoemen en uit te dragen als onderlegger voor de verbetering van een wijk.

### KORTE OMSCHRIJVING

Branding is een techniek om wijken te voorzien van een nieuw etiket dat past bij de (her-)ontwikkeling. Het kan helpen om het imago van een gebied te veranderen en om kernwaarden van een wijk uit te drukken in de nieuwbouw- en verbeterprogramma's. Branding begint vaak met een marktonderzoek waarbij aan bewoners, bezoekers en andere betrokken partijen wordt gevraagd welk beeld ze van de wijk hebben.

### TOEPASSING

In principe kan op iedere wijk branding worden toegepast.

De aanpak van branding kent vier fasen:

1. Historische analyse van de identiteit.
2. Formuleren van kernwaarden (het merk).
3. (Woning)marktonderzoek.
4. Opstellen van een wijkvisie die wordt meegenomen in de (her-)ontwikkeling van de wijk.

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Branding opdrachten zijn er in vele soorten en maten. Een opdracht aan een gespecialiseerd bureau begint meestal bij 50.000 euro.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente, corporatie, gespecialiseerd bureau.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Bewoners, bezoekers en andere betrokken partijen.

#### **RESULTAAT**

Het resultaat van branding is onbekend, of althans niet objectief onderzocht. Er zijn believers en non-believers. Woningcorporaties Woonbron uit Rotterdam en Staedion uit Den Haag hebben hiermee in een viertal pilots ervaring opgebouwd. De pilot in Hoogvliet (Rotterdam) benoemde zes zogenoemde Leefarrangementen. Zo'n Leefarrangement bestaat uit een pakket aan (woon)voorzieningen binnen de wijk, passend bij de leefstijl van bepaalde doelgroepen. Deze aanpak leidde tot een twee keer zo grote vraag naar woningen dan voorheen.

#### **MEER WETEN?**

##### **Publicaties**

- Het wonder van Westerpark, vernieuwing van de Fannius Scholtenbuurt. S. Metaal en I. Teijmant, Het Spinhuis, Apeldoorn, ISBN 978-90-5589-295-2, 2009.
- YURP's-lab Wildemanbuurt, Amsterdam-Osdorp. KEI kenniscentrum stedelijke vernieuwing, Rotterdam, 2008.
- Transformatie van woonwijken met behoud van stedenbouwkundige identiteit. Bijlsma e.a., NAI Uitgevers en Ruimtelijk Planbureau, Rotterdam/Den Haag, ISBN 978-90-5662-563-4, 2008.
- City branding, how cities compete in the 21st century. S. van Gelder en M. Allen, Placebrands, 2007.
- Identiteit en Branding, methode voor gebiedsintegere ontwikkeling. R. Goorden en R. Peeters, Staedion, Woonbron, 2006.

##### **Internet**

- Projectplannen, rapportages en onderzoeken van de pilotprojecten zijn beschikbaar op de website van het project Identiteit & Branding, [www.identiteitenbranding.nl](http://www.identiteitenbranding.nl).

- Op de website van KEI (kenniscentrum stedelijke vernieuwing) is een dossier 'Identiteit, leefstijlen en woonmilieus' opgenomen waarin onder andere branding aan bod komt: [www.kei-centrum.nl](http://www.kei-centrum.nl).
- Gespecialiseerde bureaus: [www.realtimebranding.nl](http://www.realtimebranding.nl), [www.karsadvies.nl](http://www.karsadvies.nl), [www.wsa.nl](http://www.wsa.nl).

## OPZOOMER MEE!

### DOEL

Bij Opzoomer Mee ondernemen bewoners allerlei initiatieven om zelf de leefbaarheid in hun straat te verbeteren zoals meer verlichting, geveltuinen en vooral beter onderling contact. Het doel is drieledig: het bevorderen van sociaal contact, het kennen en gekend worden en het tot stand brengen van een leefbare en veilige straat.

### KORTE OMSCHRIJVING

Opzoomeren verwijst naar de Opzoomerstraat in Het Nieuwe Westen (Rotterdam). In 1989 voelden bewoners zich in deze straat in de steek gelaten door de instanties (vooral gemeente). Drugsoverlast, slechte verlichting, vervuiling en gebrek aan sociale structuur waren voor bewoners aanleiding om het heft in eigen hand te nemen. Deze straat is binnen Rotterdam en ver daarbuiten een voorbeeld geworden. Er is een bureau Opzoomer Mee dat helpt het Opzoomeren te verspreiden.

Opzoomer Mee is verdeeld in een aantal fasen, van het verwerven van draagvlak en betrokkenheid tot het gezamenlijk organiseren van activiteiten en het opstellen van gezamenlijke afspraken in het kader van het bevorderen van leefbaarheid en veiligheid. In de oorspronkelijke Opzoomerprojecten lag de organisatie sterk bij de bewoners zelf. Deze ligt nu veel meer bij professionals van Opzoomer Mee, opbouwwerk, enzovoort.

Opzoomer Mee kan als volgt worden getypeerd:

- de basis is de straat;
- het is campagnegericht;
- de mensen maken de stad (bewoners maken zelf hun straat veiliger, schoner en vriendelijker);
- er worden straatafspraken gemaakt.

### TOEPASSING

Opzoomer Mee is toepasbaar in stratenclusters waar er voldoende betrokkenheid en enthousiasme onder bewoners (groepen) is en waar het toekomstperspectief van de buurt positief is. Ook moet er bij (deel)gemeentebestuur, diensten, basisonderwijs, instellingen en zelforganisaties bereidheid zijn tot samenwerking en bereidheid tot het leveren van inzet tijdens de ontwikkelfase en na afloop.

Er zijn op lokaal niveau heel veel varianten op het Opzoomeren ontwikkeld.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Het bureau Opzoomer Mee faciliteert. De kosten worden gedragen door de gemeente. De voornaamste kosten gaan zitten in het activiteitenbudget. Dit budget kan variëren van een minimale hoeveelheid middelen tot een paar duizend euro per aanvraag.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Bewoners en Bureau Opzoomer Mee.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Sociaal cultureel werk, bewonersorganisaties, jongerenwerk, onderwijs, politie, sportverenigingen, buurtopbouwwerk.

### **RESULTAAT**

Het Verwey-Jonker Instituut heeft in 2001 het Opzoomereren geëvalueerd. Het Instituut noemt de resultaten “ongrijpbaar door de afwezigheid van heldere doelen en systematische evaluaties”. Uit een andere peiling in 2005 onder 84 Opzoomerstraten blijkt dat 92 procent van de deelnemende straten vindt dat Opzoomereren daadwerkelijk helpt om betere burens van elkaar te worden. Uit een grootschalige steekproef van het Centrum voor Onderzoek & Statistiek (COS) blijkt dat de deelname aan de jaarlijkse Opzoomer-campagne blijft groeien. Achttien procent van de Rotterdammers geeft in het onderzoek aan mee te doen.

### **MEER WETEN?**

#### **Publicaties**

- Bewonersbudgetten. Ministerie van VROM, Den Haag, 2009.
- Opzoomereren, stille kracht? Verwey Jonker Instituut, 2001.

#### **Internet**

- Meer informatie over Opzoomer Mee is beschikbaar via [www.opzoormee.nl](http://www.opzoormee.nl).

## **GEDRAGSCODES**

### **DOEL**

Een gedragscode is een geheel van afspraken over het gedrag van mensen in een wijk of buurt. Een gedragscode is geen wet en is niet van bovenaf opgelegd. De betrokkenen maken onderling afspraken op vrijwillige basis. Doelstelling van een gedragscode-project is het leefklimaat in een wijk of buurt te bevorderen en de sociale samenhang te verbeteren.

### **KORTE OMSCHRIJVING**

Mensen spreken elkaar steeds minder aan op ongewenst gedrag en houden (te) weinig rekening met elkaars belangen. Een dergelijke houding kan ongewenst gedrag in de hand werken en kan uiteindelijk leiden tot agressie en geweld. Gedragscodes vormen

een middel om de sociale cohesie in de buurt te verbeteren. Het opstellen van een gedragscode kan een bijdrage leveren aan de bevordering van integratie en actief burgerschap. Uiteraard is daarbij vooral het proces belangrijk, waarbij het gaat om een onderlinge discussie tussen de buurtbewoners over waarden, normen, omgangsvormen en grenzen.

Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid heeft een stappenplan ontwikkeld dat bewoners en professionals handvatten biedt voor het opstellen van gedragscodes. Dit stappenplan is getest in vijf pilotbuurten in verschillende gemeenten. In 2009/2010 worden nogmaals in acht pilotbuurten het stappenplan getest. Het stappenplan is bestemd voor de lokale veiligheidsprofessional die in de buurt samen met de bewoners aan de slag wil om gedragscodes op te stellen. Dit kan uiteraard ook op verzoek van de bewoners. De gemeente heeft een ondersteunende rol (facilitator). De betrokkenheid van bewoners is essentieel; de bewoners stellen de gedragsregels op en leven ze na. Het is een project 'voor en door bewoners'.

### TOEPASSING

Gedragscodes kunnen in iedere buurt worden ingezet. Het stappenplan kan hierbij helpen. Het stappenplan heeft een systematische benadering voor het opzetten van het project. Deze benadering is gericht op samenwerken, inventariseren, prioriteren, aanpakken en monitoren. Het CCV heeft ook een document opgesteld waarin richtlijnen zijn opgenomen om het project gedragscodes te evalueren. De gemeenten kunnen zelf de aanpak periodiek meten, evalueren en zo nodig bijstellen.

Het stappenplan kent de volgende stappen:

1. het samenstellen van een projectgroep;
2. samen bepalen voor welk probleem de gedragscode een oplossing kan bieden;
3. het bepalen van het knelpunt met de hoogste prioriteit;
4. het opstellen van de gedragscode en bekendmaking hiervan aan de bewoners;
5. evaluatie en borging.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

Een projectgroep bestaat doorgaans uit een afgevaardigde van de gemeente, de politie, woningcorporatie, welzijnswerk en uiteraard de bewoners. De projectgroep is nauw betrokken bij de uitvoering van de pilot gedragscodes, zij bepaalt het bereik van het project en stelt een plan van aanpak op voor de uitvoering. De gemeente is doorgaans de projectleider (maar de welzijnsorganisatie of woningcorporatie kan ook de projectleider zijn), zij ondersteunt de projectgroep, faciliteert waar nodig en coördineert de verschillende activiteiten. De deelnemende pilotbuurten hadden een begroting tussen de 1.000 en 5.000 euro. De inzet van de projectleider is gemiddeld vier uur per week, en voor de overige professionals is dat twee uur per week gedurende het traject. De capaciteitsinzet is mede afhankelijk van de georganiseerde activiteiten en hoe zwaar het project wordt ingezet.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Alle partijen die in de buurt aan de slag willen met het opstellen van buurtafspraken.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Het project Gedragcodes is met name bedoeld voor bewoners en dient ook gedragen te worden door de bewoners. In het projectteam zitten naast de buurtbewoners ook de gemeente, de woningbouwcorporatie, de politie en de welzijnsorganisatie.

### **RESULTAAT**

Uit de praktijk blijkt dat door het opstellen van gedragscodes afspraken ontstaan met een duurzaam effect. Hierdoor wordt het gedrag van bewoners op de lange termijn positief beïnvloed. Ook blijkt dat een gedragscode de binding met de buurt versterkt en de anonimiteit verkleint.

### **MEER WETEN?**

#### **Internet**

- Kijk voor meer informatie in het dossier Gedragcodes op de website van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid: [www.hetccv.nl/gedragscodes](http://www.hetccv.nl/gedragscodes).

## **SENIOREN EN VEILIGHEID**

### **DOEL**

‘Senioren en Veiligheid Amsterdam’ is gericht op het verminderen van onveiligheidsgevoelens bij ouderen. Dit gebeurt door het aanbieden van feitelijke kennis en/of het vergroten van betrokkenheid.

### **KORTE OMSCHRIJVING**

Senioren en Veiligheid Amsterdam wil ouderen een reëel beeld geven van de feitelijke criminaliteit en leren wat ze zelf kunnen doen om hun veiligheid te vergroten (bijvoorbeeld aanpassingen in gedrag). Het project, dat al enkele jaren loopt, licht senioren tijdens onder meer voorlichtingsbijeenkomsten voor. Op zo'n bijeenkomst krijgen mensen tips over het voorkomen van zakkenrollerij, inbraak in hun woning, oplichting aan de deur et cetera.

Als aanvulling op deze bijeenkomsten zijn preventiemiddelen zoals een brievenbussticker en de tipkaart 'Iemand aan de deur?' bedacht. Deze kan bijvoorbeeld aan de binnenkant van de voordeur worden geplakt, als reminder.

### **TOEPASSING**

Senioren en veiligheid kan goed worden ingezet in wijken, buurten en straten waar bewoners een gevoel van onveiligheid ervaren, al dan niet gebaseerd op feitelijke criminaliteit.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Senioren en veiligheid is een werkwijze van de politie.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Politie.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Gemeente, ouderenorganisaties.

### **RESULTAAT**

Senioren en veiligheid loopt nu ruim tien jaar. Deelnemers geven aan dat hun gevoelens van onveiligheid aanmerkelijk zijn verminderd.

### **MEER WETEN?**

#### **Internet**

- Meer informatie over het project Senioren en veiligheid is beschikbaar via de website van regiopolitie Amsterdam-Amstelland: [www.politie-amsterdam-amstelland.nl](http://www.politie-amsterdam-amstelland.nl). Op deze site worden ook de folder 'Senioren en veiligheid, tips en informatie' en de tipkaart 'Iemand aan de deur?' als download aangeboden.

## **BUURTPREVENTIE**

### **DOEL**

Doel van buurtpreventieprojecten is het vergroten van het informeel toezicht. Daarmee neemt de sociale controle toe, wat bijdraagt aan de subjectieve en objectieve veiligheid. Projecten kunnen eventueel worden uitgebreid met woon- en leefregels. Daarbij kan corrigerend worden opgetreden aan de hand van gezamenlijk opgestelde woon- of leefregels. Hierdoor neemt de overlast af en de leefbaarheid toe.

### **KORTE OMSCHRIJVING**

Buurtpreventieprojecten richten zich op de bewoners (potentiële slachtoffers) van een woonblok of van een buurt. Bewoners zetten zich op vrijwillige basis actief in voor het eigen woongebied. Zoals bij het doorgeven van ongeregelheden aan bevoegde instanties, eventueel aangevuld met het uitvoeren van kleine opruim- en schoonmaakklusjes. De bewoners hebben tevens een actieve rol in het beheer van de buurt en maken daarover afspraken. Veel bewonersgroepen in deze projecten hebben een verenigingsvorm aangenomen met een bestuur en buurtcoördinatoren. Regelmatig overleggen zij met elkaar (bewoners onderling) en met de gemeente en de politie. De gebieden zijn herkenbaar door de borden 'Attentie Buurtpreventie'.

Buurtpreventieprojecten zijn vroege voorlopers van projecten die zijn gericht op het vergroten van zelfredzaamheid (empowerment) van bewoners.

Buurtpreventieprojecten zijn in sommige steden de voorbode geweest voor sociale vernieuwing en buurtbeheer. De grondlegger van Buurtpreventie is het Engelse Neighbourhood Watch. Er bestaat ook een Duitse variant met goede resultaten: Wachssamer Nachbar. In Scandinavië (Zweden, Noorwegen en Denemarken) bestaat er een variant waarbij de uitgangspunten van buurtpreventie en van de buurtvaderprojecten worden gecombineerd. Er wordt in de nachtelijke uren gesurveilleerd in uitgaansgebieden. De buurtvaders worden er daarom ‘nachtuilen’ genoemd. Meldingen van vandalisme en kleine criminaliteit zouden door de nachtuilen met 50 procent zijn afgenomen.

#### **TOEPASSING**

Projecten Buurtpreventie zijn relatief makkelijk toepasbaar. De grote schaal waarop deze projecten een aantal jaren geleden voorkwamen, laat dat wel zien. De ervaring leert dat projecten makkelijker op te zetten zijn in buurten waar mensen zich redelijk betrokken en verantwoordelijk voelen. Daarnaast gaat het in de praktijk vaak om gebieden met een redelijk homogene bevolkingssamenstelling of gebieden waar een bewonerskern aanwezig is die dezelfde gedrevenheid heeft.

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Projecten zijn met relatief weinig middelen te realiseren. Het benodigde activiteitenbudget per buurtpreventieteam bedraagt een paar honderd euro per jaar. Daarnaast worden er nog kosten gemaakt voor veiligheidshesjes, zaklantaarns, mobiele telefoons, enzovoort. Ook de capaciteit is redelijk te overzien. Natuurlijk moeten bewoners bereid zijn om er energie in te steken. Dit is een belangrijke succes- of faalfactor. Maar ook instanties zoals gemeente en politie moeten capaciteit leveren. De politie kan een coördinator buurtpreventieteams aanstellen of kiezen voor een grotere inbreng van wijkagenten.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Bewoners, politie, gemeente.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Woningcorporatie, winkeliers.

#### **RESULTAAT**

Bewoners in buurtpreventieprojecten hebben een grote invloed op de actiebereidheid van de andere bewoners bij het signaleren van criminaliteit en overlast. Zij vervullen een voorbeeldfunctie voor de overige bewoners. Doorgaans is na circa een jaar het aanzien van gebouw en woonomgeving zichtbaar verbeterd (netter, minder vervuild). Ook het gevoel van veiligheid bij de bewoners is dan veelal verbeterd. Tot slot blijkt doorgaans een vergroting van buurtbetrokkenheid onder de bewoners te ontstaan.

Uit evaluaties van projecten in Katwijk, Apeldoorn en Maastricht (waar de buurtpreventie door vrijwilligers<sup>1</sup> wordt uitgevoerd) komt naar voren dat bewoners de projecten waarderen en dat deze bijdragen aan de preventie van criminaliteit.

### MEER WETEN?

#### Publicaties

- Evaluatie buurtpreventie Frederiksoord Katwijk. Maart 2004 – maart 2009. Katwijk, Buurtpreventie Frederiksoord, 2009.
- Evaluatierapport pilotproject buurtpreventie Kommelkwartier en Statenkwartier Maastricht. Periode mei 2007 - maart 2008. Maastricht, Vrijwillig Limburg Zuid, 2008.
- Convenant Buurtpreventie. Integrale samenwerking buurtbewoners, politie, gemeente en Merites. Oosterhout, Buurtbeheer Kruidenbuurt, 2005.
- Plan van aanpak buurtpreventieprojecten Reusel-De Mierden, gemeente Reusel-De Mierden, 2005.
- Buurtpreventie in Apeldoorn. Ingezoomd op publiekprivate samenwerking op buurtniveau. Apeldoorn, gemeente Apeldoorn, 2005.
- Binding met de buurt. S. De Jong en S. De Swart, PJPartners, 2005.
- Veiligheid in de wijk. OverlegPlatform Stedelijke Vernieuwing, 2000.
- Preventie en buurtbeheer: criminaliteitspreventie op wijk- en buurtniveau. J. de Waard en P.M. de Savornin Lohman, Den Haag, Ministerie van Justitie, 1991.
- Proefproject buurtpreventie in Arnhem (eindrapport). A.E. van Burik en A.G. van Dijk, Amsterdam, Van Dijk & Van Soomeren, 1988.
- Buurtpreventie in Nederland: de lessen uit zes projecten. P.M. de Savornin Lohman en A.G. van Dijk, Van Dijk & Van Soomeren, Amsterdam, 1988.

#### Internet

Meer informatie over buurtpreventie is te vinden op [www.hetccv.nl](http://www.hetccv.nl) en op [www.politie.nl](http://www.politie.nl), zoek met trefwoord buurtpreventieproject.

### VOORBEELDEN

- Den Haag kent verschillende buurtpreventieachtige projecten. Zo is Nachtpreventie een project waarbij bewoners 's nachts de straat op gaan. Kijk voor meer informatie op: [www.npreva.nl](http://www.npreva.nl).
- Buurtpreventie Westland. Buurtpreventie Westland werkt samen aan leefbaarheid en veiligheid in de Westlandse woonkernen door samen met de politie en de gemeente toezicht te houden in de buurt. Het initiatief won in eind 2007 de Veiligheidsprijs van RPC Haaglanden.
- In Bergen op Zoom zijn zo'n twintig buurtpreventieteams actief met in totaal ongeveer 500 deelnemers. De teams richten zich op een buurt of wijk en variëren van 14 tot 50 deelnemers. Kijk voor meer informatie op: [www.buurtpreventieteam.nl](http://www.buurtpreventieteam.nl).

<sup>1</sup> Vrijwilligers zijn burgers die op vrijwillige basis en onbetaald ondersteunende werkzaamheden verrichten onder verantwoordelijkheid van de politie.

- Buurtpreventie Spijkenisse. Buurtpreventie werd in 2005 geïntroduceerd in de wijk Gaarden. Door het succes van dit project is Buurtpreventie inmiddels uitgebreid naar meerdere wijken. Kijk voor meer informatie op: [www.buurtpreventie.nu](http://www.buurtpreventie.nu).

## **BOLNES**

### **DOEL**

Het doel van Buurtpreventie Bolnes is om via buurtsurveillance het gevoel van onveiligheid bij buurtbewoners weg te nemen, criminaliteit terug te dringen, de zelfredzaamheid van burgers te bevorderen, zinloos geweld te voorkomen en het 'wijk-gevoel' terug te laten keren in de buurt.

### **KORTE OMSCHRIJVING**

Door snel toenemende criminaliteit daalde de veiligheid in de Ridderkerkse wijk Bolnes begin 2000 in een hoog tempo. De wijk werd slecht gewaardeerd door de bewoners. In 2002 is Buurtpreventie Bolnes gestart als project met circa 35 bewoners die in samenwerking met de wijkagent de problemen wilden aanpakken en niet langer wilden afwachten. Dat aantal is inmiddels gegroeid tot 170. Meer dan 160 hiervan surveilleren bij toerbeurt, overdag, 's avonds en 's nachts als koppel door de wijk. Door speciale kleding zijn zij goed herkenbaar. Zodra de surveillanten iets zien dat niet in orde is, bellen ze de wijkagenten, die paraat staan en onmiddellijk komen. Het is nadrukkelijk een preventieve aanpak, bewoners zelf nemen geen risico's.

Overige activiteiten van buurtpreventie Bolnes bestaan uit speciale acties, zoals de aanpak van verkeersproblematiek rondom scholen, het organiseren van infomiddagen of -avonden, het organiseren van wijkgerichte evenementen zoals een rommelmarkt en kerstborrel, het verlichten van achterpaden en buurtpreventie op het bedrijventerrein de Boelewerf.

Buurtpreventie Bolnes won in 2007 de Hein Roethofprijs.

### **TOEPASSING**

Projecten Buurtpreventie zijn relatief makkelijk toepasbaar. De grote schaal waarop deze projecten een aantal jaren geleden voorkwamen, laat dat wel zien. De ervaring leert dat projecten makkelijker op te zetten zijn in buurten waar mensen zich betrokken en verantwoordelijk voelen. Dit zijn vaak gebieden met een redelijk homogene bevolkingssamenstelling of gebieden waar een bewonerskern aanwezig is met een zekere gedrevenheid.

Het is zaak steeds goed na te gaan wat in een specifieke setting de succes- en faal-factoren van menselijk toezicht zijn. Bij de inrichting en uitvoering van het toezicht dient daar goed rekening mee te worden gehouden.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

De financiering van het project is in 2002 begonnen met een bescheiden donatie van de gemeente en woningcorporatie Stichting Woonvisie. Sinds 2007 wordt het project gefinancierd door alle partners en is het budget ongeveer 13.000 euro.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Bewoners, gemeente.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Gemeente en politie Ridderkerk, bewoners wijk Bolnes, Stichting Woonvisie, Stichting Dynamiek.

### RESULTATEN

De aanpak werkt goed en heeft geleid tot de volgende verbeteringen:

- de criminaliteitscijfers zijn fors gedaald (met 70 procent), met name het aantal auto- en woninginbraken is afgenomen;
- de aangiftebereidheid neemt toe;
- het gevoel van veiligheid komt terug;
- buurtbewoner wordt mondiger;
- het vertrouwen in de politie keert terug.

### MEER WETEN?

#### Internet

- Buurtpreventie Bolnes: [www.bb-bolnes.nl](http://www.bb-bolnes.nl).
- Stichting Dynamiek: [www.dynamiek.org](http://www.dynamiek.org).
- Het dossier 'Burgerparticipatie' op [www.hetccv.nl](http://www.hetccv.nl) beschrijft hoe burgers een bijdrage kunnen leveren aan het verbeteren van veiligheid en leefbaarheid in hun wijk.

## WIJK EN AGENT SAMEN (WAS)

### DOEL

Wijk en Agent Samen (WAS) wil de veiligheid en leefbaarheid in wijken verbeteren door actieve betrokkenheid van burgers. Het project wil burgers bewust maken van het feit dat zij zelf ook verantwoordelijk zijn voor de veiligheid en leefbaarheid in hun eigen wijk.

### KORTE OMSCHRIJVING

Het primaire doel van dit project uit Zoetermeer is dat wijkbewoners en politieagenten hun krachten bundelen om de veiligheid en de leefbaarheid in de eigen wijk te verbeteren. Zo houden zij op reguliere basis surveillanceavonden waarbij de WAS-teams in de wijk lopen om misstanden te signaleren. Ook neemt WAS deel aan gemeentebrede projecten op het gebied van veiligheid en leefbaarheid. In één van de wijken is bijvoorbeeld een project gestart om overlast rondom een winkelcentrum terug te dringen.

Het WAS-team participeert in dat project en werkt actief mee om de overlast terug te dringen. WAS opereert los van de gemeente en is niet ingebed in de gemeentelijke organisatie(structuur). Het zijn de bewoners zelf die iets willen doen in en voor hun wijk.

### **TOEPASSING**

WAS is in alle gemeenten toepasbaar. Het project onderscheidt zich op drie punten van reguliere buurtpreventieteams:

1. De politie en burgers werken nauw samen. De teams beschikken over portofoons zodat zij snel met elkaar en de wijkagenten in contact kunnen treden.
2. Het gaat niet alleen om de verbetering van de veiligheid, maar ook om de verbetering van de leefbaarheid in de wijk.
3. Iedere wijk heeft zijn eigen WAS-team, maar werkt wel onder de algemene paraplu van WAS. Ondanks de wijkgebonden aanpak heeft WAS daarmee een stedelijke uitstraling.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

De gemeente stelt budget beschikbaar voor de aanschaf van materialen en voor de dekking van organisatorische kosten. WAS vereist extra inzet van de wijkagenten. Daarnaast is er een gemeentelijke coördinator.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

De burgers en de wijkagenten samen.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Politie en gemeente.

### **RESULTAAT**

Bijna alle Zoetermeerse wijken beschikken over een WAS-team. De veiligheidsbeleving bij bewoners van 'WAS-wijken' is verbeterd. Daarnaast heeft de politie meer inzicht gekregen in wat er leeft onder de bewoners en is de vertrouwensband tussen politie en wijkbewoners door de samenwerking versterkt.

### **MEER WETEN?**

#### **Internet**

- Kijk voor meer informatie op de website van de verschillende WAS-teams in Zoetermeer: [www.wijkenagentsamen.nl](http://www.wijkenagentsamen.nl), [www.was3zicht.nl](http://www.was3zicht.nl), [www.wasrokkeveen.nl](http://www.wasrokkeveen.nl).

## STRAATVERTEGENWOORDIGERS

### DOEL

Straatvertegenwoordigers helpen mee om de woonomgeving schoon, vriendelijk en veilig te houden. Het gaat om het signaleren van vervuiling, vernielingen, overlastgevend gedrag en dergelijke.

### KORTE OMSCHRIJVING

Stichting Wijkberaad Laak Centraal (Den Haag) heeft met de start van de straatvertegenwoordigers een bijzonder initiatief genomen om de veiligheid en leefbaarheid in haar eigen wijk te vergroten. Bewoners kunnen zich opgeven om straatvertegenwoordiger te worden en vanuit die functie houden zij in hun eigen straat een extra oogje in het zeil. In bijna alle straten van Laak Centraal is een straatvertegenwoordiger actief.

Volgens de straatvertegenwoordigers zijn niet alleen de politie en gemeente verantwoordelijk voor een veilige en leefbare wijk. Bewoners kunnen een grote bijdrage leveren door hun ogen en oren goed open te houden. Straatvertegenwoordigers maken melding van overlast van bijvoorbeeld kapotte straatverlichting, rondslingerend huisvuil, ongedierte, stank, burengerucht, groepjes jongeren en verkeerd geparkeerde aanhangwagens. Met andere woorden: de straatvertegenwoordigers leveren een bijdrage aan het versterken en het naleven van de normen en waarden in hun straat.

### TOEPASSING

Een straatvertegenwoordiger spreekt bewoners aan op hun gedrag en geeft zaken die niet in orde zijn door aan de gemeente en politie. De straatvertegenwoordigers blijven anoniem zodat geen angst bestaat voor repercussies van burens of derden. Straatvertegenwoordigers vullen maandelijks een vragenformulier in die door het wijkberaad wordt verstrekt. Zo inventariseert het wijkberaad maandelijks wat in de wijk leeft. Het wijkberaad geeft signalen door aan politie, Dienst Stadsbeheer, Dienst Stedelijke Ontwikkeling en het ouderenwerk.

Bij de start van de straatvertegenwoordigers hebben alle wijkbewoners een boekje ontvangen waarin zij kunnen lezen hoe belangrijk het is om zelf mee te werken aan de veiligheid en leefbaarheid in hun eigen leefomgeving. En hoe belangrijk het is om rekening te houden met een ander en vooral respect te hebben voor een ieder.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

De straatvertegenwoordigers voeren hun functie kosteloos uit.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Stichting Wijkberaad Laak Centraal.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Ouderenwerk, de Dienst Stadsbeheer en de Dienst Stedelijke Ontwikkeling van de gemeente Den Haag.

### RESULTAAT

Het project loopt vanaf 2003. Eind december 2008 waren 84 straatvertegenwoordigers actief die zich inzetten voor een veilige en leefbare wijk. Het project wordt ook in enkele andere wijken in Den Haag uitgevoerd, zoals in de Regentes Valkenbos. Het project is genomineerd voor de finale van de Publieke Veiligheid Award 2009.

### MEER WETEN?

#### Internet

- Stichting wijkberaad Laak Centraal: <http://wijkberaadlaakcentraal.web-log.nl>.

## BUURTBEMIDDELING

### DOEL

Buurtbemiddeling is een aanpak die beoogt om conflicterende burens (weer) met elkaar in contact te brengen. De methode is bedoeld voor het vroegtijdig aanpakken van problemen, zoals irritaties over geluidsoverlast en rommel.

### KORTE OMSCHRIJVING

De bemiddelaars zijn getrainde lokale vrijwilligers. De vrijwilligers zijn onafhankelijk, hebben geen oordeel en trekken geen partij. Ze helpen alleen om de ruziënde buurtgenoten weer met elkaar in gesprek te komen. Daardoor ontstaat begrip en bereidheid tot het zoeken naar een oplossing. De verantwoordelijkheid voor de oplossing van het conflict ligt bij de deelnemers zelf.

Na aanmelding van een conflict bij de coördinator, voeren de bemiddelaars gesprekken met beide partijen. Als alle partijen instemmen met bemiddeling, volgt een gesprek op een neutrale plek. Beide partijen krijgen dan de gelegenheid hun verhaal te vertellen en samen te zoeken naar oplossingen. In steeds meer steden in Nederland is het mogelijk buurtbemiddeling in te schakelen.

### TOEPASSING

Buurtbemiddeling is toepasbaar in wijken en buurten waar de leefbaarheid wordt bedreigd door conflicten tussen mensen. Voorwaarde voor de kans tot slagen van de methode is dat bewoners een zekere mate van betrokkenheid voelen met hun woonomgeving en de bereidheid hebben om zelf energie te steken in het oplossen van situaties die problemen opleveren. Bemiddeling is alleen mogelijk als er geen sprake is van een strafbaar feit. Ook bij drugsgebruik of psychiatrische problemen is buurtbemiddeling niet de geschikte methode.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

Een niet te verwaarlozen punt van aandacht bij buurtbemiddeling is de financiering. De financiën zullen grotendeels uit lokale financiële bronnen moeten komen. Voor een effectief startniveau is budget nodig voor een periode van drie jaar: de periode waarin

wordt beoordeeld of buurtbemiddeling genoeg potentie heeft om als reguliere voorziening binnen de gemeente(n) een plaats te krijgen. De structurele kosten op jaarbasis liggen gemiddeld tussen de 40.000 en 60.000 euro. Dit zijn kosten voor onder andere het salaris van de coördinator, huisvesting, bureaustkosten, bijdrage bovenlokale/externe activiteiten, scholing vrijwilligers en PR/voorlichting. De omvang van de kostenposten is onder meer afhankelijk van de lokale keuzen op het gebied van doelstellingen, de omvang en complexiteit van het werkgebied, het inwoneraantal, de grootte en aard van het woningbestand en de te verwachten inzet van coördinatoren en buurtbemiddelaars.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente, woningcorporaties, politie.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Wijkbewoners, gemeente, sociaal cultureel werk, bewonersorganisaties, woningcorporaties, politie, opbouwwerk, welzijnsinstellingen, enzovoort.

#### **RESULTAAT**

Buurtbemiddeling geeft buurtgenoten handvatten om over een conflict afspraken te maken die voor alle partijen aanvaardbaar zijn. Een preventieve aanpak als buurtbemiddeling draagt bij aan de leefbaarheid in de buurt door het vroegtijdig aanpakken van problemen. Uit de evaluatie 'Het succes van buurtbemiddeling' (Berenschot, 2004) blijkt dat meer dan 90 procent van de lokale betrokkenen tevreden tot zeer tevreden is over buurtbemiddeling.

#### **MEER WETEN?**

##### **Publicaties**

- Handboek Buurtbemiddeling. Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Utrecht, 2009.
- Brochure Buurtbemiddeling. Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Utrecht, 2009.
- 10 jaar buurtbemiddeling. Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Utrecht, 2006.
- Het succes van Buurtbemiddeling, resultaten van het evaluatieonderzoek. Berenschot, Utrecht, 2004.

##### **Internet**

De dossiers Buurtbemiddeling en Buurtbemiddeling-coördinatoren zijn beschikbaar op de website van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid: [www.hetccv.nl](http://www.hetccv.nl). In deze dossiers zijn naast praktijkvoorbeelden, voorbeelddocumenten en veelgestelde vragen, ook de bovengenoemde publicaties als download beschikbaar.

## JONGERENBUURTBEEMIDDELING

### DOEL

Jongerenbuurtbemiddeling heeft tot doel conflicten tussen volwassen bewoners en jongeren of tussen jongeren onderling op te lossen, voordat deze escaleren. Het vergroot daarmee de sociale veiligheid in de wijk en bevordert de zelfredzaamheid en sociale vaardigheden van jongeren. Het heeft als positief neveneffect dat het de werklast van professionals vermindert.

### KORTE OMSCHRIJVING

Rondscheurende scooters, indrinkende jongeren, geluidsoverlast van spelende kinderen, in iedere stad of dorp komt het voor. Vooral buurtbewoners ervaren overlast van (groepen) jongeren. Jongerenbuurtbemiddeling is een variant op buurtbemiddeling. Jongeren nemen hierin zelf actief deel aan de oplossing. Het is een methode waarbij jonge vrijwilligers zelf bemiddelen in conflicten. In een training leren jongeren om actief te luisteren, op een goede manier vragen te stellen en een stimulerende en onpartijdige houding aan te nemen. Hierna zijn ze klaar om het veld in te gaan. In een gesprek onder leiding van twee jongerenbemiddelaars worden de conflicterende partijen begeleid om zelf te komen tot een aanvaardbare oplossing. De concrete afspraken kunnen worden vastgelegd en ondertekend. Na een aantal weken nemen de bemiddelaars contact op met de partijen om te horen of de situatie is verbeterd en of de afspraken worden nageleefd.

### TOEPASSING

Jongerenbuurtbemiddeling is bedoeld voor het vroegtijdig aanpakken van problemen en is alleen mogelijk als er nog geen sprake is van strafbare feiten. Het gaat vooral om de aanpak van problemen als geluidsoverlast, vandalisme, rommel of vuilnis op de 'hangplek', en/of ruzie over 'het territorium'.

Jongerenbuurtbemiddeling is vooral geschikt bij overlast door 'hinderlijke'<sup>2</sup> jeugdgroepen. Maar het kan ook toegepast worden bij conflicten tussen groepen jongeren en andere denkbare conflicten waarbij jongeren betrokken zijn.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

Er zijn geen kosten aan het gebruik van het instrument verbonden. Toepassing van het instrument vraagt organisatiecapaciteit en extra personele inzet. De financiën worden over het algemeen opgebracht uit lokale bronnen, waarbij de gemeente meestal de grootste geldschieter is. Omdat jongerenbuurtbemiddeling nog relatief nieuw is, is nog weinig bekend over de precieze kosten. Op basis van de ervaringen met buurtbemiddeling worden de jaarlijkse kosten geschat op 40.000 tot 50.000 euro. Het grootste deel van deze kosten bestaat uit de loonkosten van de projectleider, die verantwoordelijk is voor het aannemen van bemiddelingszaken, de werving en de training van de jongeren en de coördinatie van het project. Uiteraard hangen de kosten sterk samen met de

<sup>2</sup> Volgens een shortlist ontwikkeld door Bureau Beke kunnen drie soorten jeugdgroepen worden onderscheiden: hinderlijke, overlastgevende en criminele. De aanpak is minder geschikt voor overlast door overlastgevende jongerengroepen en niet geschikt voor criminele jongerengroepen.

omvang van het project. Wanneer kan worden aangesloten bij een reeds bestaand project buurtbemiddeling zullen de kosten lager zijn, dan wanneer het project vanaf de basis moet worden opgezet.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Coördinator buurtbemiddeling, gemeente, woningcorporaties, politie, welzijnsorganisaties.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Actieve bewoners, sportverenigingen/speeltuinbeheerder, wijk- en buurtbeheer, winkeliers/middenstand. Het CCV is de landelijk coördinator jongerenbuurtbemiddeling. In 2009 en 2010 toetst het CCV het stappenplan dat ze heeft ontwikkeld voor het opzetten van jongerenbuurtbemiddeling in een aantal pilots. Dit moet resulteren in een stappenplan dat geïnteresseerden kunnen gebruiken bij de opzet van een project jongerenbuurtbemiddeling. Tegen die tijd zal het te downloaden zijn op de website van het CCV ([www.hetccv.nl](http://www.hetccv.nl)).

#### **RESULTAAT**

Er is nog weinig bekend over de effecten van jongerenbuurtbemiddeling op de leefbaarheid en veiligheid van de wijk. Het principe van bemiddelen in wijken en buurten is echter niet nieuw; op dit principe is ook buurtbemiddeling gebaseerd. Het feit dat buurtbemiddeling al in meer dan 130 plaatsen in Nederland plaatsvindt, lijkt erop te wijzen dat de resultaten positief zijn. En omdat jongerenbuurtbemiddeling op vergelijkbare principes gebaseerd is, is het aannemelijk dat dat dus ook voor jongerenbuurtbemiddeling geldt. In een aantal steden waar jongerenbuurtbemiddeling al een aantal jaar wordt uitgevoerd (bijvoorbeeld Rotterdam en Almere), wordt dit ook bevestigd.

#### **MEER WETEN?**

##### **Internet**

- Het CCV is het landelijk aanspreekpunt jongerenbuurtbemiddeling, zie ook het dossier 'Jongerenbuurtbemiddeling' op [www.hetccv.nl](http://www.hetccv.nl).

## **RESOCIALISATIE & BEGELEIDING (R&B)**

#### **DOEL**

Het Amsterdamse project Resocialisatie & Begeleiding (R&B) is bedoeld voor jongeren van veertien tot achttien jaar die met meerdere problemen kampen. Thuis gaat het niet goed, op school verzuimen ze, ze hebben een leerachterstand en zijn veelpleger. Het doel is deze jongens te resocialiseren, zodat ze niet terugvallen in het oude criminele gedrag. Maar vooral dat zij een nieuwe plek vinden binnen de maatschappij. Er wordt veel getraind met sociale vaardigheden en het aanleren van nieuw gedrag.

### **KORTE OMSCHRIJVING**

R&B tracht door middel van een intensief programma de jongeren een beter perspectief te geven in de maatschappij. Hiervoor leren de jongeren in het project zowel praktische als sociale vaardigheden. Deelnemers krijgen verschillende trainingen, waaronder sociale vaardigheidstraining, assertiviteitstraining, sollicitatietraining, agressie-regulatie training, seksuele- en drugsvoorlichting, kookles, Nederlands en Maatschappijleer. Ook gaan de jongeren in groepsverband op survivalweek naar de Belgische Ardennen.

R&B gaat uit van een intensieve begeleiding van de jongeren. De dagelijkse begeleiding, die vier tot acht maanden duurt, vindt na schooltijd plaats. De intensieve werkwijze, directe omgang en benadering van de jongeren zorgen voor een sfeer waar aandacht voor elkaar is en waar de jongeren echt gehoord worden. Hierdoor wordt het mogelijk om alles bespreekbaar te maken en om problemen op te lossen.

### **TOEPASSING**

De jongeren krijgen individuele en groepsbegeleiding. Op basis van een intakegesprek wordt gekeken welke individuele begeleiding de jongere nodig heeft. Daarnaast krijgt hij een persoonlijke mentor gedurende het gehele traject bij R&B. Na een aantal maanden R&B stroomt de jongere door naar het programma van 'Beware Watch Out'. R&B kan gezien worden als het voorprogramma van Beware Watch Out (zie volgende beschrijving).

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Het is lastig om exact aan te geven wat de kosten zijn van het inzetten van R&B. Om te beginnen is er een geschikte ruimte (huiskamer) nodig waar jongeren en hulpverleners elkaar kunnen ontmoeten. Daarnaast wordt een groot deel van de kosten besteed aan een uitvoerende kracht, bijvoorbeeld een welzijnswerker.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Politie en jeugdhulpverlening.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Jongeren, gemeenten, Beware Watch Out.

### **RESULTAAT**

De eerste resultaten zijn goed. De jongens krijgen meer zelfvertrouwen en kunnen conflicten oplossen zonder daarbij agressief gedrag te vertonen. De meeste jongeren stromen na vier tot acht maanden door naar Beware Watch Out (zie volgende beschrijving). Slechts een klein deel van de jongeren die deelnemen aan Beware Watch Out komt na afloop weer in aanraking met de politie. Een aantal deelnemers is inmiddels een eigen bedrijf begonnen en sommigen stromen door en worden junior teamleader. Er is nog geen stelselmatig onderzoek verricht naar de resultaten op de langere termijn.

## MEER WETEN?

### Internet

- Kijk voor meer informatie op: [www.renb.info](http://www.renb.info).

## BEWARE WATCH OUT

### DOEL

Beware Watch Out is een toezichtproject gericht op jongeren die overlast veroorzaken en al meerdere delicten op hun naam hebben staan. Jongeren wordt hiermee een alternatief geboden voor het sociale en maatschappelijke netwerk waar zij zich op dat moment in bevinden.

### KORTE OMSCHRIJVING

De aanpak van Beware Watch Out bestaat uit twee delen: verantwoordelijkheden geven én nuttige vaardigheden leren die jongeren veelal niet van huis uit hebben meegekregen. De rechter verwijst de jongeren door naar het project in plaats van een andere straf te geven. De (voornamelijk) jongens zijn meestal tussen de 13 en 19 jaar en veelpleger.

### TOEPASSING

Op donderdagavond en zaterdag surveilleren de jongeren in het winkelcentrum van Osdorp om de orde te handhaven. Daarnaast bieden ze een helpende hand bij evenementen, bijvoorbeeld als verkeersregelaar. Jongeren wordt hiermee een alternatief geboden voor het sociale en maatschappelijke netwerk waarin zij zich bevinden. Voor de jongeren kan het heel moeilijk zijn om een andere weg in te slaan dan hun vrienden en zich daaraan te ontworstelen.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

Het is lastig om exact aan te geven wat de kosten zijn van het inzetten van Beware Watch Out. Een deel gaat over de werkwijze binnen het politieorganisatie. Kosten voor een stadsdeel of gemeente bedragen naar schatting 25.000 euro per jaar. Bij een uitgebreide training-on-the-job kunnen de kosten oplopen tot 100.000 euro per jaar. Een groot deel van dit bedrag wordt besteed aan een uitvoerende kracht, bijvoorbeeld een welzijnswerker. Daarnaast is er ook een geschikte ruimte (huiskamer) nodig waar jongeren en hulpverleners elkaar kunnen ontmoeten. Ook nodig zijn: herkenbare kleding en communicatiemiddelen.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Politie, gemeente.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Jongeren, Halt, OM, particuliere beveiligers, Resocialisatie & Begeleiding.

**RESULTAAT**

Slechts een klein deel van de jongeren die deelnemen aan Beware Watch Out komt na afloop weer in aanraking met de politie. Met de rest gaat het 'redelijk goed'. Een aantal deelnemers is inmiddels een eigen bedrijf begonnen en sommigen stromen door naar junior teamleader. Er is nog geen stelselmatig onderzoek verricht naar de resultaten op de langere termijn.

**MEER WETEN?****Internet**

Kijk voor meer informatie op: [www.renb.info](http://www.renb.info).

**BETREKKEN VAN JONGEREN / VANDALISME EN Vernielingen****DOEL**

Het nadrukkelijk betrekken van jongeren kan vandalisme en vernieling doen verminderen. Dat kan ook door hen bewuster te maken van hun leefomgeving en de kosten van vandalisme.

**KORTE OMSCHRIJVING**

Er bestaan verschillende projecten die aan bovenstaande doelstelling voldoen. De projecten hebben gemeenschappelijk dat zij gericht zijn op het bewustmaken van kinderen en jongeren van hun directe leefomgeving. Dit kan door de dialoog met hen aan te gaan. Bijvoorbeeld over hoe zij de buurt ervaren, wat hun wensen zijn en door hen alternatieven te geven voor hun huidige gedrag.

**VARIANTEN**

- De 'Buurt Ons Huis' is een project dat sterk gericht is op de betrokkenheid van kinderen (van vier tot twaalf jaar) met hun leefomgeving. Doel van het project is om kinderen bewuster te maken over wat een buurt is, wie er in een buurt wonen en werken en wat een buurt leefbaar maakt. Zo moet er een positieve binding ontstaan tussen kinderen en de buurt waarin zij wonen en naar school gaan, en worden vernielingen voorkomen. Het project De Buurt Ons Huis kan worden ingezet in probleemwijken, maar is daar niet specifiek voor bedoeld. Het materiaal dat wordt geleverd is mooi, goed bruikbaar en op maat gemaakt met fotomateriaal uit de eigen gemeente.
- Leiden kent een variant om jongeren actief in te zetten voor hun buurt: 'Zakgeldbureau 2WORK4'. Doel van dit project is om kwetsbare jongeren de mogelijkheid te bieden om buiten schooltijd iets bij te verdienen en hen kennis te laten maken met het arbeidsproces. Hierdoor bouwen deze jongeren zelfvertrouwen op en leren ze sociale vaardigheden aan. In het project houdt een groepje jongeren twee keer per week, voor een kleine vergoeding (minimumloon), de buurt schoon. Zij verrichten (licht) schoonmaakwerk en allerlei kleine klusjes in en om de flats. 2WORK4 loopt in negen wijken van Leiden en in één wijk in Voorschoten. Het project levert positieve resultaten op. De werkgevers zijn voornamelijk de woningbouwcorporaties.

### TOEPASSING

Projecten gericht op basisschoolleerlingen en de betrokkenheid van deze leeftijdsgroep bij hun leefomgeving zijn breed toepasbaar. Projecten gericht op wat oudere jeugd (vanaf twaalf jaar) zijn met name toepasbaar op kwetsbare jongeren of in wijken waar sprake is van overlast van jongeren op het gebied van criminaliteit en vandalisme.

Dergelijke projecten worden toegepast in onder andere Hilversum, Amersfoort, Oss, Smallingerland, Enschede, Culemborg. De gemeente en eventueel de politie zijn betrokken bij het project. De Buurt Ons Huis bestaat uit lesboeken en lesmaterialen voor de verschillende groepen van de basisschool. De school herhaalt het project elke twee jaar. Kinderen komen dus tijdens hun basisschoolperiode een aantal keren met het project in aanraking.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

De Buurt Ons Huis: startkosten voor een gemeente bedragen ongeveer 9000 euro. Dit bedrag is opgebouwd uit de aanschaf van materiaal (800 euro voor een basiskist en 600 euro voor een buurtkist), handleiding voor docenten, videomateriaal, informatiebijeenkomst(en). De kosten variëren per gemeentegrootte. Verder vereist het project een coördinator (bijv. vanuit gemeente, wijkcentrum of welzijnsorganisatie), onder andere voor de werving van basisscholen.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Gemeente.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Welzijnsorganisaties, politie, onderwijsinstellingen.

### RESULTAAT

Veel projecten zijn niet geëvalueerd, waardoor niet gezegd kan worden of ze succesvol zijn. De betrokken partijen zijn wel enthousiast.

### MEER WETEN?

#### Internet

- De Buurt Ons Huis. De methodiek en materialen zijn ontwikkeld door SOM onderwijs- en milieuprojecten. Meer informatie over het materiaal en de methodiek is beschikbaar via: [www.somnijmegen.nl](http://www.somnijmegen.nl).
- Meer informatie over het Zakgeldbureau 2WORK4 is beschikbaar via de website van het project: [www.leids-zakgeldproject.nl](http://www.leids-zakgeldproject.nl).

## GELD VOOR GEEN GEWELD

### DOEL

Geld voor geen Geweld richt zich op de aanpak van verloedering en vernieling in de wijk. Daarnaast tracht het de jeugd bewust te maken van de problematiek in de wijk.

### KORTE OMSCHRIJVING

Op jaarbasis werd er voor ruim 50.000 euro vernield in de openbare ruimte in de wijk Venlo-Noord. Geld voor geen Geweld richt zich op jongeren in de wijk Venlo-Noord die vernielingen aanrichten en graffiti aanbrengen.

In het jongeren centrum en op alle scholen hangen geweldsmeters die per kwartaal bijgewerkt worden. Op de meters wordt aangegeven hoeveel de jongeren hebben verdiend, doordat ze geen vernielingen in de openbare ruimte hebben gepleegd. Door jongeren bewust te maken van wat het kost wanneer ze iets vernielen, leren ze om te gaan met hun eigen leefomgeving. Naast de bewustwording, is het belonen van de jongeren erg belangrijk. De helft van het geld dat bespaard wordt, komt ten goede aan de jongeren. De jongeren bepalen zelf waaraan het geld wordt besteed. Dat kan een speeltoestel zijn, of een activiteit. Er worden in de aanpak ook alternatieve projecten aangeboden aan jongeren, zoals een graffiti cursus. Daarbij krijgen zij platen en muren ter beschikking waarop graffiti wel mag, als zij andere delen van de wijk schoon houden.

De jongeren centra en scholen werken samen met verschillende instanties, waaronder de gemeente Venlo woningstichting Venlo-Blerick, Stichting Wel.kom, wijkoverleg, bouwbedrijven en de politie. Deze uitzonderlijke samenwerking is uniek.

Het project krijgt steeds meer draagvlak onder de jongeren, omdat ze inzien dat ze, als ze niets vernielen, ze daar leuke activiteiten voor terugkrijgen.

### TOEPASSING

Bij de initiatiefnemers bestaat de overtuiging dat dit project in alle wijken kan slagen, wanneer de juiste instellingen samenwerken met de bewoners. Het hanteren van korte communicatielijnen met netwerkpartners, bewoners, jongeren en kinderen en natuurlijk onderling is een must in de uitvoering van een dergelijk project. Het is belangrijk regelmatig met de achterban te communiceren en de problematiek aan de doelgroep duidelijk te maken. In de startfase van het project zal er veel tijd geïnvesteerd moeten worden om wijkbewoners het belang ervan in te laten zien.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

Ieder jaar wordt 40.000 euro vrijgemaakt door de gemeente en de corporaties. Dit geld wordt normaal gesproken in het opknappen van vernielingen gestoken. Als er minder wordt vernield dan die gereserveerde 40.000 euro, wordt het overgebleven geld besteed aan leuke dingen in én voor de wijk, zoals uitstapjes voor de jeugd of extra voorzieningen in de wijk.

Het project heeft relatief weinig kosten. Omdat er minder wordt vernield, levert het juist financieel iets op.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Wijkoverleg, gemeente.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Gemeente, woningstichting, welzijnsinstelling, basisscholen, wijkoverleg, bouwbedrijven (en aanverwante bedrijven), politie.

#### **RESULTAAT**

Geld voor geen Geweld maakt onderdeel uit van het Venlose project Respect in de Wijk. Dit project werd genomineerd voor de Hein Roethofprijs 2007 en won begin 2007 de Nationale Onderwijsprijs. Na een aantal jaren heeft het project veel meer opgeleverd dan de initiatiefnemers ooit hadden gehoopt. Het imago van de wijk Venlo- Noord is sterk verbeterd. De mentaliteitsverandering bij een gedeelte van de bevolking is volgens de initiatiefnemers het beste wat er is bereikt.

Het deelproject Geld voor geen Geweld heeft in twee jaar tijd een besparing van 17.000 euro opgeleverd. Er zijn minder vernielingen (25 procent), kinderen spreken elkaar op vernielingen aan. Het project krijgt steeds meer draagvlak onder de jongeren, omdat ze inzien dat ze, als ze niets vernielen, daar leuke activiteiten voor terugkrijgen. In het begin was een aantal jongeren erg sceptisch, maar ook deze jongeren hebben de positieve effecten inmiddels gezien.

#### **MEER WETEN?**

##### **Internet**

- Een uitgebreide beschrijving van het project Geld voor geen Geweld is beschikbaar via de website van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid: [www.hetccv.nl](http://www.hetccv.nl).

## **KIDS & SPACE**

#### **DOEL**

Doel van Kids & Space is potentiële hangjongeren in een vroeg stadium betrekken en laten meedenken over hun eigen leefomgeving. Door ze aan te spreken op hun kennis en ze als het ware ambassadeur te maken voor hun leeftijdsgenoten, ontstaat een betrokkenheid die minder snel tot overlast leidt. Nevendoelstelling is het vergroten van de eigenwaarde van de jongeren.

#### **KORTE OMSCHRIJVING**

Kids & Space is een spel, waarbij jongeren (van twaalf tot achttien jaar) betrokken worden bij lopende openbare ruimteplannen of stedenbouwkundige plannen.

De jongeren worden benaderd, bijvoorbeeld via jongerenwerk of buurtsportwerk en krijgen een introductie over openbare ruimte.

Vervolgens wordt door de jongeren (gewapend met fototoestel en kladblok) een schouw gehouden. Hiermee wordt in kaart gebracht wat voor jongeren plekken zijn die als onprettig en onveilig worden ervaren, en wat goede plekken zijn. De jongeren stellen een lijst op van allerlei attributen en objecten die zij in het ontwerp zouden willen terugzien. Van deze attributen en objecten worden schaalmodellen gemaakt: van pannaveldje tot vissteiger, en van geld voor meer agenten op straat tot een skateramp. Voor elk object wordt een prijs bepaald.

De jongeren onderhandelen vervolgens in groepjes over welke elementen ze willen kopen. De jongeren presenteren hun plannen aan elkaar en aan een jury, bestaande uit een ontwerper, een bestuurder, een afgevaardigde van de ouderenvereniging en de projectleider van het plangebied. De ideeën worden door een landschapsarchitect onderzocht en indien mogelijk ingepast.

Er zijn wel meer projecten op het gebied van jongerenparticipatie. Kids & Space is vernieuwend, omdat jongeren ook zelf aan het ontwerpen, regelen en verkopen zijn. Ze worden ambassadeur van de openbare ruimte in hun wijk.

#### **TOEPASSING**

Kids & Space is eenvoudig te koppelen aan plannen voor herinrichting van de openbare ruimte of nieuwe stedenbouwkundige plannen in herstructureringswijken. Het kan daarbij door de korte omlooptijd (drie tot vijf maanden) meeliften in het planvormingsproces. De meeste tijd gaat zitten in het benaderen en coachen van de jongeren.

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

De kosten van het project zijn 45.000 euro als het grotendeels extern wordt uitbesteed (advieskosten 20.000 euro, opstellen eindrapportage 15.000 euro en communicatie 10.000 euro). Indien er enkele modules door de gemeente of jongerenwerkers verricht worden, kan dit in mindering op de prijs worden gebracht.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Veelal gemeente (projectleider). Voor het begeleiden van de jongeren is iemand met ervaring op het terrein van jeugdparticipatie en een ontwerper openbare ruimte met kennis van sociale veiligheid noodzakelijk.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Gemeentelijke diensten, buurtopbouwwerk en/of jongerenwerk, politie.

#### **RESULTAAT**

De keren dat Kids & Space is gespeeld, bleek het een aansprekende methode te zijn. Het doel van Kids & Space, hangjongeren betrekken en laten meedenken over hun eigen leefomgeving, wordt in de praktijk gerealiseerd. Kids & Space is uitgevoerd in de Hilversumse wijk Liebergen. Ongeveer twintig jongeren uit de buurt hebben in twee

leeftijdsgroepen geparticipeerd bij het maken van inrichtingsvoorstellen voor drie speelplekken in de openbare ruimte. De eerste ideeën zijn in januari 2008 uitgevoerd op een speelplek aan de Röntgenstraat.

In 2009 werd in de Amsterdamse Frans Halsbuurt met een aantal (vooral allochtone) jongeren geschouwd en werd in opdracht van stadsdeel Oud-Zuid gekeken naar de mogelijkheden om de straat ‘terug te geven’ aan deze doelgroep.

### MEER WETEN?

#### Publicaties

- Methodiek Kids & Landscape. Werkboek pilot jeugdparticipatie ‘Jeugd in het Groen’ bij inrichting recreatiegebied, pilotgebied Geestmerambacht. Pilot op basis van methodiek Kids & Space van DSP-groep. S. Blom, A. van Meeteren en T. Woldendorp, DSP-groep, in opdracht van de provincie Noord-Holland, 2009.
- Kindvriendelijke projecten in de openbare ruimte, een initiatief van VNG, Jantje Beton en het ministerie van VROM in kader van netwerk Child Friendly Cities, 2006.
- Spelen met Ruimte. Handboek gemeentelijk speelruimtebeleid, VROM en NUSO op initiatief van Child Friendly Cities, 2006.
- Werkboek Kids & Space in het polderweggebied. Stadsdeel Amsterdam Oost/Watergraafsmeer (begeleiders MCE en DSP), 2001.
- Brochure Kids & Space, DSP-groep, Amsterdam, 2002.
- Handboek Jeugdbeleid 2000, paragraaf 6.1: Jongeren stedenbouwkundig Programma van Eisen G.J. Slump en T. Woldendorp (DSP-groep) SDU, 2000.

#### Internet

- Meer informatie over Kids & Space is beschikbaar op de website van de DSP-groep: [www.dsp-groep.nl](http://www.dsp-groep.nl).

## STREETWISE

### DOEL

Het doel van Streetwise is om jeugdgroepen en de overlast in woonbuurten te monitoren en aan te pakken.

### KORTE OMSCHRIJVING

Streetwise is een samenwerkingsproject van de gemeente Duiven, Politie Rivierenland-Oost en Stichting Mikado om jeugdoverlast te voorkomen en tegelijkertijd de jeugd een plek in de samenleving te geven. Het project Streetwise is bedoeld voor jongeren die elkaar buiten op straat ontmoeten, voor buurtbewoners en ouders.

De methode gaat uit van een vijfsporenbeleid:

1. Vroegtijdig signaleren en ingrijpen
2. Aanpakken van overlast

3. Bestrijden van overlast
4. Betrekken van de ouders en melders
5. Verhogen van het veiligheidsgevoel

Allereerst worden de signalen door gemeente, politie en jongerenwerk geïnterpreteerd op aard en omvang. De jeugdgroepen worden vervolgens door deze partijen ingedeeld in verschillende categorieën. Daarbij wordt de overlast gescheiden in 'overlast met strafbare gedragingen (strafbare overlast)' en 'overlast als ervaring van de melder (sociale overlast)'.

De categorieën hangen af van de mate van overlast en de aanspreekbaarheid van de groep. De categorie bepaalt de actie en ook wie wat gaat doen. De gemeente is verantwoordelijk voor de aanpak van de sociale overlast, de politie voor de strafbare overlast.

Er wordt vervolgens een keuze gemaakt in de manier van benaderen. De jongeren worden bewust gemaakt van hun actie en krijgen alternatieven aangeboden. Ook wordt bekeken wat de inbreng van de melders is. Door voor een duidelijke aanpak te kiezen, wil Streetwise betrokkenen motiveren om zich op een positieve manier te gedragen. De jongeren zelf kunnen er zo samen met hun omgeving voor zorgen dat ze een aanvaardbare groep vormen.

#### **TOEPASSING**

Streetwise is bedoeld voor inwoners van een gemeente die overlast ondervinden van jongeren op straat, voor de jongeren zelf en hun ouders. Van al deze groepen wordt ook een inzet verwacht. De methode is overal bruikbaar om een maatwerkproduct te creëren. De methode vereist wel een integraal samenwerkingsverband tussen gemeente, jongerenwerk en politie. Daarnaast is een goede invulling van de rol van de ambulante jongerenwerker/straathoekwerker, als de spil van het project, een voorwaarde voor het succes van het slagen.

De methode richt zich voornamelijk op de groepen jongeren (12-23 jaar), waarbij door tijdige interventie het ontstaan van jeugdoverlast kan worden voorkomen. Ook wil de interventie bestaande overlast beheersbaar maken. De methode gaat uit van zowel belonen als straffen: doe je het goed, dan word je beloond. Gedraag jij je niet, dan krijg je een tik op de vingers.

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

De gemeente Duiven subsidieert jaarlijks binnen het product Jongerenwerk voor het onderdeel ambulante jongerenwerk een bedrag van 47.000 euro in het kader van de werkwijze Streetwise.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente.

## ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Politie en jongerenwerk.

## RESULTAAT

Uit een evaluatierapport dat begin 2009 beschikbaar kwam, blijkt dat de politie Gelderland-Midden uitermate tevreden is over Streetwise. De aanpak heeft ervoor gezorgd dat er veel minder meldingen van jeugdoverlast zijn. Dat is teruggelopen van bijna 400 naar 262. Een mooi neveneffect van het project is dat Streetwise een positieve uitwerking heeft op de samenwerking tussen de betrokken partijen. De aanpak is zo'n succes dat de politie Streetwise in alle Liemerse gemeenten van het district Rivierenland wil invoeren.

Uit de evaluatie komt wel naar voren dat de jongerenwerker meer ingezet zou moeten worden. Het aantal inzetbare uren voor Streetwise is beperkt. Mede hierdoor is de jongerenwerker niet elke avond op straat en zeker niet na 22.00 uur. Het aantal uren dat de jongerenwerker op straat is, is volgens de politie te gering. Ze wil dat dit aantal verhoogd wordt. Daarnaast vindt de politie dat ouders van overlastgevende jeugd meer bij de aanpak betrokken moeten worden. Dat geeft volgens haar een grotere kans om problemen op te lossen.

De politie Rivierenland-Oost ontving voor het project Streetwise de Innovatieprijs 2006, voor het meest veelbelovende project binnen de politieregio Gelderland-Midden.

## MEER WETEN?

### Internet

- Op [www.jeugdoverlast.nl](http://www.jeugdoverlast.nl) is alle beschikbare informatie over het project Streetwise gebundeld.

## JONGEREN TOEZICHT TEAM (JTT)

### DOEL

Dit project is bedoeld voor jongeren die niet naar school gaan of geen vaste baan hebben en jongeren zonder dagbesteding. Het uiteindelijke doel is om hen weer naar school te krijgen of aan een vaste baan te helpen. Zo richt het project zich op verbetering van het arbeidsperspectief van de deelnemende jongeren en op verbetering van de veiligheid en leefbaarheid in het werkgebied.

### KORTE OMSCHRIJVING

Het project is ontstaan naar aanleiding van overlast van hangjongeren in de binnenstad van Den Haag, die zich vooral op koopavonden voordeed. Het project is bedoeld voor jongeren tussen 16 en 23 jaar zonder school of vaste baan. Zij 'leren en werken' 32 uur bij het Jongeren Toezicht Team (JTT), waarvan twaalf uur wordt besteed aan

sociale vorming en 20 uren aan surveillance in de wijk. De JTT's zijn te zien in de Haagse wijken Laak, Centrum en Zuiderpark.

De JTT worden begeleid door een jongerenwerker en twee agenten. Dit team praat met de jongeren over diverse thema's en surveilleert in het werkgebied. De jongeren houden toezicht en spreken mensen aan (zowel jongeren als ouderen) als deze overtredingen begaan. De jongeren hebben geen buitengewone bevoegdheden.

Het project richt zich op specifieke delicten, objecten, locaties, daders en slachtoffers. Deze wijze van werken is voor iedereen een win-winsituatie:

- Voor de gemeente, aangezien de jongeren niet meer als 'werkloos' geregistreerd staan.
- Voor de jongeren, omdat ze met hun toekomst bezig zijn.
- Voor de politie, aangezien de jongeren eenvoudige werkzaamheden (preventie) overnemen.
- Voor de burger, die door de inzet van de jongeren een groter veiligheidsgevoel krijgt.

#### **TOEPASSING**

De jongeren van het JTT ondersteunen preventietaken van de politie. Daarbij kan gedacht worden aan het waarschuwen van winkelend publiek voor zakkenrollers, het waarschuwen van automobilisten in parkeergarages om waardevolle voorwerpen niet in de auto's achter laten en het bieden van ondersteuning bij grootschalige evenementen. Andere activiteiten zijn surveillance op de koopavond onder begeleiding van twee agenten, controles van fietsen, surveillance in winkelcentra, waarbij mensen die alcohol of drugs gebruiken aangesproken worden.

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Input van de subsidies via de gemeente en input van politie Haaglanden (begeleiders).

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Politie Haaglanden en de gemeente Den Haag.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

CWI, voortijdig schoolverlaters.

#### **RESULTAAT**

Sinds de start van het re-integratieproject in 2001 deden al driehonderd jongeren mee. Tachtig procent van de jongeren is inmiddels terug naar school of heeft een vaste baan. Hiermee is de doelstelling van het project ruimschoots behaald.

Het Jongeren Toezicht Team Den Haag won in 2008 de Hein Roethofprijs.

## MEER WETEN?

### Internet

- Kijk voor meer informatie over het op de website van de politie Haaglanden: [www.politie.nl/haaglanden](http://www.politie.nl/haaglanden).

## JIP BOY 4-EVER

### DOEL

Het Venlose Boy 4-ever is een trefpunt voor jongeren dat zowel de functie van een Jongeren Informatiepunt (JIP) als een Jongeren Ontmoetingsplek (JOP) heeft. Jongeren tussen de 12 en 25 jaar kunnen er zeven dagen per week met al hun vragen terecht.

### KORTE OMSCHRIJVING

JIP Boy 4-ever is in 2001 opgericht door een moeder die haar zoon verloor aan overmatig drugsgebruik. Boy 4-ever geeft jongeren informatie over allerlei zaken die voor jongeren van belang zijn. Bijvoorbeeld over gezondheid, criminaliteit, drugs, jeugdculturen, school en werk. Tevens wil Boy 4-ever de drempel verlagen tussen jongeren en professionele instanties die voor en met jongeren werken. De stichting begeleidt jongeren ook naar werk, scholing en huisvesting. Zij motiveert jongeren om hulp aan te nemen van de instanties, als deze nodig is. Boy 4-ever biedt jongeren een luisterend oor.

### TOEPASSING

JIP Boy 4-ever kan in iedere gemeente ingezet worden. Samen met de jongeren worden door JIP Boy 4-ever allerlei activiteiten georganiseerd. De stichting heeft een motiverende, maar ook een signalerende rol richting de jongeren. Verder fungeert de stichting als stageplek.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

De jaarlijkse subsidie bedraagt 45.000 euro. De stichting werkt met vrijwilligers. Het team van vrijwilligers bestaat uit zeven volwassenen.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Stichting JIP Boy-4 ever.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Jongeren.

### RESULTAAT

Per week komen er zo'n 250 jongeren langs. In Venlo is er al langere tijd sprake van spanningen tussen moslimjongeren en Lonsdalers. Deze spanningen zijn dankzij het JIP Boy 4-ever flink afgenomen.

In 2008 was dit project een van de prijswinnaars van de Appeltjes van Oranje van het Oranjefonds. JIP Boy 4-ever werkt mee aan zowel landelijke als lokale onderzoeken en projecten. Zo is Boy 4-ever betrokken bij projecten als '(Be)grijp me', Gabbers en Gasten, Nederland ontmoet en Week van de liefde is. Boy 4-ever is tevens aangesloten bij de vereniging van JIP.

### MEER WETEN?

#### Internet

- Kijk voor meer informatie over Boy 4-ever op de website [www.kleurrijkwelzijn.nl](http://www.kleurrijkwelzijn.nl) (zoek op Boy 4-ever).
- Meer informatie over andere Nederlandse JIP's is gebundeld op de website: [www.jip.org](http://www.jip.org).

## GROTE BROER

### DOEL

Dit project wil het toekomstperspectief van jongeren in Breda Noord verbeteren. Daarnaast wordt gewerkt aan het bevorderen van de veiligheid en leefbaarheid en het terugdringen van overlast in de wijk.

### KORTE OMSCHRIJVING

Het Grote Broer-project is een initiatief van Stichting Kick uit Breda. Met het project wil Kick een bijdrage leveren aan de leefbaarheid in twee vernieuwingswijken in Breda Noord. Bij dit project worden overlastgevende jongeren van 17 tot 23 jaar (Grote Broers) van straat gehaald om vervolgens onder leiding van een coach op straat toezicht te houden. Vooral jeugdigen tot veertien jaar (Kleine Broers) worden op deze manier aangesproken op hun gedrag en problemen worden gemeld bij de instanties. De doelstellingen van het project zijn; bevorderen van veiligheid en tegengaan van overlast, het bieden van toekomstperspectief aan jongeren/het bevorderen van hun zelfredzaamheid en het bevorderen van de sociale cohesie in de wijk.

### TOEPASSING

Dit project kan in iedere wijk waar problemen zijn op het gebied van leefbaarheid en overlast, worden ingezet. Als er problemen bij Grote Broers blijken op het gebied van vrije tijd, opleiding of werk, wordt dat met de jongeren en (indien nodig) met hun ouders besproken. Eventueel worden deze jongeren naar de hulpverlening en/of lokale aanbieders van zorg en/of vrije tijdsverenigingen begeleid.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

De bijdrage van het Fonds Maatschappelijke Ontwikkeling is 146.200 euro voor een periode van twee jaar. Woningcorporatie WonenBredburg ondersteunt het project door de medewerkers van Stichting Kick en de vrijwilligers van het Grote Broer-project een vaste locatie (woning) aan te bieden. Om de veiligheid en leefbaarheid rondom deze

plek te kunnen borgen, heeft WonenBreburg een overeenkomst gesloten met het bestuur van Stichting Kick, zodat duidelijk is wie verantwoordelijk is voor de volledige gang van zaken rondom deze woning.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Het Grote Broer-project is een initiatief van Stichting Kick.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Het Buurtinterventieteam en WonenBreburg.

#### **RESULTAAT**

Zowel de jongeren die aan het project deelnemen als de initiatiefnemers zijn erg enthousiast. Het project wordt momenteel door de DSP-groep geëvalueerd.

#### **MEER WETEN?**

##### **Internet**

- Kijk voor meer informatie over het Grote Broer-project op: [www.grote-broer.com](http://www.grote-broer.com).
- Stichting Kick Breda, [www.kick-breda.nl](http://www.kick-breda.nl).

## **STRAATPORTIERS EN PORTIEKPORTIERS**

#### **DOEL**

De projecten Straatportiers en Portiekportiers van stichting De Bakkerij geeft kinderen van de lokale basisschool een belangrijke rol in het schoon, netjes én gezellig houden van een speelplek en de omliggende omgeving van hun school.

#### **KORTE OMSCHRIJVING**

Straat- en portiekportiers zijn kinderen van acht tot dertien jaar die een rol krijgen in het schoon en netjes houden van hun straat of portiek. Kinderen leren zo zorgvuldig om te gaan met hun omgeving. De eerste portiers werden opgeleid in juli 2006 in het complex Onder de Pannen in Amsterdam Osdorp. Ondertussen is de 7e lichter 'afgeleverd' en hebben de portiers vele collega's gekregen in diverse buurten van Nederland. De portiers leveren in eerste instantie een schonere straat en portiek op. Daarnaast raken de kinderen door hun contact met de 'officiële' toezichhouders, meer bewust van de consequenties van vernieling en vervuiling. Zij gaan hierdoor zelf minder vervuilen/vernien en in het beste geval ook op hun vrienden die invloed hebben. Daarbij reageren bewoners opeens veel positiever op de kinderen en bovendien blijkt dat de ouders van de kinderen nu beter aanspreekbaar zijn op eventueel ontoelaatbaar gedrag van hun kroost.

#### **TOEPASSING**

Straatportiers gaan, na het volgen van een officiële training, elke dag in herkenbaar tennes de straat op om op te ruimen en vernielingen te signaleren. Ook leren zij hoe je

met respect andere kinderen kunt aanspreken op ontoelaatbaar gedrag. De straatportiers hebben een directe lijn met de wijkbeheerders van het stadsdeel, zodat wat de kinderen opmerken ook daadwerkelijk aangepakt wordt. Portiekportiers worden, na theorie- en praktijktraining, gehuldigd als junior assistenten van de huismeester van de woningcorporatie. Elke week gaan zij in herkenbaar tenue op inspectie en ruimen hun portiek op. Portiek- en straatportiers kunnen in elke wijk worden ingezet.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

De kosten van een Portiekportiersproject of een Straatportiersproject liggen rond de 6.000 euro. Veelal zijn het corporaties en gemeentes die de projecten afnemen, er zijn geen subsidiegevers betrokken.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Stichting de Bakkerij.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Woningbouwcorporatie AWV, Het Oosten, Ymere, Brede School De Kikker en stadsdeel Osdorp en projectbureau Vernieuwing Osdorp.

### **RESULTAAT**

Het effect van Straatportiers is allereerst te zien aan schone speelplekken en straten. Daarnaast blijkt Straatportiers bij uitstek een project van bewustwording; kinderen zien wat de gevolgen zijn van vervuiling en vernieling, gaan zich hierdoor er zelf minder schuldig aan maken en spreken er in het beste geval vrienden of zelfs familie op aan. Straatportiers zijn momenteel voor het tweede jaar actief in Brede School De Kikker in Amsterdam Osdorp.

Overige resultaten:

- Vijftien tot vijfentwintig actieve betrokken kinderen per team (in totaal zijn er nu dus ruim 200 kinderen in Nederland actiever en meer betrokken bij hun buurt).
- Meer contact met ouders, vanuit de corporatie.
- Kinderen en ouders zijn beter aanspreekbaar.
- Gemeente en corporatie krijgen meer inzicht in wat er achter de voordeur aan problemen bestaan. Hierop kan een signaal afgegeven worden aan hulpverlenende organisaties.
- Onderlinge samenwerking tussen kinderen (de kinderen leren als team samen te werken).
- Kinderen laten zich van hun beste kant zien.
- Verstandhouding bewoners-buurtkinderen is positiever.

### **MEER WETEN?**

#### **Internet**

Stichting de bakkerij: [www.debakkerij.org](http://www.debakkerij.org).

# Beveiligd terrein

**POLITIE**  
Rijswijk



Brandweer  
Rijswijk



BBR



**BEX**

Beveiliging Zandsted



KEURMERK  
VEILIG  
ONDER-  
NEMEN

Wijk Oude Buiting Bedrijfsrecreatie Rijswijk, CBR

tel 070 394 00 20

## HOOFDSTUK 2

# SAMEN (NOG) STERKER

Of het nu gaat om de veiligheid in een woonwijk, schoolomgeving, een winkel- of uitgaansgebied, het verbeteren van veiligheid vraagt altijd om samenwerking tussen verschillende partijen. Gemeente, politie, brandweer, burgers, ondernemers of de zorgsector: samen staan zij sterker.

Maar hoe zorg je ervoor dat alle neuzen dezelfde kant op staan? Dit hoofdstuk neemt een aantal instrumenten en interventies onder de loep die hiervoor kunnen worden ingezet.

## KEURMERK VEILIG ONDERNEMEN (KVO)

### DOEL

Doel van het Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO) is het aanpakken van onveiligheid in winkelgebieden en op bedrijventerreinen. Dat gebeurt onder andere door samenwerking tussen ondernemers onderling en de samenwerking met andere partijen te stimuleren.

### KORTE OMSCHRIJVING

Met maatregelen zoals inbraak-, overval- en brandbeveiliging zorgt het KVO voor een veiliger en prettiger werkomgeving. De bedrijfsschade neemt af en het imago van het winkelcentrum of bedrijventerrein wordt verbeterd. Daar heeft niet alleen de ondernemer, maar ook de gemeente baat bij. Bovendien maakt het KVO de aanpak van criminaliteit en brandveiligheid voor de politie en brandweer een stuk effectiever.

### TOEPASSING

Samenwerking staat centraal in de KVO-methodiek. Het proces bestaat uit acht stappen:

1. Samenwerking organiseren
2. Veiligheid analyseren
3. Plan van aanpak opstellen
4. Aanvragen keurmerk
5. Uitvoeren plan van aanpak
6. Evaluatie met nieuwe analyse
7. Vernieuwen plan van aanpak
8. Hercertificering

Het KVO is toe te passen in winkelgebieden en op bedrijventerreinen, zowel voor nieuwe als bestaande situaties. Vooral bij bestaande bedrijventerreinen en winkelgebieden is de bereidheid van partijen om samen te werken aan veilig ondernemen cruciaal. Zonder samenwerking komt het niet van de grond. Ondernemers staan centraal. Als er ook woningen in het winkel- of bedrijvengebied staan, kunnen de bewoners (en eventuele problemen waar zij tegenaan lopen) meegenomen worden. Maar het wonen staat in dit keurmerk niet voorop.

Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) heeft in 2009 een trendanalyse uitgevoerd naar veiligheidsmaatregelen van KVO-gebieden. Voor dit onderzoek is gekeken naar gebieden die in 2007 en 2008 hercertificering hebben aangevraagd. De analyse heeft betrekking op 13 KVO-gebieden en 22 KVO-gebieden.

In de onderzochte KVO-gebieden worden – vooral in winkelgebieden - steeds meer veiligheidsmaatregelen toegepast. Maatregelenmatrixen van winkelgebieden noemen in 2007 gemiddeld zo'n 24 maatregelen en in 2008 ongeveer 28. Bij de bedrijventerreinen was sprake van gemiddeld ongeveer 18 activiteiten in 2007 en 23 in 2008. De maatregelen die in de KVO-gebieden worden ingezet kennen een grote diversiteit en variëren van het stimuleren van aangiftebereidheid tot het verbeteren van parkeergelegenheden en het bestrijden van zakkenrollerij. Er zijn activiteiten gericht op de fysieke omgeving (zoals het tegengaan van leegstand en graffiti, en het verbeteren van verlichting en begroeiing) en maatregelen van meer procedurele aard (zoals een winkelverbod, huis- of gedragsregels en een periodieke schouw).

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Bij bestaande gebieden wordt de meeste inzet gevraagd van de trekker van het project. Het Hoofdbedrijfschap Detailhandel (HBD) en MKB-Nederland bieden ondersteuning aan projecten. Bij nog te ontwikkelen gebieden wordt de grootste tijdsinvestering gevraagd van de veiligheidsadviseur, gevolgd door de projectleider van het ontwerp-proces.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Ondernemers, gemeente.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Politie, brandweer, MKB-Nederland, Hoofdbedrijfschap Detailhandel, Kamer van Koophandel en RPC.

#### **RESULTAAT**

De KVO-methodiek wordt inmiddels in bestaande winkelgebieden en op bedrijventerreinen op grote schaal toegepast. Om de effecten van het KVO te onderzoeken op samenwerking en de veiligheid is in 2008 in opdracht van het CCV een monitor (door middel van enquêtes) ontwikkeld. Het KVO blijkt een vruchtbaar samenwerkingsverband. KVO-projectleden en RPC-vertegenwoordigers spreken zich in de enquête

positief uit over samenwerking en veiligheid. Ook de experts in de paneldiscussies zijn enthousiast en ervaren voordelen. De samenwerking tussen ondernemers onderling en tussen ondernemers en politie, brandweer, gemeente wordt als het belangrijkste winstpunt van een KVO gezien.

### MEER WETEN?

#### Publicaties

- Handboek Keurmerk Veilig Ondernemen, Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Utrecht, 2008.
- Brochure Keurmerk Veilig Ondernemen, Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Utrecht, 2009.
- Trendanalyse veiligheidsmaatregelen KVO-gebieden, Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Utrecht, 2009.
- Monitor Keurmerk Veilig Ondernemen. Een monitor voor samenwerking, DSP-Groep Amsterdam, Amsterdam, 2008.

#### Internet

- Het digitale stappenplan KVO is beschikbaar via de website van het CCV ([www.hetccv.nl/kvo](http://www.hetccv.nl/kvo)). Op deze site kunnen ook de brochure, het handboek, de trendanalyse en de monitor worden gedownload.

## KWALITEITSMETER VEILIG UITGAAN (KVU)

### DOEL

Dit instrument is gericht op het vergroten van de veiligheid in uitgaansgebieden. Kern daarbij is de samenwerking tussen betrokken partijen. KVU maakt de onderlinge afspraken inzichtelijk en controleerbaar.

### KORTE OMSCHRIJVING

In veel gemeenten wordt gewerkt met een convenant veilig uitgaan. Hoewel daar positieve ervaringen mee zijn opgedaan, bleek ook behoefte te bestaan aan meer inzicht in de gemaakte afspraken en de mogelijkheid om elkaar op de naleving van de afspraken aan te spreken. De Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan (KVU) is een aanvulling op het convenant veilig uitgaan en biedt een oplossing voor dit probleem. In tegenstelling tot het Keurmerk Veilig Ondernemen is de KVU geen certificeringsregeling.

Het handboek Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan beschrijft de spelregels om met succes een KVU voor een uitgaansgebied op te zetten en uit te voeren. Er is gekozen om de handleiding te splitsen in twee delen. Het eerste deel bestaat uit het digitale stappenplan KVU op internet, het tweede is een handboek op papier.

Het digitale stappenplan KVU is in 2008 uitgebreid met een module Geweld en een module interne veiligheid in de horeca. Deze modules zijn een aanvulling op het

stappenplan KVVU en kunnen tegelijk met de uitvoering van het plan van aanpak van de kwaliteitsmeter worden uitgevoerd. De modules zijn vooral bedoeld voor KVVU-samenwerkingsverbanden, maar zijn ook interessant voor andere betrokkenen die te maken hebben met uitgaansgeweld.

### **TOEPASSING**

De KVVU is een hulpmiddel voor lokale partijen om uitgaansgebieden veiliger te maken. Het proces bestaat uit zes stappen:

1. Samenwerking organiseren
2. Veiligheid analyseren
3. Plan van aanpak opstellen
4. Afspraken maken over uitvoering
5. Uitvoeren plan van aanpak
6. Evaluatie met nieuwe analyse

De KVVU kan in principe in ieder uitgaansgebied worden toegepast. Voorwaarde is wel, dat betrokken partijen bereid zijn om zich in te spannen voor het initiatief en bereid zijn samen te werken.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Het project kost vooral tijd van de betrokkenen.

### **PARTIJ DE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Horecaondernemers, politie, OM, bewoners, portiers, brandweer, Koninklijke Horeca Nederland.

### **RESULTAAT**

Uit praktijkvoorbeelden blijkt het nauwe en frequente contact tussen partijen veel positieve effecten te hebben. Er is meer vertrouwen tussen de partijen, horecaondernemers voelen zich veiliger wanneer ze bij een calamiteit een rechtstreeks nummer bij de politie kunnen bellen, ondernemers en portiers wisselen ervaringen uit, enzovoort.

### **MEER WETEN?**

#### **Publicaties**

- Handboek Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan, Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Utrecht, 2007.
- Brochure Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan, Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Utrecht, 2007.

**Internet**

- Het digitale stappenplan is beschikbaar via de website van het CCV ([www.hetccv.nl/kvu](http://www.hetccv.nl/kvu)). Op deze site kunnen ook de brochure KVVU en het handboek KVVU worden gedownload.

**AANPAK VEILIG ROND EN IN SCHOOL (VRIS)****DOEL**

Doel van de aanpak VRIS (Veilig Rond en In School) is om in samenwerking met diverse partijen te zorgen dat het aantal incidenten, onveilige plekken en schades (materieel en immaterieel) afneemt. Daarmee verbetert het leerklimaat en de veiligheid in de school en de schoolomgeving.

**KORTE OMSCHRIJVING**

Scholen moeten voor leerlingen, personeel, ouders en bezoekers een veilige omgeving vormen om in te leren en te werken. Dat houdt in dat er veel aandacht is voor de sociale veiligheid. De schoolgebouwen en omgeving moeten zoveel mogelijk gevrijwaard zijn van vandalisme, inbraken, brandstichting, vernieling en vervuiling. De bredere schoolomgeving – zowel in fysieke als sociale zin (zorgstructuur, leefbaarheid, buurt/wijk, verkeer/vervoer) - is dus ook van belang voor de veiligheid in school.

De aanpak VRIS helpt bij het verbeteren van deze schoolveiligheid. Het is een stappenplan waarmee scholen op eenvoudige wijze gestructureerd kunnen werken aan veiligheid. Binnen de aanpak VRIS neemt het onderwerp brand een prominente plaats in. Hiervoor is binnen VRIS een dossier Brand ontwikkeld. Scholen worden met het dossier voorgelicht over de wijze waarop ze met het onderwerp brandveiligheid om moeten gaan.

**TOEPASSING**

De VRIS-methode is toepasbaar in alle gemeenten en is ontwikkeld voor het voortgezet onderwijs. Voorwaarde voor slagen is dat partijen bereid zijn om samen te werken. Er moet ook voldoende onderling vertrouwen zijn, voordat scholen bereid zijn openlijk over de veiligheid op hun school te praten. De aanpak is bedoeld voor leerlingen, personeel, ouders en bezoekers in het voortgezet onderwijs. Gemeente en andere partijen (van politie tot jeugdzorg) zijn onderdeel van de aanpak. Dit wordt aan de hand van heldere eisen en afspraken vastgelegd. Zo weet iedereen wie waarvoor verantwoordelijk is en wie wat doet om de veiligheid in en rond de school te verbeteren. De aanpak VRIS kan de basis vormen voor certificering. Door een onafhankelijke partij (bijvoorbeeld certificerende instellingen) wordt getoetst of de school in aanmerking komt voor een certificaat.

**KOSTEN EN CAPACITEIT**

Tijdsinvestering is de belangrijkste kostenpost voor alle partijen. Scholen moeten er rekening mee houden dat niet alleen van de directie, maar ook van andere personeels-

leden en leerlingen inzet wordt gevraagd. Daarnaast brengen ook het uitvoeren van de maatregelen en (in beperkte mate) de eventuele certificering kosten met zich mee.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Scholen en gemeente.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Politie, omwonenden, Bureau Jeugdzorg, Halt, GG&GD, openbaar vervoersbedrijven, brandweer, andere partijen die bij scholen zijn betrokken.

#### **RESULTAAT**

Het instrument is nog in ontwikkeling. In 2009 zijn op zes scholen in Gouda pilots VRIS van start gegaan. Op basis van de resultaten van de pilotprojecten is de eerste versie van het handboek VRIS bijgesteld. Partijen zijn enthousiast en de samenwerking heeft zijn eerste vruchten afgeworpen.

#### **MEER WETEN?**

##### **Internet**

- Op de website van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, [www.hetccv.nl](http://www.hetccv.nl), is het handboek Veilig Rond en in School (VRIS), in het gelijknamige dossier, als download beschikbaar.
- Het dossier Brandveiligheid in en rond scholen is beschikbaar op de website van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid: [www.hetccv.nl/brandveiligescholen](http://www.hetccv.nl/brandveiligescholen).

## **VEILIGHEIDSEFFECTRAPPORTAGE (VER)**

#### **DOEL**

De Veiligheidseffectrapportage (VER) heeft als doel om (grote) bouwprojecten zo veilig mogelijk voor de gebruikers te maken. Of het nu gaat om een treinstation, een Vinexlocatie of een megabioscoop. Met een VER wordt een gestructureerd en transparant proces doorlopen. Veiligheidsrisico's van de bouwplannen worden vanaf de initiatief-fase in kaart gebracht en er wordt afgesproken hoe met deze risico's om te gaan.

#### **KORTE OMSCHRIJVING**

De VER maakt de veiligheidsrisico's van ruimtelijke plannen en bouwplannen inzichtelijk. Nog voor de daadwerkelijke bouw begint, worden mogelijke risico's in beeld gebracht en veiligheidsmaatregelen voorgesteld. De VER richt zich vooral op het samenwerkingsproces tussen de verschillende partners zoals: gemeente, projectontwikkelaars, politie, brandweer en zorg.

De VER is een integraal veiligheidsinstrument. Dat betekent dat alle vormen van veiligheid aan bod kunnen komen zoals: criminaliteit, hinder, overlast, verloedering,

onveiligheidsgevoelens, brand, giftige stoffen, explosies, openbare orde, natuurgeweld en verkeersveiligheid.

### **TOEPASSING**

De VER bestaat uit zeven modules:

1. Onderbouwing
2. Intentie
3. Analyse
4. Alternatieven
5. Maatregelen
6. Implementatie
7. Beheerplan

De VER beperkt zich dus niet tot een eenmalige activiteit of het eenmalig opstellen van een rapport. De uitvoering ervan loopt mee gedurende het gehele plan. De zeven VER-modules gaan gelijk op met de bouwfasen van een project.

De VER kan bij ieder bouwproject gebruikt worden. De methode is flexibel; afhankelijk van de situatie kan gekozen worden welke vormen van veiligheid worden meegenomen.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Toepassing van de VER kost vooral inzet van de betrokkenen bij de planontwikkeling. De tijdsinvestering verdient zich later weer terug. Doordat risico's in de ontwerpfasen worden aangepakt, worden problemen in de beheerfase voorkomen. De doorlooptijd, om te komen tot (betere) veiligheidsmaatregelen, is afhankelijk van het project. Een indicatie (praktijkervaring) is gemiddeld drie maanden waarin twee tot vier bijeenkomsten plaatsvinden.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

De gemeente heeft meestal de regie. Dat kan de veiligheidscoördinator zijn, maar ook de projectmanager van het bouwplan.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Verschillende gemeentelijke afdelingen (Veiligheid, Ruimtelijke ordening, Verkeer, Milieu, Bouwen & Wonen, Jeugdwerk, Buurtsportwerk, enzovoort), politie, brandweer (pro-actief, preventief), GHOR, projectontwikkelaars, vertegenwoordigers van bewoners en ondernemers, corporaties, Fietsersbond, Stichting gehandicapten overleg, ontwerpers (landschapsarchitect, stedenbouwkundige, architect), provincie, Rijkswaterstaat, Waterschap, vertegenwoordigers openbaar vervoersorganisaties.

### **RESULTAAT**

Uit een onderzoek dat Seinpost in het najaar van 2006 in opdracht van het Centrum Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) deed, bleek dat de VER bij ongeveer de helft van de gemeenten (die aan het onderzoek meededen) bekend is. Gemeenten die de VER al een keer hebben toegepast, overwegen meestal wel om het instrument in de toekomst

opnieuw toe te passen. Zij waarderen dat de VER bijdraagt aan betere samenwerking en dat risico's en verantwoordelijkheden worden verduidelijkt. Zij zijn er ook van overtuigd, dat de VER leidt tot een veiliger ontwerp.

In 2009 heeft het CCV onderzoek laten uitvoeren naar de (proces)effecten van de VER. Dit onderzoek maakt inzichtelijk welke voordelen het werken met de VER de bouwprojecten heeft opgeleverd. Voor het onderzoek zijn projectmedewerkers van VER-projecten geïnterviewd over de ervaringen die ze hebben met het instrument. Naast medewerkers van VER-projecten zijn ook medewerkers van vergelijkbare (bouw)-projecten die zonder VER werken geïnterviewd.

#### **MEER WETEN?**

Het CCV verzorgt op aanvraag VER-workshops voor professionele partijen, zoals gemeenten, regionale samenwerkingsverbanden, corporaties, politie en brandweer. Meer informatie via de website van het CCV: [www.hetccv.nl/ver](http://www.hetccv.nl/ver).

#### **Publicaties**

- Veiligheidseffectrapportage voor gebruikers. Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Utrecht, 2009.
- Veiligheidseffectrapportage voor beslissers. Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Utrecht, 2007.

#### **Internet**

Het dossier Veiligheidseffectrapportage is beschikbaar op de website van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid: [www.hetccv.nl/ver](http://www.hetccv.nl/ver). Het dossier bestaat uit het digitale stappenplan VER, praktijkvoorbeelden, voorbeelddocumenten, onderzoeken, een overzichtslijst van VER adviseurs en veelgestelde vragen. Ook de bovengenoemde publicaties zijn in dit dossier als download beschikbaar.

## **WIJKVEILIGHEIDSPAN / WIJKACTIEPLAN**

#### **DOEL**

Een wijkveiligheidsplan of wijkactieplan is een beleidsinstrument om de veiligheidsknelpunten in een wijk te benoemen en acties te omschrijven om deze problemen op te lossen. Een wijkveiligheidsplan moet niet de ambitie hebben om oplossingen in gang te zetten voor zaken die niet op het wijkniveau kunnen worden opgelost. Meerwaarde van een wijkveiligheidsplan is dat de kennis en inzet van partijen nadrukkelijk wordt aangesproken. Het helpt de onveiligheid systematisch aan te pakken en afspraken tussen partijen vast te leggen.

#### **KORTE OMSCHRIJVING**

Voor verschillende wijken in Nederland zijn wijkveiligheidsplannen gemaakt. Deze zijn zeker niet uniform van opzet. Ze hebben allen een eigen 'couleur locale'. Verschillen

zijn de mate waarin ze beleidsmatig dan wel actiegericht zijn en de mate waarin ook een goede analyse is gemaakt.

Een wijkveiligheidsplan is vooral actiegericht. Geen dikke beleidsnotitie dus. Een wijkveiligheidsplan start met een korte analyse van de betreffende wijk en een opsomming van alle betrokkenen die een rol spelen in het aanpakken van knelpunten. Vervolgens volgen de knelpunten.

Per knelpunt wordt aangegeven:

- een korte omschrijving van het betreffende knelpunt;
- de te volgen aanpak;
- de trekker van de aanpak en de overige betrokkenen;
- een planning;
- de kosten en wie deze draagt.

Een wijkveiligheidsplan is dus zeer concreet en actiegericht. Het laat geen ruimte over voor vrijblijvendheid. Het wat, waarom, hoe, wie en wanneer is per knelpunt duidelijk omschreven.

De plannen hebben gemeen dat ze zich vooral richten op de volgende onderwerpen:

- het beheer- en onderhoud van de openbare ruimte;
- de aanpak van 'enge plekken' of hotspots;
- het verlichtingsniveau (openbare verlichting, achterpaden);
- de aanpak van jongerenoverlast;
- de aanpak van inbraak.

## TOEPASSING

Steeds meer gemeenten werken met een wijkveiligheidsplan of wijkactieplan, vanwege een aantal redenen:

- Veiligheidsvraagstukken verschillen tussen wijken en buurten. In lang niet alle gevallen voldoet een algemene aanpak voor de gehele gemeente. Juist het rekening houden met de bijzondere omstandigheden van een buurt of wijk is belangrijk. Wat een prioriteit dient te krijgen in de ene wijk, is misschien wel helemaal geen probleem in een andere wijk.
- Vaak zijn veiligheidsknelpunten, oorzaken en zelfs mogelijke daders bekend. Een gerichte, planmatige aanpak is dan op zijn plaats. Algemene beleidsnotities volstaan dan niet, actiegerichtheid is belangrijk.
- Door voor elk gebied een wijkveiligheidsplan op te stellen en knelpunten en oplossingen duidelijk vast te leggen, wordt zo goed mogelijk verzekerd dat er ook echt iets gebeurt.
- Een wijkveiligheidsplan is bij uitstek geschikt om alle betrokkenen een plek te geven: gemeente, politie, scholen, ondernemers, bewoners, woningbouwverenigingen. In een dergelijk plan komen verantwoordelijkheden en taken samen.

Wijkveiligheidsplannen of wijkactieplannen kunnen een handig middel zijn om veiligheidsproblemen op wijkniveau structureel op te pakken. Maar het is natuurlijk geen must. Als het leidt tot meer papier en overleg dan actie en concrete oplossingen, is het maken van een dergelijk plan niet zinvol. Als het leidt tot commitment tussen partijen en gerichte uitvoering, is een wijkveiligheidsplan een goede investering.

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Het maken van een wijkveiligheidsplan is niet bijzonder ingewikkeld. Kennis is nodig op het vlak van: de wijk, analyse en bovenal het samen ontwikkelen met wijkpartijen in de planvorming. Meestal is de gemeente in de persoon van de veiligheidscoördinator of wijkmanager de trekker van de planvorming.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

De gemeente stelt meestal het plan op.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Bewoners, corporaties, politie, winkeliers, onderwijs en welzijnswerk.

#### **RESULTAAT**

Het instrument wordt steeds vaker gebruikt door gemeenten. Wijkveiligheidsplannen leveren meestal praktische resultaten op, maar het effect op de objectieve en subjectieve veiligheidsbeleving is onduidelijk.

#### **MEER WETEN?**

##### **Internet**

Op de website van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid ([www.hetccv.nl](http://www.hetccv.nl)) is een groot aantal wijkveiligheidsplannen gepubliceerd.

## **MAATREGELENPAKKET VEILIGHEID OUDE WIJKEN GRONINGEN**

#### **DOEL**

Het doel van dit maatregelenpakket is om de onveiligheid en de overlast in de zogeheten Oude Wijken van Groningen terug te brengen. Om dit te bereiken maakt de gemeente met alle betrokken partijen duidelijke afspraken over het aanpakken van de onveiligheid en de overlastsituaties.

#### **KORTE OMSCHRIJVING**

Groningen is volgens het gemeentelijk veiligheidsplan 2005-2009 één van de veiligste steden van Nederland. Dit geldt voor het grootste deel van de stad, maar nog onvoldoende voor de Oude Wijken. De criminaliteit ligt in de Oude Wijken op een hoger niveau en is er, anders dan in de rest van de stad, niet afgenomen.

Om de onveiligheids- en overlastproblematiek succesvol te kunnen aanpakken, heeft de gemeente het ‘Maatregelenpakket Veiligheid Oude Wijken Groningen’ opgesteld. Dit pakket bestaat uit ongeveer vijftien maatregelen, een mix van korte en lange termijn maatregelen. De maatregelen variëren van concrete maatregelen tot aanpassingen in het beleid en verandering in sturing.

#### **TOEPASSING**

Een maatregelenpakket kan voor elke wijk waar sprake is van onveiligheid en overlast worden opgesteld.

Voor het maatregelenpakket in Groningen werd een probleemanalyse gemaakt waarin is nagegaan in welke wijken sprake is van substantiële overlast en onveiligheid en wie hiervan de veroorzakers zijn. Hiermee konden op maat gesneden maatregelen worden genomen. Voorbeelden van dergelijke maatregelen zijn inbraakpreventie, extra stadswachten, de aanpak van veelplegers en verloederde straten en de inzet van flexteams van hulpverlening en politie. De keuze voor deze maatregelen kwam tot stand door de resultaten van de probleemanalyse en bijeenkomsten met de verschillende betrokken partijen, zowel professionals als bewoners.

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

De kosten voor de ontwikkeling van een veiligheidspakket liggen rond de 15.000 euro. De kosten voor de uitvoering van het maatregelenpakket zijn afhankelijk van de gekozen maatregelen.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Politie, woningcorporaties, buurtbewoners, instellingen voor verslavingszorg, maatschappelijke opvang en jeugd- en jongerenwerk.

#### **RESULTAAT**

Maatregelenpakket Veiligheid Oude Wijken Groningen is nog niet volledig uitgevoerd. Pas nadat de maatregelen zijn doorgevoerd kan de aanpak geëvalueerd worden.

#### **MEER WETEN?**

##### **Publicaties**

- Maatregelenpakket Veiligheid Oude Wijken Groningen. J. Snippe, M. van Zwieten, B. Bieleman, INTRAVAL, Groningen-Rotterdam, ISBN 978 90 8874 0534, 2009.

##### **Internet**

- Meer informatie over het Maatregelenpakket Veiligheid Oude Wijken Groningen is beschikbaar via de website van de gemeente Groningen: [www.gemeente.groningen.nl](http://www.gemeente.groningen.nl).

## STADSMARINIERS

### DOEL

De Rotterdamse Stadsmariniers zijn in 2002 benoemd onder het motto 'de beste mensen in de slechtste wijken'. Het zijn in feite breekijzers, smeerolie en trekkers tegelijk. Ze opereren los van deelgemeenten of diensten en leggen rechtstreeks verantwoording af aan het college van B&W en de Stuurgroep Veilig van de gemeente Rotterdam.

### KORTE OMSCHRIJVING

De stadsmarinier is een Rotterdamse 'vinding'. Er zijn raakvlakken met het werk van wijkmanagers. Zij werken immers ook vanuit de wijk en werken integraal (niet sectoraal en verkokerd). Stadsmariniers onderscheiden zich van wijkmanagers door een hoge 'doorpak macht'. Ze mogen zelf vergaande besluiten nemen en zitten hoog in de organisatie. Er wordt gewerkt met targets om de gestelde doelen te realiseren.

Een stadsmarinier:

- is resultaatgericht;
- stuurt, zonder in de uitvoering te duiken;
- is analytisch sterk en snapt hoe betrokken instanties werken;
- weet bij problemen de vinger op de zere plek te leggen;
- duidt problemen met een goed gevoel voor verhoudingen en posities;
- moet anderen successen laten boeken;
- laat betrokken partijen hun werk doen;
- is communicatief bedreven en kan op alle niveaus uit de voeten;
- houdt vast aan de kaders;
- is op het proces gericht en niet op de inhoud (geen nieuw beleid).

### TOEPASSING

Wijkmanagers en wijkgericht werken zijn in Nederland redelijk gangbaar. Maar de manier waarop stadsmariniers werken niet. De condities zijn dan ook bijzonder. Het bestuur (college van B&W) maakt zich hard voor tastbare veranderingen in een stad waar veel problemen waren. Dat maakt de condities bijzonder en daarom ook niet een-op-een overzetbaar naar andere gemeenten.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

Stadsmariniers moeten over veel competenties beschikken, want er worden veel vaardigheden verlangd. Daar staat een behoorlijk salaris tegenover (hoge schaal). Ook moeten er middelen worden vrijgemaakt waarmee de stadsmarinier zijn doelen kan behalen. Het Rotterdamse budget voor alle stadsmariniers bedraagt 5 miljoen euro.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Gemeente.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Politie, OM, alle gemeentelijk diensten, de zorg, ondernemers, RET, particuliere beveiligers, enzovoort.

### RESULTAAT

De Rekenkamer van Rotterdam heeft de aanpak in 2005 uitgebreid geëvalueerd. Uit het onderzoek bleek dat in negen van de tien wijken de veiligheid was verbeterd. Daarnaast werden vrijwel alle achttien meetbare doelen gehaald. Voor de gemeente reden om de stadsmariniers in de collegeperiode 2006 - 2010 onverminderd door te laten gaan met hun werk.

Het college van Rotterdam heeft eind januari 2009 verzocht een evaluatie uit te voeren naar het functioneren en de effectiviteit van het instrument stadsmarinier. De functie van stadsmarinier blijft in Rotterdam nodig. Volgens de onderzoekers moet de veiligheidsaanpak onverkort worden doorgezet en zich blijven richten op het aanpakken van hardnekkige problemen in de stad. Uit het onderzoek blijkt dat de stadsmarinier zorgt voor verbindingskracht en doorzettingsmacht. Ook kunnen de stadsmariniers worden ingezet als een kleine 'vliegende brigade' voor urgente veiligheidsproblemen en als 'herstelmacht' bij structurele veiligheidopgaven in gebieden met hardnekkige problemen en/of probleemgroepen.

In navolging van Rotterdam werkt ook de gemeente Amsterdam met stadsmariniers. De Rotterdamse stadsmariniers wonnen in 2006 de Hein Roethofprijs.

### MEER WETEN?

#### Publicaties

- Van urgentie naar noodzaak. Positie en perspectief van de stadsmariniers in Rotterdam. P.W. Tops, B. Hoogenboom, W. van Spijker en E. van der Torre, i.o.v. Gemeente Rotterdam, Apeldoorn/Tilburg, 2009.
- Veilig zijn, veilig voelen – het gemeentelijk beleid wijkveiligheid. Rekenkamer Rotterdam, Rotterdam, ISBN 90-76655-16-2, 2005.

#### Internet

- Meer informatie over de stadsmariniers en het rapport 'Van urgentie naar noodzaak' is beschikbaar via de website van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid: [www.hetccv.nl](http://www.hetccv.nl).
- Het rapport 'Veilig zijn, veilig voelen – het gemeentelijk beleid wijkveiligheid' is als download beschikbaar via de site van de Rekenkamer Rotterdam: [www.rekenkamer.rotterdam.nl](http://www.rekenkamer.rotterdam.nl).

## PRAKTIJKTEAMS

### DOEL

Het doel van het praktijkteam is om de gemeente te ondersteunen bij het vormgeven én uitvoeren van de aanpak van overlast. Het team wordt alleen ingezet als er sprake is van een acute situatie waar het risico bestaat dat overlastgevend gedrag van Marokkaans-Nederlandse jongeren leidt tot situaties van maatschappelijke onrust of ontwrichting.

### KORTE OMSCHRIJVING

Verschillende gemeenten hebben te maken met overlast waarbij Marokkaans-Nederlandse jongeren betrokken zijn. Het gaat om verschillende vormen van overlast, van hinderlijk gedrag op straat tot vernielingen en intimidatie. Gemeenten hebben aangegeven dat ze extra expertise voor hun aanpak goed kunnen gebruiken. Hiervoor is een praktijkteam opgezet.

In een praktijkteam is expertise gebundeld vanuit de ministeries van BZK en WWI, het Interactieteam Interetnische Spanningen, Jeugd en Veiligheid – ondersteund door FORUM -, en de Expertgroep van het Landelijk Expertisecentrum Diversiteit.

De leden van het praktijkteam zijn gespecialiseerd in:

- bestuurlijk-juridische instrumentarium op het gebied van openbare orde en veiligheid;
- jeugd-, veiligheid-, en integratiebeleid;
- risico-communicatie;
- crisismanagement;
- interetnische spanningen;
- betrekken Marokkaanse gemeenschap;
- openbare orde of opsporingsproblemen en -vraagstukken met een multi-etnische of een andere 'diversiteitspecifieke' dimensie.

Ontbrekende expertise kan desgewenst ingehuurd worden. Het team buigt zich, samen met de gemeente over het overlastvraagstuk. Het team levert geen extra toezicht- of handhavingscapaciteit op straat.

### TOEPASSING

Een praktijkteam kan worden ingezet als er sprake is van overlastgevend gedrag waarbij Marokkaans-Nederlandse jongeren betrokken zijn. Dit kan al geëscaleerd zijn of het dreigt te escaleren. Dit overlastgevende gedrag leidt tot situaties van maatschappelijke onrust of ontwrichting. Er is sprake van een situatie die acuut moet worden aangepakt.

Een praktijkteam wordt voor een korte termijn ingezet. De ondersteuning duurt ongeveer een tot maximaal twee maanden. In deze periode zijn de contacten tussen praktijkteam en gemeente intensief en gericht op oplossing van de acute problemen. Het is de ambitie van een praktijkteam om binnen 48 uur hulp te kunnen aanbieden.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Aan de inzet van het praktijkteam zijn geen kosten verbonden.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

De gemeente bepaalt of er aanleiding is om een beroep te doen op een praktijkteam. De voorzitter van het praktijkteam bepaalt vervolgens in overleg met de gemeente hoe en hoelang de ondersteuning verloopt.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Ministeries van BZK en WWI, het Interactieteam Interetnische Spanningen, Jeugd en Veiligheid – ondersteund door FORUM -, en de Expertgroep van het Landelijk Expertisecentrum Diversiteit.

### **RESULTAAT**

De inzet van de eerste praktijkteams vond recentelijk in Roermond en Culemborg plaats. Er zijn daarom nog geen resultaten bekend.

### **MEER WETEN?**

#### **Publicaties**

- Brochure Praktijkteam overlastgevende Marokkaans-Nederlandse jongeren, Ministerie van BZK, 2009.

#### **Internet**

- Meer informatie over de praktijkteams is te vinden op de websites van het ministerie van BZK ([www.minbzk.nl](http://www.minbzk.nl)) en het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid ([www.hetccv.nl](http://www.hetccv.nl)).

## **HOTSPOT BENADERING**

### **DOEL**

De hotspot benadering richt zich vooral op het normaliseren van onveilige situaties. Doel is een afname van geweldsdelicten, vermogensdelicten en drugsdelicten op de hotspot.

### **KORTE OMSCHRIJVING**

Bij een hotspot gaat het om een geografische clustering van criminele praktijken of ongewenste zaken. De maatregelen worden gericht ingezet per plek. Meestal worden verschillende soorten interventies (zoals betere verlichting of meer toezicht) in elkaar geschoven. Het resultaat van de interventie wordt gemeten en waar nodig gewijzigd. Het traject duurt net zolang totdat de probleemplek geen probleemplek meer is. Beoogde effecten van de hotspot aanpak zijn de afname van geweldsdelicten, vermogensdelicten en drugsdelicten.

### TOEPASSING

De hotspot aanpak wordt vaak toegepast in achterstandswijken en op plaatsen waar veel geweld plaatsvindt. Om de methode toe te passen, is het nodig om kennis te hebben van de criminele activiteiten, de daders en de kenmerken van de locatie. Op basis van deze kennis kunnen gerichte maatregelen worden ingezet.

Voorwaarden voor de kans van slagen zijn:

- goede aangiftebereidheid omwonenden en winkeliers;
- duidelijk registratie van meldingen door de politie;
- voortdurende monitoring en bijstellen van interventies;
- goede samenwerking tussen de politie en andere betrokken partijen.

Een valkuil van de hotspot aanpak is het verplaatsings- of waterbedeffect. Het probleem kan zich verspreiden naar een andere locatie. Het project is niet afgelopen voordat het probleem ook hier is aangepakt. De gemeente Den Haag wijst hotspots aan op basis van reacties en klachten van omwonenden. Ook kijkt de gemeente naar politiecijfers over aangiften van misdrijven en aanhoudingen. Het gaat bij deze locaties bijvoorbeeld om overlast van jongeren, drugsoverlast, verloedering en onveiligheid op straat. Pleinen en straten kunnen hotspot zijn, maar ook plantsoenen, parken en winkelgebieden. Op de website van de gemeente Den Haag ([www.denhaag.nl](http://www.denhaag.nl)) staat een uitgebreide beschrijving van de Haagse hotspot benadering en wordt per hotspot aangegeven welke aanpak wordt gevolgd. Ook de gemeente Amersfoort heeft op haar site ([www.amersfoort.nl](http://www.amersfoort.nl)) uitgebreide informatie over de Amersfoortse hotspot aanpak geplaatst. De gemeente Amsterdam ontwikkelde een hotspot aanpak voor het Burgwallengebied ('De Wallen').

In Rotterdam is een Toezichtmodel ontwikkeld voor de aanpak van hotspots. Met dit model wordt een bijzonder slechte veiligheidsituatie door gezamenlijk toezicht en handhaving teruggebracht naar een acceptabel niveau. Meer informatie is beschikbaar via de website: [www.rotterdamveilig.nl](http://www.rotterdamveilig.nl).

### KOSTEN EN CAPACITEIT

Indicatie van mogelijke kosten (de bedragen zijn sterk afhankelijk van de te nemen maatregelen per hotspot). We geven een Amsterdams voorbeeld:

- Extra medewerker zorg- en overlast: 60.000 euro (op jaarbasis)
- Straatmanager: 25.000 euro (op jaarbasis)
- Herprofilering verkeerssituatie: 5-8 miljoen euro
- Verzinkbaar urinoir: 35.000 euro per stuk
- Schoonmaakbeurt bestaande urinoirs: 35.000 euro
- Fietsenstalling: 50.000 euro
- Cameratoezicht: 1.656.000 euro
- Afsluiting hotspotgebied tijdens avond- en nachturen: 525.000 euro
- Promotiecampagne (onder andere een website): 15.000 euro

Bron: Plan van Aanpak Amsterdamse Burgwallen

Het bovenstaande voorbeeld is vrij kostbaar. Maar er zijn ook voorbeelden bekend waarbij het eigenlijk alleen gaat om een andere en intensievere inzet van bestaande capaciteit en middelen.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente, politie.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Hulpverlening, winkeliers, omwonenden, NS.

#### **RESULTAAT**

Uit de praktijk blijkt dat de aanpak van hotspotgebieden leidt tot een afname van geweldsdelicten, vermogensdelicten en drugsdelicten door specifieke interventies. De resultaten zijn voor een deel meetbaar via cijfers van de politie, zoals minder meldingen van incidenten, minder 112-meldingen, minder aanhoudingen. Bij de vermogensdelicten is wel geconstateerd dat er sprake is van een verplaatsingseffect.

Uit onderzoek van de Erasmus Universiteit blijkt dat het Rotterdamse Toezichtmodel voorziet in een grote samenwerkingsbehoefte van lokale veiligheidspartners. Daardoor wordt het model voor steeds meer doelen en gebieden gebruikt.

#### **MEER WETEN?**

##### **Publicaties**

- Bovenop de hotspot, het Rotterdamse Toezichtmodel. Ruth Prins, Peter Marks en Arie Sluis, Erasmus Universiteit, in SECONDANT 3/4, 2009.
- Gewelddaanpakken geweld (deel 4). Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid en Sardes, Den Haag, 2006.
- Hot Spots policing. The problem-oriented policing program (Jersey City, New Jersey U.S.A.). artikel: Braga, a. et al. (1999) Problem-oriented policing in violent crime places: a randomized controlled experiment. In: Criminology, vol.37, nr. 3.

## **DRAAIBOEK AANPAK VAN OVERLAST DOOR JEUGD**

#### **DOEL**

Dit draaiboek is bedoeld om uitgangspunten te bieden voor samenwerking en regie op maatregelen om jeugdoverlast tegen te gaan.

#### **KORTE OMSCHRIJVING**

De gemeente Delft heeft een draaiboek ontwikkeld voor de aanpak van structurele jeugdoverlast op openbare locaties (wijk, buurt, straat, plein). Het draaiboek bestaat uit een stappenplan dat per locatie een aanpak op maat biedt met maatregelen voor de korte- en langere termijn.

Het draaiboek beschrijft een aantal uitgangspunten voor de totstandkoming van samenwerking, een gemeenschappelijk gedragen maatwerk aanpak en regievoering op de maatregelen. Door de standaardaanpak is het mogelijk om jeugdoverlast op een bepaalde locatie volgens een vaste structuur aan te pakken. Deze structuur biedt de deelnemende partijen duidelijkheid in de werkwijze, processtappen en producten die daaruit voortvloeien. De focus is niet alleen gericht op overlast veroorzakende groepen jongeren, maar ook op de omgeving die de overlast ervaart. Er gaat aandacht uit naar de ontwikkeling van samenhangende maatregelen, gericht op alle aspecten van de veiligheidsketen: proactie, preventie, preparatie, repressie en (na)zorg.

### **TOEPASSING**

Het draaiboek kan gebruikt worden bij structurele jeugdoverlast op openbare locaties (wijk, buurt, straat, plein) die vraagt om duurzame maatregelen. Mogelijk heeft een eerdere ad hoc aanpak van de problematiek gefaald door onvoldoende afstemming tussen de verschillende vormen van beleid, getroffen maatregelen en de samenwerking tussen de partijen.

Het draaiboek kent acht processtappen. Deze bieden onder andere houvast voor de ontwikkeling van samenwerking, regie, probleemanalyse, SMART-doelen, prioriteiten en problematiekgerichte interventies. Aan elke processtap is een tijdsindicatie verbonden. Iedere processtap levert een vooraf vastgesteld product op waarover besluiten kunnen worden genomen. Maatregelen worden met elkaar in samenhang gebracht en zijn dus gericht op de gehele veiligheidsketen. De mogelijke partners en voorbeelden van maatregelen worden als variabelen in het draaiboek beschreven.

Het draaiboek en de bijlagen worden aan de hand van evaluaties, landelijke ervaringen en nieuwe methodieken aangepast en verrijkt.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Aan de inzet van capaciteit zijn kosten verbonden; denk aan een regisseur bij de gemeente en de inzet van de samenwerkingspartners. Binnen de maatregelen van de individuele partijen kunnen aanvullende kosten of besparingen ontstaan door gewijzigde inzet van al bestaande maatregelen, stopzetting of het treffen van nieuwe of aanvullende maatregelen.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Aan de hand van een analyse worden relevante professionele partners betrokken in een regiegroep. De leden van de regiegroep functioneren op tactisch niveau en regisseren de deelname aan maatregelen binnen de eigen organisatie. De gemeente regisseert het proces. In Delft is dat het programma Veiligheid. Binnen de individuele maatregelen betrekken de partners de relevante partijen zoals bewoners, winkeliers en (sport) verenigingen.

In de regiegroep worden over het algemeen betrokken: jeugdzorg, politie, school, welzijnswerk, jongerenwerk, opbouwwerk, woningcorporatie, wijkbeheer en andere relevante gemeentelijke afdelingen.

### RESULTAAT

Delft past het draaiboek op drie locaties toe. Op één locatie is de aanpak afgerond. Uit een gehouden procesevaluatie blijkt dat de deelnemende partners de meerwaarde voor samenwerking waarderen met een cijfer 7,7 en het resultaat met een cijfer 7,2. Begin 2009 vond een effectevaluatie plaats (1-meting). Volgens de eerste resultaten is de overlast op deze locatie nagenoeg verdwenen. Of de veiligheidsbeleving is verbeterd, wordt nog onderzocht.

### MEER WETEN?

#### Internet

- Het Draaiboek aanpak van overlast door jeugd op locaties is als download beschikbaar in het dossier 'Hangjongeren' op de website van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid ([www.hetccv.nl/hangjongeren](http://www.hetccv.nl/hangjongeren)).

## WRAP AROUND

### DOEL

Het doel van deze veelplegersaanpak uit Tiel is minder recidive op het gebied van overlast en overige zware criminaliteit in de wijk en de aanpak en opvang van jonge veelplegers.

### KORTE OMSCHRIJVING

Eén enkele veelpleger kan voor structurele overlast en schade in de buurt of wijk zorgen. Met de in Nederland nog vrij onbekende wrap-around benadering wordt deze problematiek aangepakt. Deze methode zet zowel justitie als zorg (maatschappelijk werk, woningbouw, enzovoort) aan één tafel bij de begeleiding van een veelpleger. Die samenspraak tussen de 'harde' en 'zachte' sector, waarbij de gemeente de regie in handen heeft, maakt het verschil. Het schept duidelijkheid, omdat iedereen tegelijk over dezelfde informatie beschikt.

### TOEPASSING

Behalve op veelplegers, is de wrap-around methode ook toepasbaar op risicjongeren en andere persoonsgerichte aanpakken. De gemeente Tiel biedt veelplegers een persoonlijk begeleidingscontract aan. Daarin worden op vijf leefgebieden de te nemen maatregelen én de rechten en plichten beschreven: inkomen en werk, schuldhulpverlening, identiteitspapieren, huisvesting en zorg. Dit contract kan onderdeel uitmaken van andere contracten zoals het huurcontract, toezichtscontract van de reclassering e.a. De uitvoering van het contract wordt besproken en gevolgd in het

casusoverleg veelplegers De Waarden. In dit casusoverleg participeren diverse zorginstellingen, politie, justitie, reclassering en de gemeente/ketenregie.

Alle afspraken en vervolgacties worden vastgelegd in een door de gemeente gevoerd cliëntvolgsysteem.

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Het project is door de provincie Gelderland in het kader van het Gelders stedelijke ontwikkelingsbeleid gefinancierd voor drie jaar tot een bedrag van 150.000 euro voor het voeren van ketenregie met secretariële ondersteuning.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

De gemeente Tiel heeft voor het gebied Rivierenland (negen gemeenten) het initiatief genomen.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Diverse zorginstellingen, politie, justitie, reclassering, gemeente/ketenregie.

#### **RESULTAAT**

Uit de Effectmeting Nazorg Zeer Actieve Veelplegers Rivierenland blijkt dat de toepassing van de aanpak heeft geleid tot vermindering van de (over)last van veelplegers in een aantal wijken. Deze 'tussenbalans' wijst uit dat de meeste van de 27 veelplegerdossiers een opmerkelijke verbetering laten zien in zes gebieden waar op wordt beoordeeld: het bezit van een identiteitsbewijs, dagbesteding, zorg, financiën en huisvesting. In totaal is het aantal delicten met zeventig procent verminderd en is leefsituatie van de meeste deelnemers sterk verbeterd.

De provincie Gelderland waardeert de 'menselijke maat' in de aanpak en stelt ook voor 2010 budget beschikbaar.

#### **MEER WETEN?**

##### **Internet**

Meer informatie over de wrap-around methode is beschikbaar op de website van de gemeente Tiel ([www.tiel.nl](http://www.tiel.nl), zoek op 'wrap-around').

## **LOKALE VEILIGHEIDSPANNER**

#### **DOEL**

De Lokale Veiligheidsplanner maakt het mogelijk dat verschillende partijen integraal, gestructureerd, efficiënt en gelijktijdig werken aan het ontwikkelen van een lokale aanpak van een veiligheidsprobleem.

### **KORTE OMSCHRIJVING**

Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) heeft in nauwe samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Voorziening tot Samenwerking Politie Nederland (vtsPN) dit online instrument ontwikkelt om lokale veiligheidsopgaven eenvoudig(er) aan te pakken. De Lokale Veiligheidsplanner helpt gemeenten en projectgroepen die een lokaal veiligheidsprobleem willen aanpakken om gestructureerd te werken.

Verskillende aanpakken kunnen met ondersteuning van de veiligheidsplanner worden uitgewerkt.

### **TOEPASSING**

Iedere partij in de aanpak beschrijft vanuit zijn eigen invalshoek het veiligheidsprobleem. Dat gebeurt met de Lokale Veiligheidsplanner digitaal, vanachter een computer met toegang tot het internet. De lokale veiligheidsplanner ordent alle ingevoerde informatie en geeft zo een totaalbeeld van de problematiek. Daarnaast komt de projectgroep van het probleem ook op vastgestelde momenten bij elkaar om de aanpak door te spreken en concrete vervolgspraken te maken.

De aanpak kan zich richten op tal van veiligheidsvraagstukken, variërend van overlastsituaties in de openbare ruimte (stations, pleinen, winkelgebieden) tot de aanpak van overlast door jongeren. De aanpak bestaat uit een zestal stappen en de uitwerking van deze stappen vindt deels online plaats. De verslaglegging en de rapportages zijn direct zichtbaar voor alle deelnemers.

De stappen van de Lokale Veiligheidsplanner zijn:

- Wat is het probleem? Interactieve probleembepaling.
- Wat zijn de belangrijkste problemen?
- Wat doen we al? Inventariseren huidige maatregelen.
- Wat willen we bereiken? Formuleren doelstellingen (SMART).
- Wat gaan we doen? Vaststellen totaal aan maatregelen.
- Wat hebben we bereikt? Monitoring van de uitvoering.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

De Lokale Veiligheidsplanner is kosteloos. Naast de drie vaststaande fysieke overlegmomenten wordt de deelnemers gevraagd vanachter de computer de benodigde gegevens in te vullen.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Doorgaans een gemeente, als regisseur van veiligheid, maar dit kan ook een andere partner in veiligheid zijn.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Politie, woningcorporatie, welzijnsinstelling enzovoort.

### RESULTAAT

Een gestructureerde totaalaanpak van een lokaal veiligheidsprobleem. Het CCV gaat in 2010 vijf gemeenten begeleiden bij het gebruik van het instrument.

### MEER WETEN?

#### Internet

- De lokale veiligheidsplanner is beschikbaar via: [www.veiligheidsplanner.nl](http://www.veiligheidsplanner.nl).

## WIJKGERICHTE ORGANISATIEMODELLEN EN FUNCTIEPROFIELEN

### DOEL

Uit het Project Veilige Gemeenten zijn negen organisatiemodellen voortgekomen met basisformats en competentieprofielen voor de integrale veiligheidscoördinator. Het doel van de organisatiemodellen is om gemeenten te ondersteunen bij het inrichten van integraal veiligheidsbeleid in de gemeentelijke organisatie.

### KORTE OMSCHRIJVING

Er zijn verschillende organisatiemodellen ontwikkeld. De keuze voor een model is afhankelijk van het doel, de omvang van de gemeente (globaal is hierbij het volgende onderscheid aangehouden: kleine gemeenten < 40.000 inwoners, middelgrote gemeenten 40.000 - 100.000 inwoners en grote gemeenten: > 100.000 inwoners), de veiligheidsproblematiek en de prioriteit die wordt gegeven aan veiligheid. Maar ook ambities bepalen de keuze voor een bepaald organisatie-model, zoals wijkgericht werken. Een aantal van deze modellen heeft betrekking op de inschakeling van een veiligheidscoördinator op het thema wijkveiligheid.

In de organisatiemodellen worden de termen harde en zachte kant van veiligheid gehanteerd. Met de 'harde' kant van veiligheid wordt de fysieke veiligheid en rampenbestrijding bedoeld. De 'zachte' kant van veiligheid verwijst naar sociale veiligheid, zoals overlast, onderhoud en beheer, vandalisme, enzovoort.

### TOEPASSING

De organisatiemodellen zijn bedoeld voor alle gemeenten, maar in het bijzonder voor gemeenten die de eerste stappen aan het zetten zijn om het veiligheidsbeleid vorm te geven of voor gemeenten die in een doorgroefase zitten naar een (betere) verankering van het veiligheidsbeleid. De modellen kunnen interessant zijn voor bestuurders, (beginnende) coördinatoren veiligheid, afdelingshoofden, maar ook voor de veiligheidspartners van gemeenten.

De competentieprofielen helpen bij het opstellen van functieprofielen voor integrale veiligheidscoördinatoren of personen die de regie over het veiligheidsbeleid voeren. Op de website van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid staat een vragenlijst waarin een aantal vragen wordt gesteld over de gemeente. De vragen maken

onderscheid tussen de huidige situatie en de gewenste situatie (ambities) van de gemeente – wil de gemeente bijvoorbeeld wijkgericht de veiligheid aanpakken of niet? De antwoorden op de vragen resulteren in een advies over een bepaald organisatie-model dat het beste aansluit bij de situatie en ambities van een gemeente. Het geadviseerde organisatie-model moet niet worden gezien als blauwdruk, maar kan wel helpen om bepaalde afwegingen te maken.

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Aan het gebruik van dit instrument zijn geen kosten verbonden. Bij ieder competentie-profiel voor de integrale veiligheidscoördinator worden de functie-eisen genoemd.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

De organisatie-modellen zijn bedoeld voor alle gemeenten, maar ook voor de veiligheidspartners van gemeenten.

#### **RESULTAAT**

De geadviseerde organisatie-modellen kunnen gemeenten ondersteunen bij het inrichten van integraal veiligheidsbeleid op lokaal niveau.

#### **MEER WETEN?**

##### **Internet**

- De modellen zijn gratis te downloaden op: [www.veilige gemeenten.nl](http://www.veilige gemeenten.nl) en [www.hetccv.nl](http://www.hetccv.nl).

## **INTEGRALE AANPAK WOONOVERLAST**

#### **DOEL**

De gemeente Nijmegen werkt nauw samen met woningcorporaties, politie en het Meldpunt Bijzondere Zorg om intimidatie en extreme woonoverlast terug te dringen.

#### **KORTE OMSCHRIJVING**

De aanpak in Nijmegen is een samenwerkingsmodel waarbij iedere partner een eigen rol in het traject is toebedeeld. Dit traject bestaat uit drie stappen:

1. Vroegtijdige signalering en een preventieve aanpak
2. Repressieve aanpak
3. Zorg en hulpverlening

De woningcorporaties zijn verantwoordelijk voor een vroegtijdige signalering van woonoverlast en een daarbij behorende preventieve aanpak. Het Meldpunt Bijzondere Zorg (GGD) adviseert en ondersteunt de consulenten van de woningcorporaties.

De GGD zorgt er tevens voor dat overlastgevers een passend (zorg)aanbod krijgen om uitzettingen te voorkomen. Als iemand toch zijn huis moet worden uitgezet, zorgt het meldpunt ervoor dat deze persoon een goede begeleiding krijgt als hij of zij toe is aan een tweede kans.

Waar die vroegtijdige interventie niet helpt, wordt de gemeentelijke casemanager ingezet. Deze ondersteunt de burgemeester direct bij een repressieve aanpak. Alles wat wettelijk kan en mag, wordt dan ingezet om de overlastgevers te laten inbinden. Daarmee wordt duidelijk gemaakt dat normoverschrijdend gedrag gesanctioneerd wordt.

Na die repressieve aanpak wordt de zorg- en hulpverlening weer leidend, om nieuwe escalaties in de toekomst te voorkomen. De corporaties maken daarvoor heldere afspraken met de huurders over gedragsnormen. Dat geldt ook in het geval dat overlastgevers op een nieuw woonadres een tweede kans krijgen. De wijkmanagers zijn verantwoordelijk voor de regie van het hele proces.

#### **TOEPASSING**

Voor de wijk is de wijkmanager degene die beoordeelt of er sprake is van een situatie van (ernstige) woonoverlast. Hij evalueert de klachten en meldingen: wie op welk tijdstip geklaagd heeft, en waarover. Tevens beoordeelt hij of de klachten voldoende gedocumenteerd zijn en verifieert hij wie de eigenaar, formele huurder en/of de gebruiker van het pand is. Daarnaast beoordeelt hij de stappen die al door de betrokken instanties genomen zijn om de overlast te stoppen. Indien de klachten en meldingen voldoende feitelijk en concreet zijn (en om een regierol van de gemeente vragen), kan het dossier worden overgedragen aan een gemeentelijke casemanager.

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

De corporaties zijn verantwoordelijk voor een vroegtijdige signalering en een daarbij behorende preventieve aanpak. De Nijmeegse corporaties trekken hiervoor tot 2010 jaarlijks 100.000 euro uit (gedurende de looptijd van het 'Grotestedenbeleid III' is dit bedrag jaarlijks beschikbaar gesteld). Van dit bedrag is 80.000 euro bestemd voor de aanstelling van een casemanager.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Woningcorporaties of andere (institutionele) verhuurders, politie, Meldpunt Bijzondere Zorg (GGD), GGZ, bewonersorganisaties, maatschappelijk werk, gemeente (stuurgroep Aanpak overlast en intimidatie).

#### **RESULTAAT**

De aanpak is zeer succesvol. Alle betrokken partijen stemmen hun werkzaamheden op elkaar af. Een groot deel van de zaken dat wordt aangepakt, worden afgesloten met als

resultaat de beëindiging van woonoverlast. In de aanpak van probleemwijken is de bijzondere verhuring een belangrijk instrument gebleken.

Uit de gemeentelijke notitie 'Wonen Leeft! Woonvisie Nijmegen 2009-2020' blijkt dat de gemeente, de woningcorporaties, politie en het Meldpunt Bijzondere Zorg het project de komende jaren willen doorzetten. Daarnaast wil het project het 'tweede kans beleid' verder vormgeven.

### MEER WETEN?

#### Internet

- Meer informatie over het project en de notitie 'Wonen Leeft! Woonvisie Nijmegen 2009-2020' is beschikbaar op de website van de gemeente Nijmegen: [www.nijmegen.nl](http://www.nijmegen.nl).

## LAATSTE KANS BELEID (WONEN)

### DOEL

In de praktijk blijkt dat huurders die overlast veroorzaken, steeds weer opnieuw in een huurwoning terecht komen. De overlast begint dan vaak opnieuw. Het 'Laatste Kans Beleid' helpt dit patroon te doorbreken. Doel is het voorkomen van overlast en dakloosheid.

### KORTE OMSCHRIJVING

Het regelmatig aanspreken van huurders leidt lang niet altijd tot een goed resultaat. Huisuitzetting kan dan een laatste stap zijn, maar het is ook een radicaal middel. Want, dat zorgt ook voor grote problemen voor de huurder. Deze wordt zijn huis uitgezet en komt in een negatieve spiraal terecht, met alle gevolgen van dien voor de buurt. Een corporatie kan dan 'het laatste kans beleid' (of 'tweede kans beleid') achter de hand hebben.

### TOEPASSING

Het Laatste Kans Beleid is bedoeld voor iedereen die, om wat voor reden dan ook, extreme woonoverlast veroorzaakt voor zijn woonomgeving. Denk aan geluidsoverlast, vernieling, vervuiling of wangedrag. Maar ook aan hennepkwekerijen en andere vormen van wanbewoning. Vaak in combinatie met hoge schulden. Personen worden uitgenodigd voor een intake-gesprek. In dit gesprek wordt ingegaan op de reden van de aanmelding voor het Laatste Kans Beleid en wordt aan de huurder uitgelegd wat het Laatste Kans Beleid voor hem of haar inhoudt. De corporatie geeft aan dat het niet langer meer kan en gaat over op een traject van drang en dwang. Huurder, verhuurder en hulpverleners maken samen afspraken. Over de huurschuld, maar ook over de aanpak van andere schulden, psychische problemen, verslaving en opvoedingsproblemen. De corporatie stelt een aangepast huurcontract op waarin de voorwaarden worden opgenomen. Houdt de huurder zich niet aan de afspraken, dan raakt hij zijn huis kwijt.

De huurder is dus zelf verantwoordelijk voor het slagen of mislukken van deze laatste kans.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Woningcorporatie.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Huurder, zorgpartijen, politie.

#### **RESULTAAT**

Het Laatste Kans Beleid is in Utrecht succesvol: 60 procent van de huurders kunnen in hun woning blijven wonen, en vallen niet meer terug in hun 'oude' patroon. De resterende 40 procent komt terecht in een woonvorm die wel haalbaar voor ze is, zoals een beschermde woonvorm of een hostel. Van alle deelnemers in het Laatste Kans Beleid blijft ruim 90 procent wonen zonder overlast. Er zijn geen landelijke cijfers beschikbaar.

#### **MEER WETEN?**

##### **Publicaties**

- Convenant Laatste Kans Beleid, gemeente Delft, 2007 (beschikbaar via de website van de gemeente Delft: [www.delft.nl](http://www.delft.nl)).
- Convenant Laatste Kans Beleid Amsterdam, 2003 (beschikbaar via de website van de dienst Wonen Amsterdam: [www.wonen.amsterdam.nl](http://www.wonen.amsterdam.nl)).
- Succes door drang en dwang. Evaluatie van het Laatste Kansbeleid in Utrecht (1998-2005), Han Bruinink en Carolien van den Handel, DSP-groep, Amsterdam, 2005.

##### **Internet**

- Het Vierde Huis: [www.hetvierdehuis.nl](http://www.hetvierdehuis.nl) (laatste kans beleid Utrecht).

## **SKAEVE HUSE**

#### **DOEL**

Skaeve Huse zijn woongemeenschappen voor mensen die, vanwege de extreme overlast die zij veroorzaken, worden geweerd uit corporatiewoningen. De gemeenschap bestaat uit een aantal kleine huisjes met een terreinbeheerder en niet al te veel regels. Omdat het vaak om personen gaat die voor veel overlast zorgen en reguliere hulp weigeren, is het primaire doel van het project het bieden van onderdak en stabilisatie. Het secundaire doel is het werken aan resocialisatie.

#### **KORTE BESCHRIJVING**

Het Skaeve Huse-concept is ontwikkeld in Denemarken. Kenmerk van Skaeve Huse-bewoners is dat ze onaangepast gedrag vertonen. Ze zijn niet in staat zich aan te passen aan de gebruikelijke normen. Als ze met of te midden van andere mensen wonen, veroorzaken ze voortdurend onbedoeld overlast: herrie, rommel, ruzie. Ze moeten op

zichzelf kunnen zijn en wonen, zonder zich telkens te moeten aanpassen. Ze zijn dan behoorlijk goed in staat om met enige hulp hun eigen huishouding te doen en voor zichzelf te zorgen.

Skaeve Huse zijn eenvoudig ingerichte eenpersoonswoningen die op enige afstand van andere huizen staan. Het gaat om kleinschalige, locatiespecifieke oplossingen als wooncontainers, woonboten, afgelegen boerderijen en portocabins. De mensen die er gaan wonen zijn al jaren bekend bij de zorg- en hulpverlening vanwege drank-, drugs- en/of psychische problemen.

#### **TOEPASSING**

De Skaeve Huse-bewoners worden nadrukkelijk geselecteerd op hun vermogen om afspraken te maken en zich aan die afspraken te houden. Het zijn mensen die niet gewelddadig of gevaarlijk zijn voor anderen. Sommigen hebben verslavingsproblemen (gehad), maar ze hebben hun verslaving onder controle. Er wordt met elke persoon duidelijke afspraken gemaakt over gebruik en bezoek. Controle op het zich houden aan afspraken is onderdeel van het huurcontract. Een toezichthouder controleert dit, hij is regelmatig op locatie.

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

De meeste projecten werken met een woonbegeleider en een huismeester. Jaarlijkse kosten in de eerste vijf jaar zijn ongeveer 200.000 euro. De bewoners tekenen een huurovereenkomst, waarin zij onder andere akkoord gaan met het betalen van de huur die wordt ingehouden op hun uitkering.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente en woningcorporatie.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Beheerder opvang, beheerder openbare ruimte.

#### **RESULTAAT**

In Denemarken is positieve ervaring opgedaan met het nationale programma Skaeve Huse. In Nederland was Kampen de eerste gemeente die met Skaeve Huse begon. Het gaat om vier wooncontainers die al sinds 1993 aan de rand van een woonwijk staan. Eind jaren negentig werden in Maastricht vier verplaatsbare woonunits op een terrein bij een pension van het Leger des Heils geplaatst. Een project in de Amsterdamse Houthaven bestaat uit vijf individuele woningen. De eerste bewoners zijn er in 2007 komen wonen. Het college van de gemeente Utrecht heeft in maart 2008 het besluit genomen om acht Skaeve Huse te realiseren. Het gaat om een experiment dat na slagen uitgebreid kan worden naar zestien woningen die in totaal nodig zijn. Op dit moment zijn er in Leeuwarden, Almere, Alkmaar en Bergen op Zoom projecten in voorbereiding. Gemeente Amsterdam is van plan in elk stadsdeel een project te realiseren.

De Amsterdamse Spaarndammerbuurt is tevreden over het project in de Houthaven omdat de buurt geen overlast heeft van de Skaeve Huse. Aanvankelijk was er veel verzet tegen het project, maar buurtbewoners merken dat het werkt. De woningcorporaties zijn blij dat er nu een oplossing is voor hardnekkige probleemgevallen. Ook de bewoners zelf wonen er naar tevredenheid, zij blijken van elkaar weinig last te hebben. In Kampen worden als succesfactoren genoemd: de kleinschaligheid, de juiste functionaris als coördinator en een zeer goede samenwerking tussen alle betrokken partijen.

### MEER WETEN?

#### Publicaties

- Evaluatie Skaeve Huse Houthaven Amsterdam. C. Van den Handel, DSP-groep, Amsterdam, 2009.
- Evaluatie project wooncontainers Kampen. C. Van den Handel en P. Reijnhoudt, DSP-groep, Amsterdam, 2005.
- Denemarken bouwt skaeve huse voor daklozen. R. Beers, Federatie opvang, 2005.
- Rare huizen voor rare leefwijzen. Van wooncontainers tot skaeve huse. SEV, Rotterdam, 2005.
- Wonen aan de onderkant. Herhuisvesting na extreme overlast. J. Singelenberg, SEV, Rotterdam, 2005.

#### Internet

Op [www.geefopvangderuimte.nl](http://www.geefopvangderuimte.nl) (een samenwerkingsverband tussen de Federatie Opvang en Aedes vereniging van woningcorporaties) is alle beschikbare informatie over Skaeve Huse gebundeld.





## HOOFDSTUK 3

# SPORT ALS BINDMIDDEL

Sport is een leuke, gezonde én zinvolle vrijetijdsbesteding. Het biedt jongeren een alternatief voor bijvoorbeeld rondhangen op straat en het geeft jongerenwerkers een ingang om hun doelgroep te bereiken. Op een sportclub raken jongeren niet alleen hun energie kwijt, ze doen er ook sociale contacten op en leren er spelenderwijs met regels omgaan. Stuk voor stuk competenties die zij thuis, op school of op de werkvloer ook goed kunnen gebruiken.

In Nederland bestaan diverse projecten die gericht zijn op het in contact brengen van jongeren met sport. Dit hoofdstuk beschrijft een aantal succesvolle.

## DE BOS-IMPULS

### DOEL

Het bevorderen van samenwerking tussen buurt, het onderwijs en de sport om zo achterstanden bij de jeugd tussen de 4 en 19 jaar tegen te gaan.

### KORTE OMSCHRIJVING

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft de BOS-impuls ingesteld als subsidieregeling voor gemeenten om, samen met buurt-, onderwijs- en sportorganisaties, sport en beweegactiviteiten te organiseren voor kwetsbare jongeren. De achterliggende gedachte is dat deze activiteiten jongeren stimuleren tot een gezondere leefstijl en dat probleemgedrag wordt teruggedrongen.

Voor de periode 2005-2011 is in totaal 80 miljoen euro uitgetrokken voor de BOS-impuls. De aanvraag voor een uitkering was georganiseerd in drie tranches. Het geld is inmiddels verdeeld onder de gemeenten met de beste plannen. Zij zijn nu hard bezig om de BOS-plannen uit te voeren. Organisaties die zich wil inzetten voor de BOS-Impuls, kunnen contact opnemen met de gemeente. Het BOS-Ondersteuningsnetwerk ([www.bosimpuls.nl](http://www.bosimpuls.nl)) heeft een overzicht van gemeenten die een BOS-subsidie hebben ontvangen.

In een aantal gemeenten is de BOS-impuls gecombineerd met de activiteiten op en rond een zogenaamde playground van de Richard Krajicek of Cruyff Courts in de wijk.

### TOEPASSING

Via BOS kunnen uiteenlopende projecten gericht op sportaanbod in achterstandsbuurten worden opgezet. BOS haakt aan op bestaande activiteiten van sportbuurtwerk, onderwijsinstellingen (met name brede scholen) en sportverenigingen en probeert een meerwaarde te bereiken door meer samenwerking. Deze werkwijze is breed toepasbaar. Sterke sportverenigingen kunnen makkelijker inhaken op de vraag vanuit de buurt of scholen. Grote steden hebben vaak een meer uitgebreid aanbod van sportbuurtwerk activiteiten. Minimaal vereist is een binnen- of buitenruimte voor de activiteiten, een coördinator vanuit de gemeente of welzijnsorganisatie en één of meer sportbuurtwerkers voor de uitvoering.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

Gemeenten hebben maximaal 200.000 euro subsidie ontvangen van het ministerie van VWS voor een periode van maximaal vier jaar. De gemeente legt hetzelfde bedrag bij. Maximaal 10 procent van dit bedrag mag gebruikt worden voor een investering in een accommodatie of materialen.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Gemeente.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Buurt-, onderwijs- en sportorganisaties, zoals welzijnsorganisaties, sportbuurtwerk, (brede) school, sportverenigingen en naschoolse opvang.

### RESULTAAT

De BOS-impuls is in 2005 gestart. In verschillende tranches hebben uiteindelijk 234 gemeenten 443 projecten aangevraagd. Per gemeente kunnen meerdere BOS-projecten naast elkaar worden uitgevoerd. In 2008 zijn 43 projecten (in 24 gemeenten) afgerond en daar zijn in het voorjaar van 2009 nog 20 projecten (in 14 gemeenten) bijgekomen.

Veel gemeenten hebben de verbinding gelegd met het terugdringen van overlast door middel van de inzet van sport en bewegen. De projecten kunnen verdeeld in drie categorieën. Projecten gericht op:

- het terugdringen van negatief of hinderlijk rondhangen, vervelen en/of hangjongeren;
- het tegengaan van overlast; delicten en/of vernielingen;
- het vergroten van de leefbaarheid of veiligheid in de wijk, terugdringen ervaren onveiligheid en dreiging.

### MEER WETEN?

#### Internet

- BOS-impuls en BOS-instrumenten voor monitoring en evaluatie: [www.bosimpuls.nl](http://www.bosimpuls.nl) en [www.boskompas.nl](http://www.boskompas.nl).

- Algemene informatie: het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen: [www.nisb.nl](http://www.nisb.nl) en Movisie: [www.movisie.nl](http://www.movisie.nl).

## KRAJICEK PLAYGROUNDS

### DOEL

Het doel van de Krajicek Playgrounds is het stimuleren van sportieve activiteiten voor jongeren in wijken waar slechts beperkte mogelijkheden zijn. De Krajicek Foundation realiseert dit door het creëren van Playgrounds met begeleiding door Krajicek sportleiders.

### KORTE OMSCHRIJVING

De werkwijze van de Foundation bestaat uit het opzetten van (tennis)projecten en de aanleg van speelpleinen die worden ingericht voor het beoefenen van verschillende sporten. De Krajicek Playgrounds hebben geen vaste afmeting of vorm, maar zijn altijd multifunctioneel. Ze bestaan bijvoorbeeld uit een basketbalveld, een tennisveld, een groot kunstgras voetbalveld, een grote speeltuin en allerlei plekken om te kunnen zitten. Door de aanwezigheid van beheerders en sportleiders ontstaat een sociaal veilige situatie voor jongeren. De sportleiders betrekken jongeren uit de buurt bij de activiteiten en leiden ze naar een opleiding. De zogenoemde Krajicek Scholarshippers kunnen een jaarlijkse studiebeurs van 1000 euro ontvangen bij goede resultaten. De sportleider treedt op als mentor voor deze jongeren.

### TOEPASSING

Voor een Playground moet voldoende ruimte beschikbaar zijn en de gemeente moet zorg kunnen dragen voor een goed beheer van de ruimte. Alleen dan kan er een (sociaal) veilig sport- en spelklimaat ontstaan. Er dient daarnaast voldoende ruimte te zijn voor een goed aanbod van verschillende sportieve activiteiten die interessant zijn voor allerlei doelgroepen. Elke Krajicek Playground wordt aangepast aan de wensen en behoeften van de buurt, de gebruikers en de gemeente.

De structurele inzet van sport- en spelbegeleiding is de belangrijkste voorwaarde. De begeleiding is minimaal drie dagdelen per week op de playground aanwezig voor verschillende sportieve activiteiten. De Foundation ondersteunt de sportleider door het verstrekken van kleding, veelvuldig contact -waaronder minimaal drie keer per jaar een bezoek aan de playground-, het houden van sportleidersbijeenkomsten, en door het delen van kennis door middel van toolkits en trainingen.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

De kosten voor de ontwikkeling van een Playground variëren van 100.000 tot 1.000.000 euro afhankelijk van de afmetingen en de wensen. Deze gelden komen van gemeenten, corporaties of fondsen. Daarnaast worden er kosten gemaakt voor de begeleiding en het beheer op de Playground. Deze kosten zijn afhankelijk van de prijzen van lokale aanbieders.

**PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente of corporatie.

**ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Buurtbewoners, scholen of welzijnsorganisaties.

**RESULTAAT**

Er zijn in Nederland ruim vijftig Krajicek Playgrounds met sport en spelbegeleiding. Een groot aantal daarvan bevindt zich in zogenoemde krachtwijken. De groei van het aantal Playgrounds zal in de komende jaren doorzetten. De Haagse Krajicek Playgrounds waren genomineerd voor de Parels van Integratie 2009.

**MEER WETEN?****Internet**

Richard Krajicek Foundation: [www.krajicek.nl](http://www.krajicek.nl).

**CRUYFF COURTS****DOEL**

Het doel van de Cruyff Courts is het bieden van een veilige plek in de wijk voor kinderen om te spelen, sporten en bewegen. De Cruyff Courts willen hiermee enthousiasme en activiteit los maken bij een groep jongeren die doorgaans niet gemakkelijk te bereiken is.

**KORTE OMSCHRIJVING**

Een Cruyff Court is een moderne invulling van het aloude trapveldje dat vroeger te vinden was in veel buurten en wijken, maar dat door de jaren heen vaak is opgeofferd voor verstedelijking en uitbreiding. Met de Cruyff Courts wordt de functie van dat oude trapveldje weer terug in de wijk gebracht.

Niet alleen helpen Cruyff Courts kinderen door middel van sport gezonder te leven, ook krijgen zij hierdoor meer zelfvertrouwen en leren zij wat winnen en verliezen is. En doordat het Court echt hún veldje wordt, leert de jeugd verantwoordelijkheid te nemen. Daarnaast heeft het Cruyff Court door de samenwerking met de buurt, overheid, corporaties, scholen, sport- en voetbalverenigingen en het lokale bedrijfsleven een belangrijke sociale functie in de wijk.

Er zijn in Nederland zo'n honderd Cruyff Courts. Een groot aantal daarvan bevindt zich in zogenoemde krachtwijken. In de praktijk blijken de veldjes ontmoetingsplaatsen waar dag in dag uit kinderen van verschillende achtergronden en culturen elkaar spelenderwijs ontmoeten en leren respecteren.

Vaak is de aanleg van een Cruyff Court de aanleiding voor de betrokken gemeente om extra speelvoorzieningen aan te leggen of om de buurt rond de speelplaats op te knappen. De groei van het aantal Courts zal in de komende jaren doorzetten.

Naast de reguliere Cruyff Courts bestaan er ook Cruyff Courts aangepast. Dit zijn multifunctionele trapveldjes die optimaal toegankelijk gemaakt worden voor jeugd met een beperking. Op het veldje kunnen alle kinderen, ongeacht hun eventuele beperking, actief aan sport deelnemen of via een passievere vorm sport en spel ervaren.

### **TOEPASSING**

Wijken waar de Cruyff Courts zicht op richten, zijn onder andere:

- aandachtswijken;
- wijken met veel jeugd;
- wijken die kampen met een tekort aan speelvoorzieningen voor de jeugd.

Een aanvraag voor een Cruyff Court kan alleen gedaan worden door een medewerker van de gemeente. Voor een Cruyff Court moet voldoende ruimte beschikbaar zijn en de gemeente moet kunnen zorgdragen voor een goed beheer van de ruimte.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

De kosten voor het aanleggen van een Cruyff Court variëren van ongeveer 100.000 tot 300.000 euro. Die kosten worden meestal verdeeld onder de gemeente, de woningcorporatie(s), de stichting Cruyff Courts. Daarnaast zijn er de kosten voor het beheer van de ruimte.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Woningbouwcorporatie, bewoners.

### **RESULTAAT**

Om de effecten van de veldjes objectief in kaart te brengen heeft de Cruyff Foundation het Mulier Instituut opdracht gegeven tot het doen van een meerjarig onderzoek. Uit dit onderzoek, dat in 2009 werd afgerond, blijkt dat de inmiddels bijna honderd Cruyff Courts niet alleen de jeugd, maar de gehele wijk in beweging brengen. Ze verleiden kinderen tot beweging en brengen dialoog tussen buurtbewoners op gang. Daarnaast bestaat de indruk dat vandalisme of bekladding op de Cruyff Courts minder plaatsvindt dan in andere openbare ruimtes. Cruyff Courts dragen volgens de onderzoekers hiermee serieus bij aan een betere leefbaarheid en activering van de wijk.

De Cruyff Courts ontvingen eind 2009 de UEFA Grassroots Award (prijs voor het in beweging brengen van kinderen en de wijken waarin zij leven).

## MEER WETEN?

### Publicaties

- De Middenstip, 14 Cruyff Courts in Woord en Beeld. W.J.H. Mulier Instituut, 2009.

### Internet

- Johan Cruijff Foundation: [www.cruyff-foundation.org](http://www.cruyff-foundation.org).

## MEEDOEN, LEREN, WINNEN

### DOEL

‘Meedoen, Leren, Winnen’ is een verkort begeleidingstraject waarin jongeren de mogelijkheid geboden wordt om te leren hoe zij zelf een evenement op een Cruyff Court kunnen organiseren. Hierbij staat samenwerken, betrokkenheid en verantwoordelijkheid centraal.

### KORTE OMSCHRIJVING

Meedoen, Leren, Winnen is een gezamenlijk project van het Johan Cruyff Institute for Sport Studies, de Johan Cruyff Foundation en de KNVB en is ontstaan vanuit het programma ‘Meedoen, Allochtone Jeugd door Sport’ (MAJDS) van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Dit project biedt jongens en meisjes (tussen de 14 en 18 jaar) die actief zijn op en rond de Cruyff Courts een lesprogramma aan waarin ze gestimuleerd worden om een bijdrage te leveren aan de buurt en te investeren in hun eigen ontwikkeling. Zij doen dit in samenwerking met het jongerenwerk, sportbuurtwerk en de buurtbewoners. Naast het leren organiseren van een evenement is het bijbrengen van normen en waarden, gebaseerd op de veertien regels van Johan Cruijff die gelden op de Cruyff Courts, een belangrijk onderdeel in het leerproces. Het geleerde wordt, onder begeleiding van opleiders van het Johan Cruyff Institute for Sport Studies, in de praktijk gebracht door het organiseren van een Cruyff Court Kampioenschap, bijvoorbeeld in de vorm van een voetbaltoernooi. Dit toernooi wordt georganiseerd voor verenigingen, scholen en de jeugd uit de buurt.

Momenteel richt Meedoen, Leren, Winnen zich op de elf gemeenten die gekoppeld zijn aan het convenant Meedoen Allochtone Jeugd door Sport (MAJDS). De ambitie is om dit project in de toekomst aan te kunnen bieden op meer Cruyff Courts in het land.

### TOEPASSING

Meedoen, Leren, Winnen is erop gericht om jongeren die normaal gesproken niet makkelijk te bereiken zijn, actief in te zetten bij activiteiten op een Cruyff Court. Hierbij wordt ingespeeld op de behoefte van sportbuurtwerkers om jongeren meer te binden aan de wijk en ze in te zetten in de organisatie van evenementen.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Het project wordt volledig gefinancierd vanuit MAJDS. Vanuit de gemeente die het project implementeert, wordt inzet gevraagd van een betrokken sportbuurtwerker voor minimaal 50 uur gedurende tien weken (inclusief werving van de jongeren en het eindevenement). Kosten van het evenement en de begeleiding komen vanuit het de financiering van MAJDS.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Meedoen, Leren, Winnen is ontstaan uit een samenwerking tussen de Johan Cruyff Foundation en het Johan Cruyff Institute for Sport Studies (JCISS). Gezamenlijk zijn deze partijen verantwoordelijk voor het project waarbij de Cruyff Foundation het maatschappelijke deel op zich neemt en het JCISS de onderwijskant verzorgt.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

De KNVB (verstrekker van de subsidie), gemeente, sportbuurtwerk, buurtorganisaties, jongerenwerk, enzovoort.

### **RESULTAAT**

Meedoen, Leren, Winnen loopt momenteel in alle G-11 gemeenten van het convenant. Binnen deze projecten is een groei in de betrokkenheid van de jongeren zichtbaar bij de activiteiten die plaatsvinden in de wijk. Dit geeft als resultaat dat het voor sportbuurtwerkers en jongerenwerkers makkelijker is om deze lastig te bereiken doelgroep te betrekken en vast te houden bij hun activiteiten. Daarnaast geeft het hen oren en ogen in de wijk, die wanneer er evenementen worden georganiseerd zorgen voor extra deelname en voor het makkelijker bereiken van voorheen moeilijk te benaderen jongeren.

De jongeren die deelnemen aan het project vervullen uiteindelijk een voorbeeldfunctie voor andere jongeren. Door herkenbare rolmodellen te creëren worden ook zij gestimuleerd zichzelf te ontwikkelen.

### **MEER WETEN?**

#### **Internet**

- Project Meedoen, leren, winnen!: [www.meedoenlerenwinnen.nl](http://www.meedoenlerenwinnen.nl).

## **DOELBEWUST**

### **DOEL**

Doelbewust is een preventieproject in 's-Hertogenbosch waarbij sport wordt ingezet om positief gedrag bij jongeren te bewerkstelligen. Voetbal is daarbij het smeermiddel.

### **KORTE OMSCHRIJVING**

Doelbewust richt zich op jongeren van tien tot zestien jaar. Het gaat om risicojongeren met gemeenschappelijke delers als grenzeloos gedrag en weinig respect voor autoriteit.

Door middel van het nabootsen van een profclub wordt ingespeeld op de dromen en fantasieën van de jeugd. Ze horen ergens bij en krijgen een positieve status. Het aanleren van sociale vaardigheden is de rode draad in het project. Deelname is niet vrijblijvend maar wel vrijwillig. Zoveel mogelijk wordt gestimuleerd dat jongeren elkaar aanspreken op gedrag, zowel positief als negatief en elkaar waar nodig te corrigeren en helpen. Voor en na een training of wedstrijd wordt besproken hoe het is gegaan. Minimaal tien keer per seizoen worden bepaalde thema's besproken, bijvoorbeeld op het gebied van gezondheid, seksualiteit, drugs, pesten, voeding en politiek. Doelbewust betreft allerlei partijen bij de aanpak, zoals de school, de wijk, de vereniging en de ouders. In het project wordt de jongeren een stimulerende structuur geboden, waarin ze zich positief kunnen ontwikkelen. Kernbegrippen zijn samenwerking, loyaliteit, teamspirit, doorzettingsvermogen en normen en waarden.

### **TOEPASSING**

Om het project te kunnen laten slagen, moet aan een aantal randvoorwaarden worden voldaan. Zo dient de accommodatie in de wijk van goede kwaliteit zijn. Het moet tevens mogelijk zijn om voor en na de training of wedstrijd gebruik te maken van een accommodatie binnen. Voor elk team is begeleiding aanwezig van minimaal twee professionals. De leiding dient goed gekwalificeerd te zijn en te beschikken over excellente sociale competenties. De benadering en omgang met de jongeren dient consequent te zijn. Nadrukkelijk zijn de ouders van de jongeren betrokken bij de opzet van het project.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

De kosten hangen af van de omvang van het project. In 's-Hertogenbosch is het project gefinancierd door de gemeente (uit de algemene middelen), Provincie Noord-Brabant (Projectsubsidie), Rijksoverheid (via de gemeente door middel van de Buurt, Onderwijs en Sport-impuls) en sponsoring (diverse bedrijven).

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

De gemeente en welzijnsorganisatie Divers.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Servicepunt Sport en Bewegen (onderdeel van de gemeente 's-Hertogenbosch), politie, scholen, sportverenigingen.

### **RESULTAAT**

Uit een evaluatie blijkt dat de overlast is verminderd, het gedrag en de schoolresultaten van de jongeren zijn verbeterd en de betrokkenheid en participatie van jongeren, ouders, school, buurtbewoners en de politie zijn toegenomen.

Doelbewust won de Hein Roethofprijs 2009.

## MEER WETEN?

### Internet

- Kijk voor meer informatie over Doelbewust in het dossier Hein Roethofprijs op de website van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid: [www.hetccv.nl/hein-roethofprijs](http://www.hetccv.nl/hein-roethofprijs).
- Gemeente 's-Hertogenbosch: [www.s-hertogenbosch.nl](http://www.s-hertogenbosch.nl).
- Welzijnsonderneming Divers: [www.divers.nl](http://www.divers.nl).
- Servicepunt Sport en Bewegen: [www.servicepuntsportenbewegen.nl](http://www.servicepuntsportenbewegen.nl).
- SportPlus: [www.sport-met-een-plus.nl](http://www.sport-met-een-plus.nl).
- Communities in Beweging: <http://cib.nisb.nl>.

## VOETBALVELD ALS SOCIAAL PLEIN

### DOEL

Met het realiseren van een breed sportief aanbod wil voetbalvereniging ASC Nieuwland uit Amersfoort bijdragen aan het verminderen van sociale knelpunten en oplossen van maatschappelijke vraagstukken in de wijk.

### KORTE OMSCHRIJVING

ASC Nieuwland is een voetbalvereniging in de Amersfoortse Vinex-wijk Nieuwland. Deze wijk heeft 15.000 inwoners, waarvan er in 2010 ongeveer 4.000 jonger zijn dan negentien jaar. De wijk heeft een tekort aan sportieve en recreatieve voorzieningen.

ASC Nieuwland heeft in samenwerking met verschillende partners een breed (nieuw) sportief aanbod ontwikkeld. Maatschappelijke vraagstukken als sociale cohesie, jongerenoverlast, overgewicht, bewegingsarmoede en integratie kunnen met sportieve activiteiten bestreden worden. ASC Nieuwland ziet zichzelf als een belangrijke partner bij het aanpakken van bovengenoemde verschijnselen en heeft de sportieve activiteiten gebundeld in een Sportief Dagarrangement. Hierbij staat de accommodatie zeven dagen per week en bijna 24 uur per dag ter beschikking van de voetbalvereniging en meerdere maatschappelijke doelgroepen.

Er is een meerjarig proces opgestart om het Sportief Dagarrangement te realiseren. Stelselmatig is gewerkt aan sympathie, synergie en samenwerking. Het resultaat is dat ASC Nieuwland sinds augustus 2008 de beschikking heeft over een combinatiefunctionaris die verbindingen legt naar het onderwijs en de wijk. Het hoofdveld is een kunstgrasveld met verlichting waar continu voetbal- en wijkactiviteiten kunnen plaatsvinden. Daarnaast wordt er een sportplaza (kleine multifunctionele sportveldjes, pannakooi, enzovoort) gerealiseerd. Verder is het de bedoeling dat met meerdere partners een sportservicecentrum op het complex wordt gerealiseerd.

### TOEPASSING

In Amersfoort is het initiatief van de voetbalvereniging al niet meer uniek: de hockeyvereniging volgt het voorbeeld.

Belangrijke randvoorwaarden om een vereniging een prominente rol te laten spelen zijn:

- De vereniging heeft veel leden en speelt mede daardoor een belangrijke rol binnen de wijk.
- Een aantal kaderleden binnen de vereniging die de tijd en de mogelijkheden hebben zich in te zetten voor de wijk en het opzetten van een Sportief Dagarrangement toegespitst op de wijk.
- De accommodatie en de omliggende terreinen moeten de mogelijkheid hebben voor (beperkte) alternatieve toepassingsmogelijkheden (met name andere sporten).
- Maatschappelijke partners (gemeente, provincie) moeten mee kunnen en mee willen in de nieuwe ontwikkelingen.
- Deze benadering doorkruist de traditionele gemeentelijke en provinciale organisatiewijze. Het vergt bestuurlijke wil en durf om de geijkte paden te verlaten.

Met de ervaring die opgedaan is bij ASC Nieuwland kan een quick-scan een analyse uitgevoerd worden naar de haalbaarheid van een Sportief Dagarrangement in een wijk en bij een vereniging.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

De kosten zijn moeilijk te schatten; ieder Sportief Dagarrangement kent zijn eigen investeringsplan. Een flink deel van de (verborgen) kosten zit in de inzet door het verenigingskader. De inschatting is dat er gedurende vier jaar een inzet van 120 dagen (960 uur) van het projectteam nodig is. De kosten voor de ontwikkeling van het sportieve dagarrangement komen daarmee op een bedrag van 75.000 tot 100.000 euro per jaar. De vereniging zal daar in veel situaties zelf in voorzien door het beschikbaar stellen van een vrijwillig kader. Mogelijk dat de partners een bijdrage in deze ontwikkelingskosten doen.

De kosten voor de faciliteiten binnen het Sportief Dagarrangement (combinatiefunctionaris, versterken professionaliteit, enzovoort) worden geschat op 100.000 euro per jaar.

De investeringen in de accommodatie zijn sterk afhankelijk van de huidige accommodatie. Voor het Sportief Dagarrangement van ASC Nieuwland komen de investeringen bij een maximaal scenario uit op 3,5 miljoen euro (twee kunstgrasvelden, sportplaza en nieuwbouw sportservicecentrum).

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Leden van de vereniging, eventueel door tussenkomst van gemeenten en andere overheden.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Gemeente, SRO, Provincie Utrecht, Sportservice Midden Nederland, Sportbytes BV, ROC Midden Nederland, basisonderwijs in de wijk Nieuwland, kinderopvang (SKON), MTC, woningbouwcorporatie Portaal, wijkbeheer.

### RESULTAAT

ASC Nieuwland kan met een versterkte, professionele organisatie en gebruikmakend van een modern multifunctioneel complex optimaal bijdragen aan het verminderen van de knelpunten in de wijk. Dit gebeurt door intensief samen te werken met de partners in het Sportief Dagarrangement. De samenwerking wordt ondergebracht in een stichting.

### MEER WETEN?

#### Internet

- Een uitgebreide beschrijving van dit project van ASC Nieuwland (het 'bidbook') is beschikbaar via de website van Adviesbureau Sportbytes: [www.sportbytes.nl](http://www.sportbytes.nl).
- ASC Nieuwland (projectgroep): [www.ascnieuwland.nl](http://www.ascnieuwland.nl).
- Regeling combinatiefunctionaris: [www.combinatiefuncties.nl](http://www.combinatiefuncties.nl).
- Sportservice Midden Nederland: [www.sportservicemiddennederland.nl](http://www.sportservicemiddennederland.nl).
- Woningbouwcorporatie Portaal: [www.portaal.nl](http://www.portaal.nl).
- SRO: [www.sro.nl](http://www.sro.nl).
- ROC Midden Nederland: [www.rocmn.nl](http://www.rocmn.nl).

## STICHTING MOVE

### DOEL

Stichting Move wil de sport- en jeugdparticipatie in aandachtswijken bevorderen. Daarnaast richt de stichting zich op het versterken van sociale cohesie en het positief bijdragen aan de gezondheid van kinderen en jeugd. Ten slotte stimuleert Move het maatschappelijk verantwoord ondernemen van studentenverenigingen.

### KORTE OMSCHRIJVING

Stichting Move is ontstaan uit een succesvol initiatief van de Utrechtse studentenroeivereniging Orca en woningcorporatie Mitros om zich in te zetten voor de wijk Hoograven in Utrecht. Stichting Move zet sportieve maatschappelijke projecten op. Deze projecten zijn tweeledig: een wijkvernieuwingstraject en een sporttraject.

Een wijkvernieuwingstraject varieert van een nieuw speeltoestel, een buurtfestival of een fototentoonstelling op verschillende plaatsen in de wijk. Stichting Move werkt hierin samen met woningcorporaties. Het sporttraject kan bestaan uit het bezoeken van studentensporters of sportactiviteiten in de buurt, georganiseerd door studenten.

Voor ieder project organiseert Move een samenwerking tussen studentensportverenigingen, woningcorporaties en de wijkjeugd. Move brengt deze partijen bijeen en biedt een kader waarin ze met elkaar aan de slag gaan. De verbinding tussen de drie partijen zorgt voor creatieve en verrassende resultaten, die een aanvulling op of een opstap kunnen zijn naar structurele projecten van de gemeente en welzijnsorganisaties.

#### **TOEPASBAARHEID**

De projecten van Stichting Move zijn zeer breed toepasbaar in aandachtswijken in het hele land. Stichting Move streeft naar projecten met een korte doorlooptijd (minder dan een half jaar).

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

De kosten van een project, uitgevoerd door Stichting Move, bedragen ongeveer 2000 euro. Bij een project zijn ongeveer twintig kinderen en zes studenten betrokken. De kosten voor het wijkvernieuwingsproject variëren, afhankelijk van de invulling van het wijkvernieuwingstraject.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Stichting Move legt contact met de professionals uit de wijk en stemt met hen ideeën en activiteiten af. Hier wordt de basis gelegd voor een inspirerend en uitdagend project.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Gemeente (Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling en wijkbureaus), woningcorporaties, studentensportverenigingen en (basis)-scholen.

#### **RESULTATEN**

Stichting Move heeft inmiddels een aantal projecten in Utrecht succesvol afgerond.

#### **CONCRETE RESULTATEN:**

- Fysieke wijkvernieuwing: een speeltoestel, muurtekeningen, een festival.
- Kinderen hebben ervaren dat ze zelf iets voor hun wijk kunnen betekenen en verantwoordelijkheid kunnen nemen.
- Kinderen hebben kennis gemaakt met een nieuwe sport, waarbij ook discipline en samenwerking een belangrijke rol spelen.
- Studenten hebben ervaren dat ze op eenvoudige wijze een bijdrage kunnen leveren aan hun omgeving en dat het leuk en leerzaam is om maatschappelijk actief te zijn.

#### **MEER WETEN?**

##### **Internet**

- Meer informatie over Stichting Move is beschikbaar op [www.stichtingmove.com](http://www.stichtingmove.com).

## VAN HANGJONGEREN NAAR SPORTJONGEREN

### DOEL

Dit project van Voetbalvereniging O.S.M. '75 uit Maarssen is gericht op hangjongeren die overlast veroorzaken. Jongeren gaan onder begeleiding met elkaar sporten en helpen mee met het organiseren van toernooien.

### KORTE OMSCHRIJVING

De jongeren leren op een sociale en nuttige manier invulling te geven aan hun vrije tijd. Ook krijgen ze voorlichting over het belang van een schoolopleiding, de gevaren van drugsgebruik, zinloos geweld en normen en waarden. De volgende begrippen vormen de uitgangspunten van het project: sociale omgang, doorzettingsvermogen, discipline verantwoordelijkheid en beloning.

Eén van de succesfactoren van het project is de inzet van rolmodellen zoals ex-profvoetballers. De betrokkenheid van Stade Jongerenopbouwwerk leidt ertoe dat het project veel jongeren uit de doelgroep bereikt.

### TOEPASSING

Het project werkt volgens een plan van aanpak dat bestaat uit vier stappen:

1. Er wordt een aantal clinics georganiseerd onder leiding van ex-profvoetballer Jean Paul de Jong en andere ambassadeurs van zijn stichting. Tijdens de clinics wordt onder meer voorlichting gegeven over allerlei onderwerpen.
2. Hangjongeren worden bij de toernooiorganisatie betrokken. Zij krijgen verantwoordelijkheid, maar kunnen ook leuke voetbalwedstrijden zien. Zij maken kennis met de normen en waarden bij gerenommeerde voetbalverenigingen.
3. Er vindt een wijkvoetbaltoernooi voor de hangjongeren plaats. Ook hier gelden de normen en waarden als basis, evenals respect hebben voor elkaar.
4. Beloning: de jongeren die de meeste vooruitgang hebben gemaakt, worden uitgenodigd voor een wedstrijd van FC Utrecht. Zij worden opgehaald met een bus en krijgen vervolgens een rondleiding.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

De kosten bedragen 50.000 euro. Er werkt een groep van ongeveer tien mensen aan dit project. Het project wordt onder meer financieel ondersteund door het Oranje Fonds (25.000 euro) en de gemeente Maarssen (10.000 euro).

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Het bestuur van voetbalvereniging OSM'75 is initiator van het project.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Van hangjongeren naar sportjongeren is een project van Voetbalvereniging OSM '75 uit Maarssen, in samenwerking met Stichting Klein Galgenwaard, de gemeente Maarssen en Stade Jongerenopbouwwerk.

### RESULTAAT

Het aantal deelnemers aan dit project ligt rond de 100 jongeren. Bij de start van het project in 2007 lag dit rond de 30. Uit die groep heeft ongeveer een kwart zich aangesloten bij voetbalvereniging OSM'75. Zij spelen in competitieverband in verschillende elftallen. In het seizoen 2008 is het project verbreed naar golf en worden ook meisjes benaderd. In totaal zijn er afspraken gemaakt over drie seizoenen. Het project is een van de winnaars van het Appeltje van Oranje 2008.

### MEER WETEN?

#### Internet

- Stichting Klein Galenwaard, [www.kleingalgenwaard.nl](http://www.kleingalgenwaard.nl).
- Stichting Stade, [www.stichtingstade.nl](http://www.stichtingstade.nl).
- Voetbalvereniging OSM '75, [www.osm75.nl](http://www.osm75.nl).

## FUTSAL CHABBAB & VOETBALWIJKTRAINERS

### DOEL

Futsal Chabbab wil jongeren uit achterstandswijken in Nijmegen een leuke, gezonde, zinvolle, sportieve activiteit aanbieden. Daarbij richt het zaalvoetbalproject zich op het bijbrengen van normen en waarden, het verminderen van overlast, het bevorderen van interetnische contacten tussen jongeren en het betrekken van ouders.

### KORTE OMSCHRIJVING

De wijk Heseveld in Nijmegen had in 2001 te kampen met een groep overlast veroorzakende jongeren. Buurtbewoner Saïd Achouïtar (Nijmegenaar van het jaar 2008) is in deze wijk een project gestart, waarbij jongeren wekelijks kunnen zaalvoetballen. Jongeren, met name van Marokkaanse afkomst, krijgen zo een zinvolle tijdsbesteding aangeboden. Rondom de zaalvoetbalactiviteiten spreekt hij de jongeren individueel aan, bespreekt hun gedrag, bekijkt hun schoolresultaten, heeft het met hen over de situatie thuis, de problemen en hoe daarmee om te gaan.

In zeven jaar tijd heeft Futsal Chabbab een unieke mix van zaalvoetbal, wijkcompetitie, huiswerkopvang, aanpak van onderwijsachterstand en hangjongeren en een leerbedrijf - een voortzetting van het project ROC 4 NEC - ontwikkeld. Op dit moment worden in vijf achterstandswijken in Nijmegen buurtgerichte zaalvoetbalprojecten met daaraan gekoppelde huiswerk- en studiebegeleidingsprojecten uitgevoerd en worden twaalf jongeren opgeleid tot voetbalwijktrainer. De voetbalwijktrainers gaan werken volgens een persoonlijke aanpak en bouwen bruggen tussen de verschillende leefwerelden van risicjongeren.

Futsal Chabbab maakt deel uit van het wetenschappelijke kennisuitwisselingsplatform SportPlus, waarin vergelijkbare projecten deelnemen.

### TOEPASSING

De inzet van voetbalwijktrainers maakt de implementatie van het project in andere wijken mogelijk. Door het unieke karakter van het project is voor de inzet van vrijwilligers op andere locaties het volgen van een leerplan (cursus Coach Fustal Chabbab) noodzakelijk (zie ook bij 'Meer weten?').

### KOSTEN EN CAPACITEIT

Deze vijf wijkprojecten worden uitgevoerd dankzij de steun van de gemeente Nijmegen en woningcorporaties Talis, Portaal en Standvast Wonen. De provincie Gelderland heeft 100.000 euro uitgetrokken om de werkwijze van Achouïtar om te zetten in een educatieve methode die elders in de provincie lokaal ingebed kan worden. In totaal is voor de realisatie van dit project een budget van 150.000 euro beschikbaar gesteld. Het kantoor van het stage- en leerbedrijf in Nijmegen is ter beschikking gesteld door woningcorporatie Talis.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Futsal Chabbab.

Andere betrokken partijen

Gemeente, woningcorporaties, scholen, Provincie Gelderland, Gelderse Sportfederatie, Onderzoeks- en adviesbureau voor sport, onderwijs en gezondheid, Stichting Studiefonds Nijmegen.

### RESULTAAT

Futsal Chabbab is uitgegroeid tot een fors project met 200 deelnemers (jongeren tussen de 9 en 16 jaar) en twaalf begeleiders. Een eerste evaluatie van het huiswerkbegeleidingsproject wijst uit dat de schoolresultaten van de deelnemende jongeren er duidelijk op vooruitgaan en het hangen in de wijk is verminderd. Het project krijgt een vervolg in andere Gelderse steden (onder meer in Ede).

### MEER WETEN?

#### Publicaties

- Visiedocument op methodiekontwikkeling, effectmeting en duurzame lokale inbedding van Futsal Chabbab in de provincie Gelderland 2008-2010, R. ten Barge, H. Jansen en M. Achouïtar (Stichting ter Bevordering van Futsal Chabbab), R. van der Meulen (Kennispraktijk) en J. Engelsman en M. de Boer (Gelderse Sport Federatie), 2008.

#### Internet

- Meer informatie over de Stichting ter Bevordering van Futsal Chabbab en het visie document is beschikbaar op: [www.sbfc.nl](http://www.sbfc.nl).
- SportPlus: [www.sport-met-een-plus.nl](http://www.sport-met-een-plus.nl).

## HET JEUGDSPORTFONDS

### DOEL

Het Jeugdsportfonds is een participatiefonds en biedt sportkansen aan kinderen en jongeren in een achterstandssituatie, van wie de ouders over onvoldoende financiële middelen beschikken.

### KORTE OMSCHRIJVING

Nederland is één van de rijkste landen in de wereld. Toch groeit het aantal mensen dat moet rondkomen van een bestaansminimum. Hun kinderen missen allerlei kansen die voor leeftijdsgenoten in andere wijken doodgewoon zijn. In moeilijke financiële situaties staat sporten zeker niet bovenaan het lijstje. Terwijl sporten juist een manier is om energie kwijt te raken en in contact te komen met andere kinderen. Sport biedt een nieuwe sociale omgeving waar andere regels en omgangsvormen gelden. Die worden spelenderwijs geleerd, terwijl dergelijke regels vaak thuis en op school niet worden meegegeven, of door de kinderen worden genegeerd.

De opzet van het Jeugdsportfonds is even simpel als uniek. Via een hulpverlener, leerkracht, maatschappelijk werker of professioneel begeleider wordt er voor een jongere een aanvraag ingediend bij het Jeugdsportfonds in de eigen gemeente. Bij een positief besluit wordt in overleg met een professional het geld rechtstreeks overgemaakt naar de sportvereniging en kan via de hulpverlener, leerkracht, maatschappelijk werker of professioneel begeleider kleding worden aangeschaft.

Het toegekende geld van het Jeugdsportfonds wordt rechtstreeks naar de club of vereniging overgemaakt. Alleen de penningmeester van de club weet dat het Jeugdsportfonds de betaling verrichtte. Binnen drie weken na (een positief beoordeelde) aanvraag kan een kind gaan sporten.

### TOEPASSING

Indien een professional signaleert dat een jongere vanwege de financiële situatie thuis geen gebruik kan maken van sportvoorzieningen, kan deze een aanvraag indienen. Jeugdbeschermers, jeugdhulpverleners en leerkrachten kunnen een beroep doen op het fonds. Ouders en kinderen kunnen dit zelf niet.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

Het maximale bedrag dat per kind kan worden aangevraagd is 225 euro per jaar, bedoeld voor contributie en de aanschaf van sportkleding.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Jeugdhulpverleners en leerkrachten.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Het Jeugdsportfonds maakt gebruik van bestaande systemen en structuren zoals Bureau Jeugdzorg, artsen en alle onderwijsinstellingen. Er is altijd lokale verankering, met lokaal bestuur, lokale sponsors en lokale subsidieverstrekters.

**RESULTAAT**

In veel steden is het Jeugdsportfonds actief. Zoals Amsterdam, Arnhem, Nijmegen, Utrecht, Den Haag, Rotterdam, Eindhoven, Tilburg, maar ook provinciaal in Zeeland, Limburg, Overijssel, Friesland, Noord en Zuid-Holland en Drenthe. In 2008 is aan 10.000 kinderen via het Jeugdsportfonds een sportkans geboden. Ambitie is om in 2010 landelijke dekking te verkrijgen en in 2012 jaarlijks 50.000 kinderen een sportkans te bieden.

In 2004 heeft het Jeugdsportfonds de Hein Roethofprijs gewonnen.

**MEER WETEN?****Internet**

- Jeugdsportfonds: [www.jeugdsportfonds.nl](http://www.jeugdsportfonds.nl). Aanvragen voor Jeugdsportfonds verlopen via deze website. Op de site zijn de spelregels beschikbaar en staan alle gemeenten waar het Jeugdsportfonds actief is vermeld.

**(L)EARN RESPECT, YES I WILL****DOEL**

Deze campagne heeft tot doel om jong en oud in contact te brengen met de boodschap van het Heerlense buurtsportproject en de futsalvereniging FSG/BenMesters. Deze boodschap is dat respect verdiend kan worden, maar dat respect ook als een sociale competentie gezien kan worden die kinderen in de wijken kunnen leren en gebruiken.

**KORTE OMSCHRIJVING**

Het buurtsportproject (stadsdeel) Heerlerheide biedt kinderen uit de betrokken wijken iedere werkdag de mogelijkheid om deel te nemen aan verscheidene sportactiviteiten. Sport verbindt mensen met elkaar, op allerlei manieren. Sport, zoals streetdance, breakdance, spinning, judo, karate, skaten en bovenal futsal (zaalvoetbal), wordt hierbij als geschikt middel gezien om de sociale cohesie in wijk te verbeteren. De aanpak kan worden ingezet ter bevordering van de leefbaarheid en veiligheid.

Na het eenjarig bestaan van Buurtsport is de campagne '(L)Earn Respect, Yes I will' gestart om de deel- en kennisname van het project te vergroten. Ook wilde de gemeente met de campagne een sociaal statement afgeven. De campagneactiviteiten bestonden onder andere uit het verspreiden van T-shirts met het campagnemotto, het organiseren van soccerclinics, en het betrekken van winkeliers en futsalverenigingen in de buurt om publiciteit te geven aan de wijze waarop de deelnemers aan het project met elkaar omgaan.

Het buurtsportproject en de campagne zijn beproefde middelen om een sportinfrastructuur in een wijk aan te brengen. Tevens kan een dergelijk project met een uitgebreide campagne leiden tot een socialer imago van de gemeente waaraan burgers zich

willen committeren. Kinderen leren door de activiteiten de onderlinge verschillen die er zijn, te accepteren. Dit kan op de lange termijn leiden tot een verbetering van de leefbaarheid en de sociale cohesie.

### **TOEPASSING**

Het buurtsportproject en de campagne helpen om de sportinfrastructuur, de sociale cohesie, de leefbaarheid en veiligheid in wijken te verbeteren.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

De campagne wordt ondersteund door het URBAN II-programma, Stichting DOEN en het Oranje Fonds. Het inbedden van de campagne in het buurtsportproject leidde tot de een begroting van 27.500 euro per jaar.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Futsalvereniging FSG/BenMesters.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Gemeente Heerlen, Stadsdeel Heerlerheide, URBAN II, Maecon Groep.

### **RESULTAAT**

Het Buurtsportproject heeft de jeugd sociaal en sportief getriggerd. De futsalvereniging heeft een scala aan structurele sociale en sportieve uitdagingen aangeboden. De verschillen tussen bevolkingsgroepen zijn met behulp van sporten (tijdelijk) overbrugd. Een groot aantal kinderen uit het stadsdeel en daarbuiten neemt deel aan de activiteiten rondom de campagne. Per week bezochten gemiddeld 400 kinderen het buurtsportproject.

### **MEER WETEN?**

#### **Internet**

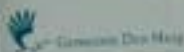
- Website (L)earn Respect: [www.buurtsportheerlen.nl](http://www.buurtsportheerlen.nl).
- Menukaart Sport en bewegen, een hulpmiddel bij het formuleren van nieuw sport- en beweegbeleid: [www.menukaartsportenbewegen.nl](http://www.menukaartsportenbewegen.nl).



Cameratoezicht



AVW/107



POLITIE  
Haaglanden



## HOOFDSTUK 4

# SIGNALEREN EN ANALYSEREN VAN ONVEILIGHEID

Om criminaliteit en overlast in de kiem te smoren is een vroegtijdige aanpak van belang. Het signaleren en analyseren van onveiligheid vormt daarbij de eerste stap. Een goed beeld van de criminaliteit en onveiligheid helpt om de juiste maatregelen te treffen. Dit hoofdstuk beschrijft een aantal instrumenten die hierbij kunnen worden ingezet.

## QUICK SCAN NIEUWBOUWPLANNEN

### DOEL

Het doel van een quick scan is om bij het opstellen van nieuwbouwplannen meer rekening te houden met het aspect veiligheid. Zo kunnen risico's in het ontwerp worden ondervangen en problemen in de beheerfase worden voorkomen.

### KORTE OMSCHRIJVING

De quick scan is een verkorte versie van de Veiligheidseffectrapportage. Betrokkenen brengen de veiligheidsrisico's van een nieuwbouwplan in kaart (evenals de sterke punten) en inventariseren aanbevelingen om de risico's te beperken. De implementatie van de aanbevelingen wordt vervolgens aan de projectleiding en de ontwerpers overgelaten.

De risico's van een plan kunnen op allerlei manieren worden geïnventariseerd. Dat kan door middel van een veiligheidsschouw, interviews, maar ook door analyse van geregistreerde incidenten (bijvoorbeeld aan de hand van politiecijfers). Uiteraard is ook een combinatie van deze drie middelen mogelijk. Daarnaast worden de bouwtekeningen geanalyseerd en staat de vraag centraal of bestaande problemen met het plan opgelost worden en of het plan nieuwe risico's met zich meebrengt.

Om ervoor te zorgen dat de resultaten van de quick scan worden meegenomen bij de verdere planuitwerking, worden ze in sommige gemeenten bijvoorbeeld opgenomen in de Nota van Uitgangspunten of het Programma van Eisen.

Een variant, die dient als voorbereiding op de bouwfase, zijn de BLVC plannen van de gemeente Amsterdam. BLVC staat voor Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en

Communicatie. Door het maken van een BLVC-plan worden alle aspecten van bereikbaarheid, leefbaarheid en veiligheid van tevoren goed onderzocht. Zo ontstaat een basis voor doordachte maatregelen en goede communicatie.

### **TOEPASSING**

De quick scan wordt bij steeds meer gemeenten toegepast. Het is een logisch stappenplan, waarmee veiligheid in ieder planproces ingepast kan worden.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

De hoogte van de kosten en capaciteit die nodig is, hangt sterk af van de gekozen werkwijze. Eén enkele persoon kan de scan uitvoeren, al is het vaak wenselijker om meer disciplines te betrekken. Hoe breder de scan wordt opgepakt, des te groter de (tijds) investering.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

De gemeente heeft meestal de regie. Dat kan de veiligheidscoördinator zijn, maar ook de projectmanager van het bouwplan.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Verschillende gemeentelijke afdelingen (Veiligheid, Ruimtelijke ordening, Verkeer, EZ, Milieu, Bouwen & wonen, jeugdwerk, buurtsportwerk, enzovoort), politie, brandweer (pro-actief, preventief), GHOR, projectontwikkelaar, vertegenwoordigers van bewoners en ondernemers, corporaties, Fietsersbond, Stichting gehandicapten overleg, ontwerpers (landschapsarchitect, stedenbouwkundige, architect), provincie, Rijkswaterstaat, Waterschap en vertegenwoordigers van het openbaar vervoer.

### **RESULTAAT**

Er is geen objectieve evaluatie over de werking van deze methode beschikbaar. Maar dat een quick scan veiligheid in het gebied bevordert, ligt voor de hand.

### **MEER WETEN?**

#### **Internet**

- DSP-groep heeft verschillende quick scans uitgevoerd bij nieuwbouwprojecten. Deze zijn gepubliceerd op [www.dsp-groep.nl](http://www.dsp-groep.nl).
- Het Ingenieursbureau Amsterdam heeft veel ervaring met BLVC-plannen. Kijk voor meer informatie op [www.iba.nl](http://www.iba.nl) (Zoek op BLVC).

## **VEILIGHEIDSSCHOUW**

### **DOEL**

Een veiligheidsschouw heeft als doel om de (zichtbare) problemen in een gebied te inventariseren.

### **KORTE OMSCHRIJVING**

De veiligheidsschouw is een rondgang door een gebied, waarbij gezocht wordt naar fysieke sporen van specifieke problemen of naar risico's. Het gaat dan bijvoorbeeld om sporen van criminaliteit en vandalisme, vervuiling, achterstallig beheer, verkeers- onveiligheid of brandveiligheid. Ook de staat van de verlichting kan met een schouw worden gecontroleerd.

Iedereen kan zelf een schouw organiseren, maar deze krijgt extra waarde als verschillende partijen samen de schouw uitvoeren. Door verschillende partners (bewoners, ondernemers, politie, brandweer, opbouwwerkers, beheerders openbare ruimte, enzovoort) te betrekken, wordt de problematiek vanuit verschillende ogen bekeken. De samenwerking kan leiden tot nieuwe en mogelijk ook snellere oplossingen.

In sommige buurten wordt bijvoorbeeld periodiek een buurtschouw gehouden. Bewoners lopen samen met mensen van de gemeente en de politie door de wijk. Als er problemen worden gesignaleerd, kan ter plekke worden afgesproken wat er moet gebeuren. Aansluitend aan de schouw kan de schouwgroep bij elkaar gaan zitten en de informatie uit de schouw structureren. De gesignaleerde problemen kunnen bijvoorbeeld op een plattegrond ingetekend worden en de problemen kunnen geprioriteerd worden. De volgende stap kan zijn dat partijen samen vaststellen welke maatregelen noodzakelijk zijn.

Een variant is 'Veiligheidsschouwen in Kleur'. Bewoners, ondernemers en andere betrokkenen schouwen een gebied en geven op de kaart aan in hoeverre een probleem voorkomt. Met kleuren wordt de ernst van het probleem aangegeven. In Amsterdam is dit bijvoorbeeld op de Wallen toegepast. Bewoners en ondernemers gingen op verschillende momenten van de dag (ook 's nachts) de straat op om overlast door drugs en prostitutie in kaart te brengen. Deze aanpak maakt het mogelijk om per gracht, steeg, pleintje of straat aan te geven wat er op het gebied van overlast écht speelt. Dit vormt een goede basis voor het nemen van passende maatregelen.

De gemeente Den Haag heeft de fotomethode (of de visuele prikkelmethode) uitgetoetst als middel om te onderzoeken hoe betrokkenen hun wijk beleven. Bewoners van de Valkenbos Regentessebuurt in Den Haag zijn gevraagd om foto's te maken in hun wijk. Daarna zijn de fotografen geïnterviewd, om het verhaal achter de foto's te weten te komen. Een gebied kan in zijn geheel geschouwd worden, maar er kan ook voor gekozen worden alleen op bepaalde punten te schouwen. Dit is het meest logisch als de schouw periodiek op dezelfde manier herhaald wordt.

### **TOEPASSING**

Een schouw is eenvoudig toepasbaar in allerlei situaties en voor allerlei doelen.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Een schouw kost tijd van de betrokkenen, maar de investering is over het algemeen gering.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

De trekker kan de werkgroep zijn die het traject van het KVO of KVV onder zijn hoede heeft. Het kan ook de projectleider zijn van een te ontwikkelen gebied of de gemeentelijke veiligheidscoördinator.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Bij dit project kunnen verschillende partijen worden betrokken. Welke disciplines worden gevraagd mee te werken aan de schouw hangt af van het soort project.

### **RESULTAAT**

De schouw wordt heel vaak toegepast, in allerlei varianten. Daaruit kan worden opgemaakt, dat partijen tevreden zijn over het werken met de schouw. Behalve als onderzoeksinstrument, wordt de schouw ook toegepast als communicatie-instrument: de samenwerking van verschillende partijen tijdens de schouw helpt bij het maken van verdere afspraken.

### **MEER WETEN?**

#### **Publicaties**

- Foto-onderzoek vertelt; Beleving van een wijk in beeld. Gemeente Den Haag, Dienst Onderwijs Cultuur en Welzijn, 2006.
- Veiligheidsschouwen in kleur; Overlast terugdringen door kleur te bekennen, Gemeente Amsterdam, Stadsdeel Centrum.

#### **Internet**

- Vereniging voor statistiek en onderzoek (Foto-onderzoek vertelt): [www.vsonet.nl](http://www.vsonet.nl).
- Den Haag (de fotomethode): [www.denhaag.nl](http://www.denhaag.nl).
- Amsterdam-Centrum (veiligheidsschouwen in kleur): [www.centrum.amsterdam.nl/veiligheid](http://www.centrum.amsterdam.nl/veiligheid).

## **CAMERATOEZICHT (OP STRAAT)**

### **DOEL**

Doel van cameratoezicht is het handhaven van de openbare orde en veiligheid om zo de objectieve en subjectieve veiligheid te verbeteren. Tevens vergemakkelijkt het de opsporing achteraf. Cameratoezicht wordt ook ingezet voor overzicht tijdens bijvoorbeeld evenementen en demonstraties.

### **KORTE OMSCHRIJVING**

Cameratoezicht in de openbare ruimte is een instrument dat wordt ingezet in uitgaanscentra, winkelgebieden, bedrijventerreinen en op en rond stations. In 2008 gebruikte bijna een kwart van alle Nederlandse gemeenten cameratoezicht op openbare plaatsen. In drie vijfde van de gemeenten worden de beelden live bekeken, meestal door de politie. In twee vijfde van de gemeenten worden de beelden alleen achteraf

bekeken als er een incident is gebeurd. Cameratoezicht is een instrument dat samenwerking vereist met veel partijen, zoals de politie, het Openbaar Ministerie, winkeliers, maar ook met toezichthouders en gemeentelijke instellingen.

### TOEPASSING

Aan toezicht houden met camera's zijn privacygerelateerde bezwaren verbonden. De mate waarin deze bezwaren gelden, hangt samen met het karakter van de openbare ruimte (meer of minder intiem). Belangrijk is in ieder geval dat er draagvlak is bij omwonenden. Cameratoezicht is een middel om de objectieve veiligheid te vergroten. Het is minder geschikt om het subjectieve veiligheidsgevoel te vergroten. Bij het afwegen van kosten en baten komt cameratoezicht doorgaans niet als goedkoopste optie uit de bus.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

Een cameraproject met zes draadloze camera's kost:

- Investering camera's: ongeveer 60.000 euro.
- Onderhoud, verzekering, abonnement data verbinding: ongeveer 10.000 euro per jaar.

Daarbij komen de kosten voor:

- Projectleiding, ureninzet en evaluatie (varieert naar vormgeving van het project).
- Uitkijken beelden. Cameratoezicht vraagt om professionele mensen die kunnen inschatten hoe zij een probleemsituatie kunnen oplossen en die goed kunnen samenwerken met de politie. Kosten zijn daarom vrij hoog: naar schatting 100.000 euro per jaar op basis van 6 uur per dag, 7 dagen per week bij een uurtarief van 45 euro.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Gemeente (Openbare Orde en Veiligheid) is verantwoordelijk.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Politie, Openbaar Ministerie.

### RESULTAAT

De effecten van cameratoezicht verschillen sterk van project tot project. Gericht camera-toezicht kan een waardevol instrument zijn, vooral als het onderdeel uitmaakt van een breder pakket aan veiligheidsmaatregelen. Bij deze maatregelen kan gedacht worden aan verbeteringen in de aanleg van de fysieke ruimte, betere straatverlichting en extra toezicht van surveillanten.

Als het cameratoezicht samen met deze maatregelen wordt ingevoerd, kan het zeker bijdragen aan het vergroten van veiligheid en het terugdringen van criminaliteit. Cameratoezicht is echter geen wondermiddel. Evaluaties laten zien dat de vraag of cameratoezicht werkt, niet met een simpel 'ja' of 'nee' kan worden beantwoord. In sommige gevallen werkt het wel, soms niet en in weer andere gevallen is de effectiviteit eenvoudigweg niet bekend.

## MEER WETEN?

### Publicaties

- Handreiking Cameratoezicht; uitgave 2009. Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Utrecht, 2009. Deze handreiking is als download beschikbaar via [www.hetccv.nl/cameratoezicht](http://www.hetccv.nl/cameratoezicht).

### Internet

- De Wegwijzer Cameratoezicht. Om (overheids)professionals inzicht te geven in de aspecten van cameratoezicht in de openbare ruimte heeft het CCV een digitale Wegwijzer Cameratoezicht ontwikkeld. De wegwijzer is thematisch opgebouwd. Al deze thema's zijn voorzien van praktijkvoorbeelden en documenten. De Wegwijzer Cameratoezicht is beschikbaar via [www.hetccv.nl/cameratoezicht](http://www.hetccv.nl/cameratoezicht).

## BURGERNET

### DOEL

Burgernet heeft tot doel om burgers te betrekken bij de aanpak van onveiligheid. Het is een samenwerking tussen burgers, gemeente en politie, waarbij gebruik wordt gemaakt van een telefonisch netwerk van inwoners en medewerkers van bedrijven uit de gemeente.

### KORTE OMSCHRIJVING

In het geval van net gepleegde misdrijven of andere dringende gebeurtenissen (zoals een vermist kind of een incident in de buurt) krijgen deelnemers het verzoek om uit te kijken naar relevante informatie en die aan de politie door te geven. Voor gemeenten is Burgernet bij uitstek een middel om praktische invulling te geven aan het bevorderen van de veiligheid in wijken. Het is een samenwerking tussen burgers, gemeente, politie en Openbaar Ministerie. Eén van de rollen van de gemeente is het onderhouden van de contacten met de deelnemers.

### TOEPASSING

Burgernet kan breed worden ingezet. Bijvoorbeeld als een:

- kind wordt vermist;
- inbreker of straatrover in de buurt rondloopt;
- kinderklokker in de buurt is;
- onbevoegde collectant of andere oplichter aan het werk is.

De centralist van de meldkamer van de politie start, na een melding van bijvoorbeeld een inbraak of een vermist kind, een Burgernetactie op. Dit gebeurt op basis van een goed signalement. De meldkamercentralist stuurt hiervoor een bericht naar deelnemers die in het gebied wonen waar de diefstal of verdwijning heeft plaatsgevonden. Deelnemers krijgen een ingesproken bericht via de (mobiele) telefoon of een tekstbericht per SMS met het verzoek uit te kijken naar een duidelijk omschreven persoon of

voertuig. Zo kunnen deelnemers behulpzaam zijn bij de opsporing van bijvoorbeeld dader(s), een voertuig of een vermist kind. In sommige gevallen wordt later ook nog aanvullende informatie (zoals een foto) per e-mail verzonden. Na afloop van elke Burgernetactie ontvangen deelnemers via hun telefoon een zogenoemd afloopbericht waarin wordt aangegeven dat de actie is beëindigd en of de actie succesvol was.

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Het project is onderdeel van de reguliere werkwijze van de politie. Wanneer inwoners beschikken over een mobiele telefoon en over internet is het vrij eenvoudig om mee te doen aan het project. Er zijn geen kosten verbonden aan de deelname aan Burgernet in Nederland. Het telefoonnummer om te reageren op een Burgernetoproep (0800-0011) is gratis. Deze telefoonkosten worden betaald door de politie (per regio).

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Politie.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Gemeente, bewoners.

#### **RESULTAAT**

In 2004 is Burgernet als proef gestart in de gemeente Nieuwegein. Van november 2008 tot en met mei 2009 is Burgernet als pilot in negen gemeenten en vijf politieregio's beproefd. De pilots verliepen zeer succesvol. Dankzij de deelnemers aan Burgernet werden verdachten op heterdaad door de politie aangehouden, vermiste personen opgespoord en werd nuttige informatie verstrekt aan de politie. In alle pilotregio's is een intensieve vorm van samenwerking ontstaan tussen politie, gemeente en deelnemende burgers.

In de proefperiode zijn er in totaal 192 Burgernetacties uitgegaan. Deelnemers belden bij 62 acties naar de meldkamer van de politie om informatie door te geven. Van deze 62 acties hebben er 33 een positief resultaat (dus daadwerkelijk een opsporing).

Deelnemers zijn over het algemeen zeer positief over Burgernet. Het gevoel dat met Burgernet een bijdrage wordt geleverd aan de veiligheid in de wijk, zorgde ervoor dat mensen zich massaal aanmeldden. Bij de afronding van de proef van Burgernet waren er bijna 26.000 deelnemers.

De Stuurgroep Burgernet is positief gestemd en gaat de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelatie en Justitie adviseren om Burgernet (in fasen) landelijk in te voeren. Hierbij is ook het initiatief SMS Alert meegenomen, dat in meerdere gemeenten wordt gebruikt om burgers via SMS bij de veiligheid in de gemeente te betrekken. Het advies van de landelijke stuurgroep is om SMS Alert op te nemen in Burgernet. Burgernet biedt namelijk naast SMS berichten ook spraakberichten via vaste én mobiele telefoon. Door SMS Alert in Burgernet op te nemen, ontstaat één aanbieder van deze dienst door de Nederlandse politie, hetgeen voor duidelijkheid zorgt.

Eind 2009 presenteerde de Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie de evaluatie 'Burgernet in de praktijk'. Hieruit blijkt dat de bevolking zeer positief is over Burgernet. Mensen hebben het gevoel een bijdrage te kunnen leveren aan de bevordering van de maatschappelijke veiligheid en zij hebben zich in de pilotregio's massaal aangemeld.

#### MEER WETEN?

##### Publicaties

- Burgernet in de praktijk: de evaluatie van de pilot van Burgernet (november 2008 t/m mei 2009). Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie (SMVP), Dordrecht, 2009.
- Burgernet Nieuwegein na één jaar. Intomart, Hilversum, juni 2005.
- Evaluatie SMS Alert. Politie Midden & West Brabant, 2004.

##### Internet

- Op [www.burgernet.nl](http://www.burgernet.nl) is alle informatie die over Burgernet beschikbaar is, gebundeld.

## AANPAK PROBLEMATISCHE JEUGDGROEPEN / BEKE-AANPAK

#### DOEL

Het doel is een structurele aanpak van problematische jeugdgroepen, waarbij op de lange termijn problemen met groepen worden voorkomen.

#### KORTE OMSCHRIJVING

De groepsaanpak is een door Bureau Beke ontwikkelde methodiek, die hulp biedt bij de aanpak van problematische jeugdgroepen. Aan de hand van een shortlist is het mogelijk een inschatting te maken van de jeugdgroepen die overlast veroorzaken. Wijkagenten vullen vragenlijsten in en aan de hand daarvan wordt het soort en aantal jeugdgroepen in kaart gebracht. Er wordt onderscheid gemaakt tussen een hinderlijke jeugdgroep, een overlastgevende jeugdgroep of een criminele jeugdgroep. De aanpak van deze groepen gebeurt door het opstellen van een specifiek op de groep gericht plan van aanpak, waarbij duidelijk wordt aangegeven wie waar verantwoordelijk voor is. De maatregelen zijn: groepsgericht (gericht op de groep als geheel), domeingericht (maatregelen in het gebied waar de groepen rondhangen) en/of persoonsgericht (gericht op de individuele leden van een groep).

Alle regiokorpsen van politie en veel gemeenten in Nederland maken gebruik van de shortlistmethodiek of groepsaanpak. Bij de aanpak zijn altijd de gemeente, de regio-politie, het Openbaar Ministerie en organisaties voor jeugd- en jongerenwerk betrokken. Afhankelijk van bestaande overlegvormen of de problematiek kunnen ook andere organisaties bij de aanpak betrokken zijn. Te denken valt bijvoorbeeld aan: de leerplichtambtenaar, Halt, Bureau Jeugdzorg, de Raad voor de Kinderbescherming of onderwijsinstellingen. Er is een stappenplan beschikbaar dat gebruikt kan worden bij de introductie en implementatie van de shortlistmethodiek in een gemeente of politieregio.

### TOEPASSING

De methode is toepasbaar wanneer er sprake is van zichtbare criminaliteit of overlast, veroorzaakt door jongeren. Het gaat dan om het veroorzaken van geluidsoverlast, het aanrichten van vernielingen, het plegen van diefstal, intimidatie en bedreiging.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

De aanpak valt onder de reguliere werkzaamheden van gemeente, politie, Openbaar Ministerie en organisaties voor jeugd- en jongerenwerk. Omdat er tussen betrokken instanties duidelijke afspraken worden gemaakt over taken en verantwoordelijkheden, kan er efficiënter worden gewerkt. Hiermee kan capaciteit worden bespaard.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Gemeente.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Politie, deelgemeenten, Openbaar Ministerie, jongerenloket, jeugd- en volwassenen-reclassering, Bureau Jeugdzorg.

### RESULTAAT

De methode levert volgens gemeenten die de aanpak gebruiken positieve resultaten op.

### MEER WETEN?

#### Publicaties

- Shortlistmethodiek in zeven stappen. Henk Ferwerda, Bureau Beke, ISBN 978-90-75116-51-9, 2009.
- Jeugdgroepen in beeld. Stappenplan en randvoorwaarden voor de shortlistmethodiek. Henk Ferwerda en Arend Kloosterman (Bureau Beke), ISBN 978-90-35240-48-3, 2007 (4e druk).
- Shortlist Groepsriminaliteit. Instrument om problematische jeugdgroepen in beeld te brengen, Bureau Beke, 2003.

#### Internet

- Meer informatie over de shortlistmethodiek of groepsaanpak is beschikbaar via de website van Bureau Beke: [www.beke.nl](http://www.beke.nl).

## COMMUNITIES THAT CARE (CTC)

### DOEL

Communities that Care (CtC) is een gerichte preventiestrategie om probleemgedrag en maatschappelijke uitval van jongeren te voorkomen of terug te dringen. Het doel van CtC op de lange termijn is een veilige wijk te creëren, waarin kinderen en jongeren worden aangemoedigd hun capaciteiten aan te spreken en zich optimaal te ontwikkelen.

### **KORTE OMSCHRIJVING**

De interventiestrategie Communities that Care (CtC) is vanuit de Verenigde Staten in Nederland geïntroduceerd. CtC is het best op te vatten als een besturingsprogramma voor de ontwikkeling van systematisch preventief jeugdbeleid. Aan het programma ligt een analyse ten grondslag van de risico- en beschermingsfactoren die een rol spelen bij de ontwikkeling van probleemgedrag onder jongeren. Het model onderscheidt vijf vormen van probleemgedrag: geweld, jeugddelinquentie, problematisch alcohol- en drugsgebruik, schooluitval en tienerzwangerschappen. Het project bestaat uit verschillende fasen. Eerst wordt een wijkprofiel samengesteld. Hierin worden de risico- en beschermende factoren benoemd. Daarna wordt op basis van het wijkprofiel een preventieplan gemaakt. Instellingen in de wijk en de gemeente werken samen om op basis hiervan programma's uit te voeren die er voor zorgen dat de risicofactoren verminderen en de beschermende factoren worden versterkt.

De CtC-aanpak is vernieuwend voor Nederland. Voor de introductie van CtC in Nederland bestond er voor gemeenten geen methode die de problematiek op lokaal niveau inzichtelijk maakte.

### **TOEPASSING**

Zowel steden als dorpen maken gebruik van CtC. De methode is vrij gemakkelijk toepasbaar, omdat gebruik kan worden gemaakt van een digitale vragenlijst. Via internet is de doelgroep goed bereikbaar. De doelgroep kan benaderd worden via scholen. Als scholen niet mee willen (of kunnen) werken, is een huis-aan-huis enquête een goed alternatief. Het minimum aantal deelnemers is 150-200 jongeren per te analyseren wijk. Een wijk is zo groot als de gemeente deze definieert. Schaalvergroting is essentieel: de kosten worden verhoudingsgewijs beduidend minder als de CtC-aanpak in meerdere wijken van een gemeente of in de gemeente als geheel wordt uitgevoerd.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

De kosten variëren per project. Gemiddeld zijn de projectkosten ongeveer 70.000 euro. Onderzoek (15.000 euro), training (9.000 euro), coaching en begeleiding (40.000 euro), materialen en landelijke ondersteuning (6.000 euro).

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Gemeente, bewoners, sleutelfiguren en instanties in de wijk (school, buurt, jongerenwerker), politie.

### **RESULTAAT**

De CtC-aanpak wordt uitgevoerd in de Verenigde Staten, Verenigd Koninkrijk, Australië, Canada, Nederland en de Nederlandse Antillen. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat met CtC de samenwerking tussen verschillen partijen wordt verbeterd. Prioriteiten worden op grond van cijfers beter en gefundeerd gesteld. De inzet van effectieve

programma's, het bereik en de resultaten van de inzet van programma's nemen toe. De eerste positieve effecten bij het terugdringen van probleemgedragingen bij jongeren, zoals jeugd delinquentie zijn nu zichtbaar. De werkelijke opbrengst wordt pas op de langere termijn verwacht. De bedoeling is dat bij elk CtC-project na vier jaar een nameting wordt gedaan. De gemeenten Almere, Alphen aan den Rijn, Amsterdam, Capelle aan den IJssel, Dordrecht, Gouda, Leeuwarden, Leiden, Maassluis, Rotterdam, Spijkenisse, Westland, Zoetermeer, Zwolle werken inmiddels met CtC.

### MEER WETEN?

#### Internet

- Op de website van Communities that Care ([www.ctcholland.nl](http://www.ctcholland.nl)) is alle informatie die over CtC beschikbaar is, gebundeld. De informatiebrochure 'Communities that Care: opgroeien in een veilige en leefbare wijk' en het lokale implementatieplan CtC zijn als download beschikbaar. Daarnaast bevat de site zowel Nederlands als buitenlands onderzoek naar de methodiek.

## INHAALSLAG HANDHAVING

### DOEL

Het Haagse project 'Inhaalslag Handhaving' pakt misstanden, zoals onrechtmatige bewoning, illegale kamerverhuur, illegale hennep teelt en misbruik van sociale voorzieningen, aan.

### KORTE OMSCHRIJVING

De leefbaarheid en de veiligheid in de Haagse wijken gaan met rasse schreden vooruit. Het succes van deze Haagse aanpak is te danken aan de integrale aanpak. In het projectteam zitten medewerkers van verschillende diensten van de gemeente (Burgerzaken, Sociale Zaken, Bestuursdienst, Stadsbeheer en Stedelijke Ontwikkeling, Brandweer). Daarnaast wordt er nauw samengewerkt met de andere ketenpartners zoals de politie, Eneco en de woningcorporaties.

De Inhaalslag Handhaving bestaat uit een front-office en een back-office. De inspecteurs van de verschillende gemeentelijke diensten zijn ondergebracht bij de front-office. Bij de back-office wordt het juridische vervolg op de controles vormgegeven.

De voordelen van een betere leefbaarheid en veiligheid in de wijk spreken voor zich. Naast het opheffen van gevaarlijke situaties, zorgt een leefbare en veilige wijk ook voor een betere waardering van het vastgoed. Investeren in vastgoed brengt zo -op termijn- een hoger rendement met zich mee. Dit moet de verhuurders stimuleren tot naleving van de regels.

### **TOEPASSING**

Allereerst worden alle adressen 'digitaal geschouwd'. De digitale schouw is erg geschikt voor dit project. Alle relevante databestanden voor de adressen worden geraadpleegd en de gegevens worden met elkaar vergeleken. Vervolgens worden de 'verdachte' panden door de inspecteurs onderworpen aan een fysieke schouw. Voor een deel van de panden geldt dat daarna een controle in het pand gewenst is. Meldingen van overlast kunnen ook meespelen bij het besluit om te gaan controleren.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

De gemeente Den Haag investeert op jaarbasis 3,6 miljoen euro voor de zes gemeentelijke diensten samen. De totale formatie is gebaseerd op 43 voltijd formatieplaatsen (fte's).

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

De gemeenteraad (vanaf 2009 in samenwerking met de externe ketenpartners in de Haagse krachtwijken).

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

De verschillende diensten van de gemeente (Burgerzaken, Sociale Zaken, Bestuursdienst, Stadsbeheer en Stedelijke Ontwikkeling, Brandweer), politie, Eneco en de woningcorporaties.

### **RESULTAAT**

De Inhaalslag Handhaving heeft sinds de start in 2005, drie gebieden gecontroleerd, met in totaal zeven wijken. Er zijn zo'n 50.000 adressen geschouwd. Bij ongeveer 20.000 adressen was deze schouw aanleiding voor een huisbezoek. In 1.249 gevallen was er sprake van onrechtmatige bewoning en in 209 gevallen van fraude met sociale voorzieningen. Op 269 adressen werd in strijd met de milieuwet gehandeld en er zijn 101 brandonveilige horecagelegenheden aangetroffen. Ook zijn in totaal ongeveer 200 illegale hennepplantages ontdekt. Door de succesvolle aanpak van hennep vragen Eneco of de politie de medewerkers van Inhaalslag Handhaving regelmatig om ook buiten de werkgebieden controles op hennepplantages uit te voeren. De bewoners van de wijken reageren positief op deze aanpak.

Speciaal voor het project is een automatiseringssysteem ontwikkeld. Het systeem ontsluit verschillende bestaande gemeentelijke databestanden. Alle medewerkers kunnen zo - gedurende het hele traject - per adres de gegevens van alle databestanden raadplegen. Dat de medewerkers met één muisklik kunnen beschikken over de juiste gegevens, is zeer belangrijk voor de snelheid waarmee gewerkt kan worden.

Voor de gecontroleerde wijken zijn inmiddels beheerteams ingericht. De resultaten die nu zijn behaald, gaan zo niet verloren. Én de kennis en ervaring die is opgedaan wordt ook weer ingezet in de nog niet gecontroleerde (risico-)wijken van Den Haag. In januari 2009 is gestart met de aanpak in de krachtwijken in Den Haag.

## MEER WETEN?

### Internet

- Gemeente Den Haag: [www.denhaag.nl](http://www.denhaag.nl).

## TWENS: TWENTSE WIJKVEILIGHEID EEN NIEUWE START

### DOEL

TWENS is een format voor het uitvoeren van een (integrale) veiligheidsanalyse en een hulpmiddel om te komen tot een Integraal Veiligheidsprogramma.

### KORTE OMSCHRIJVING

Het Regionaal College heeft vastgesteld dat de Twentse gemeenten minimaal eens in de vier jaar een (integrale) veiligheidsanalyse moeten opstellen. De veiligheidsanalyse wordt in de even jaren uitgevoerd en vanaf 2008 is iedere Twentse gemeente aangesloten op de nieuwe werkwijze. In 2012 lopen alle gemeenten synchroon.

### TOEPASSING

TWENS is toepasbaar in elke willekeurige gemeente.

De veiligheidsanalyse bestaat uit het verzamelen van:

- De subjectieve kwalitatieve informatie onder bewoners, aan de hand van de gestandaardiseerde 'Vragenlijst veiligheidsmonitor' en eventueel de 'Monitor Bedrijven en Winkelgebieden'.
- De objectieve kwantitatieve informatie van partners.
- De subjectieve kwalitatieve informatie van partners (stadswachten, woningbouwcorporaties, wijkraden, enzovoort) aan de hand van rondetafelgesprekken en de wijkscan van de regiopolitie Twente.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

De kosten zijn niet exact inzichtelijk en hangen af van de wijze waarop de gemeente de veiligheidsanalyse uitvoert (inschakelen adviesbureau, aansluiten bij grote gemeente, zelf uitvoeren met behulp van studenten, enzovoort).

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Gemeente.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Veel externe partners zoals: politie, Openbaar Ministerie, brandweer, woningbouwcorporaties, maatschappelijke organisatie (Algemeen Maatschappelijk Werk, jeugd- en jongerenwerk, enzovoort), ondernemers- en bedrijvenverenigingen, scholen, enzovoort.

## RESULTAAT

Iedere Twentse gemeente monitort op dezelfde wijze het veiligheidsbeleid, dat als basis dient voor de (lokale) Integraal Veiligheidsprogramma's. Sinds 2009 is er een regionale benchmark en database (WENS).

## MEER WETEN?

### Internet

- Wijkveiligheid Enschede (WENS): [www.enschede.nl](http://www.enschede.nl).

## DE SIGNALERINGSLIJST

### DOEL

Het doel van de signaleringslijst is om maatschappelijke onrust vroegtijdig te signaleren.

### KORTE OMSCHRIJVING

De nasleep van de moord op Theo van Gogh, rellen in de Utrechtse wijk Ondiep en onrust in de Amsterdamse wijk Slotervaart zijn recente voorbeelden van maatschappelijke onrust in Nederland. Bij het ontstaan van deze onrust blijkt er vaak een verband te bestaan tussen de voedingsbodem, de incidenten die de heftige emoties teweegbrengen en de gevolgen hiervan voor de openbare orde en (subjectieve) veiligheid. De intensiteit van emoties wordt bij iedere stap groter. De situatie raakt steeds meer oververhit en het proces escaleert.

Om het proces van oververhitting en escalatie te voorkomen, is het voor gemeenten van groot belang om maatschappelijke onrust vroegtijdig te signaleren. De signaleringslijst maatschappelijke onrust is daarbij een handig hulpmiddel.

### TOEPASSING

De vragen uit de signaleringslijst moeten worden ingevuld door personen die goed thuis zijn in een wijk of kennis hebben van een bepaalde doelgroep. Signaleren kan dus alleen als er voldoende ogen, oren en voelsprietten aanwezig zijn in een wijk.

De signaleringslijst maatschappelijke onrust kan periodiek worden ingevuld, of worden ingezet bij een eerste vermoeden van onrust. Voor een voortvarende inzet van de signaleringslijst wordt het bestaande netwerk van professionals en niet-professionals in de wijk ingeschakeld.

Er kan op twee manieren gewerkt worden met de signaleringslijst. De eerste manier is om een groep wijk- en/of doelgroepdeskundigen uit te nodigen om op een plek bijeen te komen, waarna zij eerst gezamenlijk de wijk/doelgroep helder afbakenen en daarna individueel de lijst invullen. Na optelling van de individuele vragenlijsten volgt een groepsdiscussie. De lijst kan met de hand of met de computer ingevuld worden (gebruik bijvoorbeeld de methodiek Moderatiesessie of Group Decision Room).

Automatisering is aan te bevelen, omdat de groep gelijk naar de geprojecteerde uitkomsten van de scores kan kijken (gemiddelden, standaarddeviaties). De tweede manier is om de vragenlijst beschikbaar te stellen aan wijk/doelgroepdeskundigen. Dat kan gebeuren op papier, web-based, of eventueel telefonisch. De deskundigen vullen periodiek de scorelijst in (eens per jaar, eens per maand, of na een eerste alarm). Een centrale verwerker kan dan zijn/haar conclusies trekken. Indien nodig wordt de groep wijk/doelgroepdeskundigen bijeengeroepen (groepsdiscussie/oordeel).

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Er zijn geen kosten aan het gebruik van het instrument verbonden. Het is vrij te verkrijgen op de website van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Het gebruik van het instrument vergt wel enige organisatiecapaciteit. De inzet van de signaleringslijst vergt inzet van betrokkenen.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Actieve bewoners, bestuurders en voorgangers van religieuze organisaties, gemeenteraadsleden, Jeugdzorg/ jongerenwerkers, politie, lokale/regionale media, scholen, sportverenigingen/speeltuinbeheerder, welzijns-/opbouwwerk, wijk- en buurtbeheer, winkeliers/middenstand.

#### **RESULTAAT**

De vragenlijst is in een werksessie besproken met de VNG en enkele gemeenten en daarop iets aangepast. Medio 2008 is het instrument online beschikbaar gesteld. De verwachting is dat de signaleringslijst het oordeel over een situatie die potentieel maatschappelijke onrust kan veroorzaken, objectiveert.

#### **MEER WETEN?**

##### **Publicaties**

- Maatschappelijke onrust: voorkomen is beter dan genezen. P. van Soomeren, DSP-groep, Amsterdam, 2008.
- Maatschappelijke onrust, analysemodel. P. van Soomeren en J. de Kleuver, DSP-groep, Amsterdam, 2008.
- Maatschappelijke Onrust - Leerzame voorbeelden, historie, literatuur en meer. P. Hulshof, J. de Kleuver, E. Lugtmeijer, J. Pach, DSP-groep, Amsterdam, 2007.

##### **Internet**

- De Signaleringslijst Maatschappelijke Onrust is beschikbaar via de website van de Vereniging Nederlandse Gemeenten: [www.vng.nl](http://www.vng.nl).
- Het Onderzoek Maatschappelijke Onrust van de DSP-groep is beschikbaar op [www.vng.nl](http://www.vng.nl) en [www.dsp-groep.nl](http://www.dsp-groep.nl).

- Het Analysemodel maatschappelijke onrust is beschikbaar op [www.vng.nl](http://www.vng.nl) en [www.dsp-groep.nl](http://www.dsp-groep.nl).

## **BUURTSIGNAAL**

### **DOEL**

Het doel van Buurtsignaal is om buurtbewoners te betrekken bij het lokale veiligheidsbeleid. Dit beleid wordt vastgesteld in nauwe samenwerking met de bewoners, die aangeven welke problemen voor hen prioriteit hebben.

### **KORTE OMSCHRIJVING**

Bij Buurtsignaal staat de logica van de burger centraal. Het verschil tussen de professionele logica en de logica van de burger (meer gebaseerd op beleving) wordt door de Engelse collega's 'reassurance gap' genoemd. Met Buurtsignaal kan dit 'gat' gevuld worden. Door een combinatie van burgerparticipatie en selectieve waarneembare inzet van de (lokale) overheid kan effectief worden bijgedragen aan de leefbaarheid en veiligheid in de wijk en het herstel van het vertrouwen van burgers in de aanwezige professionals. Het doel hierbij is: efficiënte handhaving en een effectieve samenwerking met burgers, bedrijven en professionele partners. Buurtsignaal is niet bedoeld als extra monitor, maar als een methode om samen gericht en afgestemd te handelen.

### **TOEPASSING**

Buurtsignaal stimuleert de politie om meer aandacht te besteden aan het bouwen van een netwerk in de buurt. Met name de buurtagent heeft hier een belangrijke rol in. Door het houden van interviews met bewoners van verschillende leeftijden en achtergronden uit de wijk, betreft de politie de burger actief bij het organiseren van zijn of haar eigen veiligheid.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Niet bekend.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente, politie.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Wijkbewoners, ondernemers in de wijk, veiligheidsprofessionals.

### **RESULTAAT**

In Engeland zijn de ervaringen met Buurtsignaal zeer bemoedigend. In een eerste pre-pilot in Eindhoven is de methode getest en is kennis overgedragen door de Engelse collega's. In vier Nederlandse wijken worden binnenkort pilots gestart. Het doel hiervan is een nadere kennismaking met deze methodische aanpak en het verkennen van de mogelijkheden en de uitvoerbaarheid om de methode in te passen in de Nederlandse context.

**MEER WETEN?**

- Peter van Os, programmamanager Ontwikkeling gebiedsgebonden politie (Politieacademie), [www.politieacademie.nl](http://www.politieacademie.nl).

**BIKETEAMS****DOEL**

Doel van biketeams is om op mountainbikes surveillances uit te voeren in gebieden die slecht of niet bereikbaar zijn voor vierwielvoertuigen. Dit moeten leiden tot meer politieursurveillance op deze plekken en een afname van vandalisme en criminaliteit.

**KORTE OMSCHRIJVING**

Het biketeam bestaat uit herkenbare agenten op mountainbikes. In veel steden verdeeld over heel Nederland maakt de politie sinds enkele jaren gebruik van surveillerende agenten op mountainbikes. De hoofdtaak van de biketeams is surveilleren, reageren op 112 hulpverzoeken, toezicht houden en het begeleiden van evenementen. Ook hulp- en bewakingsdiensten hebben inmiddels het voordeel van de biketeams ontdekt.

Biketeams zorgen er voor dat er een verrassingseffect ontstaat. Dit wordt bereikt door de snelheid en de bewegelijkheid van de teams. Daarnaast heeft de mountainbike surveillance een groot effect op het moreel. De burger ziet blauw op straat en dat draagt bij aan het algemeen veiligheidsgevoel. Het hoge verrassingseffect van de mountainbike surveillance zal de crimineel als onplezierig ervaren. Bij de surveillance maakt de biker, in tegenstelling tot zijn gemotoriseerde collega, optimaal gebruik van zijn zintuigen. Het zicht op een fiets is beter dan vanuit een auto. Maar ook het reukvermogen wordt aan het werk gezet. Menig brand is zo in een vroeg stadium ontdekt. Geluid draagt ver, zeker in de nacht. Voor een mountainbikesurveillant is bijvoorbeeld glasgerinkel of geschreeuw op straat vaak aanleiding om nader onderzoek in te stellen.

**TOEPASSING**

De mountainbike surveillances worden veelal ingezet in gebieden die slecht of niet bereikbaar zijn voor vierwielvoertuigen. Dit kan variëren van een drukke binnenstad, winkelcentra, groenstroken, woonwijken, vliegvelden en bijvoorbeeld recreatiegebieden.

**KOSTEN EN CAPACITEIT**

Het bikertenue kost gemiddeld ongeveer 1000 euro. De kosten voor een opgetuigde bike liggen rond de 2200 euro. De gebruikte tenues verschillen per regio. Op landelijk niveau wordt onderzocht welke uniforme aankleding voor de biker geschikt is. Tevens moet rekening worden gehouden met het dragen van het veiligheidsvest onder de bikekleding.

**PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Regiopolitie.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Gemeente (afspraken voor wat betreft cameratoezicht), horeca (directe gsm-lijn met de bikers) en een fietsenmaker (snelle reparaties).

### RESULTAAT

Tussen 2000 en 2005 is de mountainbike surveillance uitgegroeid tot een succesvol surveillancemiddel bij de politie. Met de mountainbike zijn vele aanhoudingen verricht. Van fietsendieven tot gewapende overvallers en dat allemaal op heterdaad. Evaluaties door de politie laten zien dat de biketeams de politie in staat stellen beter en sneller op te treden tegen criminaliteit en vandalisme. Landelijke of regionale cijfers zijn niet bekend. Navraag leert dat in de gebieden waar bikers surveilleren het aantal meldingen van overlast is gedaald, met name in horecagebieden.

### MEER WETEN?

#### Internet

- Op [www.bikepatrol.nl](http://www.bikepatrol.nl) is alle beschikbare informatie over de biketeams en surveillance op de mountainbike gebundeld.





## HOOFDSTUK 5

# BEHE(E)R(S)EN VAN DE FYSIEKE RUIMTE

De kwaliteit van de fysieke ruimte levert een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid en veiligheid in een gebied. Een nette, goed onderhouden buurt nodigt eenvoudigweg minder uit tot het plegen van criminaliteit en vernielingen dan een verloederde wijk.

De term ‘Schoon, heel en veilig’ is in dit verband een veelgebruikt begrip. De invulling die hieraan gegeven kan worden is zeer breed. Zo variëren de projecten in dit hoofdstuk van een kindvriendelijke route naar school tot de gemeentelijke aankoop van panden ter voorkoming van drugshandel.

## POLITIEKEURMERK VEILIG WONEN

### DOEL

Het Politiekeurmerk Veilig Wonen (PKVW) staat voor het voorkomen van criminaliteit en onveiligheid in de woonomgeving en het bevorderen dat bewoners in een veilig huis, een veilige straat en in een veilige en leefbare wijk wonen.

### KORTE OMSCHRIJVING

Het keurmerk bevat eisen waaraan een woning moet voldoen om in aanmerking te komen voor het PKVW. Deze eisen zijn verdeeld over vijf categorieën: stedenbouwkundig, openbare ruimte, kavel, gebouw en woning. Er zijn aparte handboeken voor de bestaande bouw en de nieuwbouw waarin de eisen en de werkwijze worden toegelicht. De eisen en de werkwijze verschillen enigszins voor beide handboeken.

De kern van de aanpak voor nieuwbouw is dat het volledig te ontwikkelen gebied (een wijk, een woongebouw, een rij huizen) wordt gecertificeerd. De sociale veiligheid staat hierbij voorop. Daarnaast is er aandacht voor inbraakpreventie. In tegenstelling tot bij nieuwbouw is bij bestaande bouw de inbraakwerendheid het uitgangspunt. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen drie deelcertificaten (woning, complex en omgeving). Wanneer de drie certificaten zijn behaald, krijgt het project het Politiekeurmerk Veilig Wonen. In de tijd dat het PKVW werd ontwikkeld, was het thema ‘sociaal veilig ontwerpen’ relatief nieuw in Nederland. Inmiddels is het keurmerk landelijk bekend. In sommige gemeenten moeten alle nieuwe woningen voldoen aan het keurmerk.

### TOEPASSING

Het Politiekeurmerk is toepasbaar in alle soorten gebieden: bestaande en nieuwbouw, groot en klein, individuele woning of een hele wijk. Het wordt in het hele land op grote schaal toegepast.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

Hoeveel het gebruik van PKVW kost is niet in zijn algemeenheid te zeggen. Dat hangt af van de vraag of het nieuwbouw of bestaande bouw is, hoe groot het project is, hoeveel aanpassingen aan de woningen nodig zijn, hoeveel expertise bij de regiehouder in huis is, of een externe adviseur ingehuurd wordt, enzovoort. Hoe eerder men met het PKVW rekening houdt, hoe lager de kosten uitvallen. De certificering brengt kosten met zich mee.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

De regie over de toepassing is bij de gemeenten neergelegd. De mate waarin gemeenten die rol op zich nemen, verschilt.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

CCV (beheerder), certificatie-instellingen, inspectie-instellingen, landelijke beoordelingscommissie, dispensatiecommissie, PKVW-erkende bedrijven, adviesbureaus, projectontwikkelaars, architecten, stedenbouwkundigen, ontwerpers openbare ruimte, corporaties, opleiders, individuele woningeigenaren, huurders.

### RESULTAAT

In verschillende onderzoeken is de effectiviteit van het PKVW onderzocht (een overzicht is opgenomen in de handboeken PKVW). Uit deze onderzoeken blijkt dat het veiligheidsgevoel door het PKVW toeneemt en het inbraakrisico afneemt. Bij bestaande bouw is sprake van 60 procent minder pogingen tot inbraak en 78 procent minder kans op geslaagde inbraken. In de nieuwbouw is het effect nog groter. De kans op een geslaagde inbraak in een gecertificeerde nieuwbouwwoning is verwaarloosbaar klein.

### MEER WETEN?

#### Publicaties

- Certificatieschema PKVW woningbeveiliging, Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Utrecht, 2009.
- Inspectieschema PKVW, Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Utrecht, 2009.
- Handboek Politiekeurmerk Veilig Wonen Nieuwbouw, Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Utrecht, 2008.
- Handboek Politiekeurmerk Veilig Wonen Bestaande Bouw, Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Utrecht, 2008.

### MARKETINGMATERIAAL

- Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid heeft een diversiteit aan PKVW-marketingproducten beschikbaar. Vlaggen, kladblokken, ballonnen, posters, paperclips, ansichtkaarten en brochures zoals 'ABC voor Veilig Wonen', 'PKVW nieuwbouw en vrije kavel' en de flyer 'Voorkom een inbraak in uw woning'.

### Internet

- Politiekeurmerk Veilig Wonen: [www.politiekeurmerk.nl](http://www.politiekeurmerk.nl).

## KINDLINT

### DOEL

Doel van een Kindlint is het creëren van een kindvriendelijke route die speelplekken, scholen en andere kinderbestemmingen in een wijk met elkaar verbindt. De route van het Kindlint is zichtbaar in vrolijk gekleurde tegels in de stoep.

### KORTE OMSCHRIJVING

De bedoeling achter het Kindlint is dat kinderen zich eerder zelfstandig buiten op straat kunnen verplaatsen, zonder dat vader of moeder hen telkens hoeft te begeleiden. Met een Kindlint kunnen kinderen veilig zelf op pad. Kinderen lopen of fietsen al spelend van de ene plek naar de andere.

In het Amsterdamse stadsdeel Westerpark werd in 2007 het eerste Kindlint geopend. Eind 2008 werd een Kindlint in de Delftse wijk Voordijkshoorn geopend. De route slingert door de wijk Voordijkshoorn langs grote speelplekken, sportvelden, drie basisscholen en langs winkels. Ook in de Rotterdamse deelgemeente Prins Alexander is geëxperimenteerd met de veiligste routes tussen verschillende scholen. Rotterdam gaat het aantal veilige looproutes voor schoolkinderen uitbreiden. Zo komen er veilige routes in Hoogvliet, Feijenoord, Charlois, IJsselmonde en Noord.

### TOEPASSING

Het concept Kindlint is in iedere gemeente toepasbaar. Voor iedere route, van kort tot lang, kan een project worden opgezet. Oversteekpunten worden binnen Kindlinten met verkeersremmende maatregelen veiliger gemaakt. Op deze oversteekplaatsen worden ook andere tegels gebruikt, bedoeld om kinderen te laten wachten. Langs de route kunnen leuke 'speelgelegenheden' voor kinderen worden neergezet, zoals een fontein, een evenwichtsbalk of keien om overheen te springen.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

Afhankelijk van de omvang van het project en de maatregelen die worden gekozen, is de planfase niet bijzonder kostbaar. De realisatie (herinrichting van de openbare ruimte) is wel kostbaar. Wanneer dit gelijk loopt met een geplande reconstructie hoeven de meerkosten voor de realisatie van een Kindlint niet noemenswaardig duurder te zijn. Het Kindlint in Amsterdam is financieel ondersteund door het Europees Sociaal Fonds.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Gemeente (verschillende afdelingen zoals Sociale Zaken of Dienst Maatschappelijke Ondersteuning, Ruimtelijk Beleid, Verkeer, wijkmanagers/wijkcoördinatoren, opbouwwerkers), bewoners, scholen.

### **RESULTAAT**

Het concept wordt inmiddels op verschillende plaatsen in Nederland toegepast. Het onderzoeksinstituut OTB van TU Delft heeft eind 2008 het Kindlint, in opdracht van het stadsdeel Westerpark, geëvalueerd. Alle kinderen uit de groepen 5 en 6 van twee scholen in de buurt zijn bevroegd, maar ook hun ouders, de leraren, de schooldirecteur, de wijkagent, medewerkers van de gemeente en de welzijnsorganisatie.

Uit deze evaluatie blijkt dat kinderen het Kindlint leuk vinden, maar dat er nog veel onwetendheid is bij zowel kinderen als ouders over het hoe en wat van het Kindlint. Bovendien komen er elk jaar weer nieuwe kinderen en ouders bij. Dit betekent dat er een taak ligt voor jaarlijks terugkerende voorlichting en communicatie. In Delft is voor de groepen 3 en 4 van de basisschool daarom een leskist ontwikkeld waarin ook een folder voor de ouders is opgenomen. De gemeente vraagt ouders om met hun kinderen de route te verkennen en het oversteken te oefenen.

### **MEER WETEN?**

#### **Publicaties**

- Kindlint in Amsterdam, evaluatierapport. Frank Wassenberg en Jody Milder, Onderzoeksinstituut OTB, Delft, 2008.

#### **Internet**

- Op [www.kindlint.nl](http://www.kindlint.nl) is alle beschikbare informatie over Kindlint gebundeld.
- Informatie over de lokale projecten (Amsterdam, Rotterdam en Delft) is beschikbaar via de website van de betreffende gemeenten of het stadsdeel.
- Het evaluatierapport Kindlint in Amsterdam is beschikbaar op de website van de Technische Universiteit Delft: [www.tudelft.nl](http://www.tudelft.nl).

## **GATED COMMUNITY**

Een gated community is een woonwijk waarvan alle in- en uitgangen afgesloten zijn zodat er controle is op wie er de wijk in- en uitgaan. Doel van deze besloten of gesloten gemeenschappen is het 'buiten de deur houden' van criminaliteit. Een Nederlandse benaming is hekwerkwijk of woondomein.

### **KORTE OMSCHRIJVING**

Gated communities worden zo opgezet dat er geen openbare doorgaande wegen worden opgenomen en er een autonome wijk ontstaat waar derden, die er niets te zoeken hebben, meteen opvallen. De grootte van een gated community kan variëren van een kleine wijk met enkele appartementengebouwen en gemeenschappelijke voorzieningen voor bijvoorbeeld ontspanning tot een heel dorp met winkels, scholen, ziekenhuizen, parken en bedrijfsterreinen. Vooral in Amerika (Celebration in Orlando van de erven van Walt Disney) en Zuid Afrika zijn gated communities gangbare woonvormen geworden.

Al zullen de buurten en wijken in Nederland niet snel als gated communities naar buiten treden, ze zijn het vaak wel. Te denken valt aan het plan Haverlij in Den Bosch, de Citadel in De Broekpolder tussen Heemskerk en Beverwijk, ecodorp Het Carré in de Vinex-wijk Delfgauw bij Delft, Paleiskwartier in 's-Hertogenbosch, Vondelparc in Utrecht en De Grote Hof in Pijnacker-Nootdorp. Daarnaast zijn ook verschillende golfparken (wonen naast een golfterrein) in feite gated communities.

### **TOEPASSING**

Nederland geeft zijn eigen invulling aan het fenomeen en grijpt terug naar buurten, die als versterkte burchten met slotgrachten worden vormgegeven. De Nederlandse afgeschermden woondomeinen wijken in vorm af van die in het buitenland. Hier is niet zozeer sprake van 'beveiliging door afsluiting', als wel van 'beslotenheid door begrenzing'. Typend voor de Nederlandse vorm is de keuze voor zogeheten zachte randen - water, groen en niveaunderschillen - en een defensieve architectuur, waarmee hekken en afgesloten poorten veelal overbodig worden. Daarnaast zijn afgeschermden woondomeinen in Nederland doorgaans kleinschaliger dan in het buitenland en herbergen ze naast het wonen weinig andere functies, zoals werk- of winkelvoorzieningen. Nederland kent verscheidene soorten afgeschermden woondomeinen, zowel in de binnensteden en aan de stadsranden als in het landelijk gebied.

Een variant op de gated community kan een hoogbouw complex zijn. Met name in Amsterdam en Rotterdam zijn de afgelopen jaren een paar complexen gebouwd die elementen hebben van een gated community: afgesloten parkeergarage, portier, gedeelde voorzieningen in het gebouw zoals fitness, zwembad, boodschappen service, gelijk gestemde doelgroep (veelal 1-en 2-persoonshuishoudens).

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Gated communities zijn relatief duur om te bouwen. Maar als de complexen in eigen beheer worden genomen (VVE's) zal er minder beroep worden gedaan op gemeenschapsgelden omdat bewoners dat zelf opbrengen. Het is immers privé-ruimte en geen openbare ruimte.

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Woningbouwcorporaties, projectontwikkelaars, vereniging van eigenaren.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Gemeente, sportverenigingen (vaak wordt de openbare ruimte tussen de gebouwen benut als sportgelegenheid zoals een golf- of tennisbaan).

### RESULTAAT

De mate waarin gated communities bijdragen aan de veiligheid is niet bekend. Het lijkt aannemelijk dat er minder potentiële daders komen door de manier van bouwen en dat bewoners zich veiliger voelen (bouwen voor gelijk gestemden). Maar in Nederland is dat (door onderzoek) nog niet bewezen.

### MEER WETEN?

#### Publicaties

- Afgeschermd woondomeinen in Nederland. K. Nabielek en S. Schluchter, Rooilijn, tijdschrift voor wetenschap en beleid, jaargang 42, nummer 5, 2009.
- Afgeschermd woondomeinen in Nederland, D. Hamers e.a., Ruimtelijk Planbureau, Den Haag, 2007.
- Een wereld van hekken. De globalisering van de gated community. M. Aalbers en M. Loopmans, Agora, jaargang 21, nummer 5, 2005.
- Gated communities in Nederland? L. Wilkens, Rooilijn, tijdschrift voor wetenschap en beleid, jaargang 37, nummer 10, 2004.

## AANKOOP PANDEN

### DOEL

Het is niet altijd effectief en afdoende om problemen op het gebied van drugshandel en bijvoorbeeld prostitutie met het bestaande (regel) instrumentarium aan te pakken. Aankopen van vastgoed om grip te krijgen op het gebruik of het voorkomen van ongewenst gebruik (prostitutie, drugshandel, koffieshop, enzovoort) kan dan een betere strategie zijn.

### KORTE OMSCHRIJVING

Indien de gemeente over voldoende financiële mogelijkheden beschikt (eventueel in samenwerking met een woningcorporatie), bestaat de mogelijkheid om overlastgevend panden op te kopen. De gemeente kan op deze manier bijvoorbeeld stimuleren dat zich in het gebied nieuwe ondernemers vestigen of een gebied of wijk opknappen in het kader van de ruimtelijke ontwikkeling. In het verlengde hiervan is het voor gemeenten mogelijk om de aanpak van een probleemgebied onder te brengen bij een gemeentelijk herstructureringsprogramma.

Een structurele aanpak van het aankopen van vastgoed leidt vaak tot een Wijk Ontwikkelings Maatschappij (WOM). De WOM is ontwikkeld om in verloederde wijken grip te krijgen op vastgoed c.q. op de functie die in het vastgoed wordt uitgeoefend. De eerste WOM's zijn ontstaan in Rotterdam. De WOM's bestaan meestal uit corporaties,

gemeenten en projectontwikkelaars. Kernactiviteit is het aankopen van panden waar verloedering van uitgaat, deze saneren en weer op de markt zetten. Verder vindt er intensief buurtbeheer plaats.

### TOEPASSING

Een gemeente of een WOM zal niet snel overgaan tot de aankoop van panden. Maar als het probleem niet op een andere manier kan worden opgelost (vergunningverlening, handhaving, enzovoort) is aankoop een goede optie. Voorbeelden van locaties waarin panden werden opgekocht om verloedering tegen te gaan zijn: Quality 4 (Venlo), Heistraat (Helmond), Paul Krugerlaan (Den Haag), Tarwewijk (Rotterdam), Lipperkerkstraat (Enschede) en het Amsterdamse Wallengebied.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

De aankoop van een pand dat veel overlast geeft, kost veel geld. Daarnaast gaat er veel tijd zitten in de onderhandeling over de prijs voor het vastgoed.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Gemeente, WOM.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Woningcorporaties, vastgoedontwikkelaars.

### RESULTAAT

Er is geen onderzoek bekend naar de werking van het aankopen van panden. Wel zijn er aansprekende resultaten uit Rotterdam, Venlo, Enschede en de Wallen in Amsterdam bekend ('Herover het vastgoed, herover de wijk', zie: Meer weten?).

### MEER WETEN?

#### Publicaties

- Herover het vastgoed, herover de wijk, Ministerie van VROM, Den Haag, 2009.
- Stimuleren hergebruik en herbestemming lang leegstaand commercieel vastgoed. Een handreiking voor gemeenten, NICIS en Kenniscentrum Grote Steden, Sdu Uitgevers, Den Haag ISBN: 90 121 13 857, 2006.

#### Internet

- Op de website van het ministerie van VROM ([www.vrom.nl/ipsv](http://www.vrom.nl/ipsv)) is meer informatie beschikbaar over het InnovatieProgramma Stedelijke Vernieuwing (IPSV). Op de site staat een overzicht van wet- en regelgeving, kamerstukken, de IPSV-themabrochures en voorbeeldprojecten.
- De Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) ontwikkelt innovatieve oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken op het gebied van wonen. Kijk voor meer informatie op: [www.sev.nl](http://www.sev.nl).
- Ministerie van Justitie: [www.justitie.nl](http://www.justitie.nl), doorklikken naar onderwerpen, criminaliteit en Bibob.

## CHECKLIST TERUGDRINGEN AGRESSIE BIJ PUBLIEKSVOORZIENINGEN

### DOEL

Doel van deze checklist is het in kaart brengen van kwetsbare plekken in en om gebouwen die een publieksfunctie hebben. Door deze plekken aan te pakken wordt het gebruik van agressie door bezoekers, en de daarmee gepaard gaande onveiligheidsgevoelens bij werknemers, tegengegaan.

### KORTE OMSCHRIJVING

Het gebouw wordt met de checklist onderzocht op 52 onderdelen. Deze onderdelen zijn te verdelen in een aantal groepen zoals: de schaal van de wijk, de ligging van het gebouw in de omgeving, de bereikbaarheid en de parkeergelegenheid. Zowel de buitenzijde als de indeling van het gebouw wordt bestudeerd. Binnen in het gebouw wordt onderscheid gemaakt tussen voorzieningen, balie, wachtruimte en spreekkamers. Het vernieuwende is dat de risico's, voortvloeiend uit een publieksvoorziening, in een brede context wordt neergezet. Met andere woorden, dat agressie gezien wordt vanuit de optiek van de gefrustreerde cliënt, waarbij een reeks aan frustraties, die een klant oploopt op weg naar de spreekkamer, in beeld wordt gebracht.

Op de checklist staan twee kolommen. De eerste geeft het ambitieniveau aan. De tweede de feitelijke score. Het verschil tussen beiden geeft de noodzaak van actie aan. Na het in kaart brengen van de risico's kunnen er verbetervoorstellen worden gedaan op het gebied van inrichting, beheer, organisatie, training en dergelijke.

### TOEPASSING

Het instrument is eenvoudig toe te passen. Met de checklist uit de 'Handleiding Preventie van agressie en geweld op de werkplek' in de hand kan een gebouw en de directe omgeving geschouwd worden. Van belang is dat zowel analytisch denkende mensen als oplossingsgericht denkende mensen de checklist invullen.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

De verkorte variant: het rondlopen met facilitymanager en bedrijfshulpverlener, het in kaart brengen van risico's en oplossingen en het schrijven van een beknopte rapportage ligt in de orde van grootte van 2000 tot 3000 euro. Het meer uitgebreid in kaart brengen en prioriteren is een twee à drievoud hiervan. Dat heeft te maken met het feit dat de organisatie zelf meer inzet pleegt.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

De checklist wordt op locatie ingevuld door een facilitymanager samen met een Arbo consultant en een bedrijfshulpverlener. Dit kan eventueel samen met een externe deskundige.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Medewerkers.

## RESULTAAT

Na de uitvoering van enkele pilots bij de Gemeentelijke Sociale dienst in Amsterdam is er een handboek ontwikkeld. Dit handboek is niet geëvalueerd. Maar in de praktijk zijn bedrijven tevreden.

## MEER WETEN?

### Publicaties

Handleiding Preventie van agressie en geweld op de werkplek. A. Dragt, A. van Hoek, P. van Soomeren, C. Steinmetz, SDU uitgevers, Den Haag ISBN 90-11208712 0, 1999.

### Internet

Handleiding Preventie van agressie en geweld op de werkplek is als download beschikbaar via de website van de DSP-groep: [www.dsp-groep.nl](http://www.dsp-groep.nl).

## LOCATIECRITERIA SOCIAAL PENSION

### DOEL

De komst van een opvang voor dak- en thuislozen levert in een buurt bijna per definitie negatieve reacties op. Het zorgvuldig afwegen van de plaats waar een sociaal pension (of dagopvang voor dak- en thuislozen) kan komen, is dan ook van belang om draagvlak te krijgen en een afgewogen keuze te maken.

### KORTE OMSCHRIJVING

Met het samenstellen van locatiecriteria kunnen alle potentiële locaties in hun eigen context worden bestudeerd op de geschiktheid als pension. Aan de hand van de uitkomsten kan een afgewogen keuze worden gemaakt voor de meest geschikte locatie voor het sociaal pension.

Omdat de problematiek doorgaans in grote steden speelt, was er tot voor kort weinig aandacht voor. Sinds ook kleinere gemeenten, door de toename van de mobiliteit, maar ook door extramuralisering van de zorg (Wmo), geconfronteerd worden met drugsgelateerde overlast, is er sprake van een toegenomen aandacht.

Projecten waarbij uitgebreid onderzoek heeft plaatsgevonden aan het hand van locatiecriteria:

- Locatiekeuze hostels, Utrecht
- Sociaal pension Willemstate Leeuwarden
- Sociaal Pension Delft
- Sociaal pension De Herberg Gouda
- Dak- en thuislozenopvang Zwolle
- Nieuwbouw Omnizorgcentrum Apeldoorn

### TOEPASSING

De locatie wordt getoetst aan de hand van de volgende criteria:

- De mogelijkheid voor de medewerkers van de opvang en de politie om zicht te hebben op de doelgroep in de omgeving van het centrum.
- De bereikbaarheid van de opvang voor hulpdiensten.
- Het hebben van voldoende sociale controle in de omgeving.
- De aanwezigheid van functies en ruimten met een eigen veiligheidsrisico in de omgeving.
- Het perspectief van buurtbewoners en andere gebruikers: ouderen en kinderen zijn relatief kwetsbaar voor drugsoverlast.

Per onderzoek kunnen andere doelen en criteria gesteld worden.

### KOSTEN EN CAPACITEIT

De kosten zijn afhankelijk van het aantal locaties dat in kaart wordt gebracht, de risico's en de omvang van de overlast. Ook de mate van communicatie is bepalend voor de omvang van het onderzoek en de daarmee gepaard gaande kosten.

Een indicatie van de kosten als werkzaamheden worden uitbesteed:

- Inventarisatie van risico's (zonder aanbevelingen) van zes locaties zonder communicatietraject: 10.000 euro.
- Inventarisatie van risico's en aanbevelingen (scenario's) voor een nieuwe locatie inclusief communicatietraject: 16.000 euro.
- Inventarisatie van drie locaties, inclusief de huidige situatie en een uitgebreid communicatietraject (organisatie bijeenkomsten): 40.000 euro.

### PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT

Veelal beleidsmedewerker Welzijn en Zorg.

### ANDERE BETROKKEN PARTIJEN

Andere medewerkers van de gemeente, politie, woningbouwcorporatie, bewoners, beheerder opvang, kwaliteit leefomgeving, beheerder openbare ruimte.

### RESULTAAT

In Utrecht zijn goede resultaten behaald met het samenstellen van locatiecriteria. De eerste reden voor dit succes is dat B&W speerpunten geformuleerd hebben om de drugsoverlast in relatie tot de komst van hostels te bestrijden en dat B&W daar ook actief op inzet. De politici gaan met de buurt in gesprek op buurtvergaderingen om de toetsingscriteria over locatiekeuzes te bespreken en laten het informeren van buurtbewoners niet alleen aan de GG&GD over. De tweede succesfactor is dat ook het omgevingsbeheer goed met de buurt wordt gecommuniceerd. Er is een klachtenlijn en er wordt alles aan gedaan om overlast te voorkomen.

## MEER WETEN?

### Internet

Op de websites van onder andere de gemeenten Utrecht, Leeuwarden, Delft, Gouda, Zwolle, Tilburg en Apeldoorn is meer informatie beschikbaar over de wijze waarop in deze gemeenten de locatiekeuze voor een sociaal pension tot stand kwam/moet komen.

## AANPAK GRAFFITI DEN HAAG

### DOEL

Het verminderen van graffiti, het tegengaan van verloedering in de wijk is de hoofddoelstelling van het Haagse graffitiproject in de Zeeheldenbuurt en het Stadscentrum. Daarnaast richt de aanpak zich op het vergroten van de bewustwording van de gevolgen van vandalisme bij de eigenaren van panden en bij wijkbewoners.

### KORTE OMSCHRIJVING

Bij de aanpak van het graffiti-probleem kan ingezet worden op: legale graffiti (door de gemeente aangewezen graffitiwands of graffiti-borden), schoonmaakbeleid, opsporingsbeleid, centraal meldpunt & registratie, voorlichting en samenwerking met pandeigenaren, winkeliers, winkelverenigingen, huurders en bewoners. In Den Haag is een groot aantal van deze maatregelen verenigd in een aanpak voor de Zeeheldenbuurt en het Stadscentrum.

In het Zeeheldenkwartier in het stadsdeel Centrum werken gemeente, bewoners, ondernemers en politie samen bij de aanpak van graffiti. Zo wordt door het Meldpunt Graffiti gevraagd direct 112 te bellen wanneer iemand wordt betrappt bij het beplakken of bekladden van een pand. Belangrijk is ook dat de vervuiling zo snel mogelijk wordt weggehaald. De gemeente biedt winkeliers en pandeigenaren in stadsdeel Centrum daarom een graffiti schoonmaakregeling aan. Daarbij maakt een gespecialiseerd bedrijf het pand eerst helemaal schoon. Als het dan op een later moment weer beklad wordt, kan de deelnemer met een speciaal telefoonnummer bellen. De gemeente verwijdert de graffiti dan binnen twee werkdagen, zonder bijkomende kosten.

### TOEPASSING

De graffiti schoonmaakregeling is nu alleen nog beschikbaar voor ondernemers en pandeigenaren (of huurders die toestemming hebben van de verhuurder) in stadsdeel Centrum. Nu de regeling een succes blijkt te zijn, wordt bekeken wanneer het ook in andere delen van de stad kan worden aangeboden.

Het effect van de aanpak is groter wanneer sprake is van een actief opsporingsbeleid. Het instellen van een Meldpunt Graffiti draagt ook bij tot het vergroten van het aantal aangiftes en de bewustwording van het probleem.

### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

De kosten voor een aanpak van graffiti zijn afhankelijk van de mix van maatregelen die wordt genomen en de schaal waarop de aanpak wordt ingezet. In Den Haag betaalt de gemeente het grootste gedeelte van de schoonmaakkosten. Afhankelijk van de breedte van de gevel van het pand, betalen deelnemers aan de schoonmaakregeling een bijdrage van tussen de 50 en 150 euro per jaar (excl. BTW).

### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente.

### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Politie, pandeigenaren, winkeliers, winkelverenigingen, huurders en bewoners.

### **RESULTAAT**

In een jaar tijd is de graffiti door het Haagse project met 37 procent afgenomen.

### **MEER WETEN?**

#### **Internet**

Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid heeft een digitale toolkit Graffiti ontwikkeld. Deze toolkit helpt gemeenten om een graffiti-aanpak te ontwikkelen. Daarnaast zijn in de toolkit praktijkvoorbeelden, beleidsstukken en onderzoek opgenomen. De toolkit is beschikbaar via [www.hetccv.nl/toolkitgraffiti](http://www.hetccv.nl/toolkitgraffiti).

## **SOCIALE DUURZAAMHEID IN TOEKOMSTVISIES**

### **DOEL**

Het doel van sociale duurzaamheid in toekomstvisies is om binnen stedenbouwkundige plannen randvoorwaarden te creëren die de sociale samenhang van bewoners versterkt.

### **KORTE OMSCHRIJVING**

Bij sociale duurzaamheid in toekomstvisies gaat het om het betrekken van mensen bij hun leefomgeving. Door vertrouwdheid, geborgenheid en veerkracht te realiseren en sociaal isolement tegen te gaan, ontstaat een duurzame sociale infrastructuur.

### **TOEPASSING**

Het is raadzaam om bij de ontwikkeling van complexe stedenbouwkundige opgaven in een vroeg stadium over sociale duurzaamheid na te denken. Bij voorkeur al bij de ontwikkeling van de bouwkundige plannen. De verschillende aspecten van sociale duurzaamheid zijn namelijk afhankelijk van de manier waarop de stedenbouwkundige opgave vormt krijgt, en omgekeerd.

Enkele randvoorwaarden van sociale duurzaamheid in bouwkundige plannen voor de wijk zijn:

- Het bouwkundig concept moet zo zijn opgebouwd, dat naast formele ontmoetingen ook informele contacten kunnen ontstaan.
- Gebouwen en openbare ruimten moeten op een goede manier verankerd zijn in de omgeving en moeten in sferen bij elkaar aansluiten. Gebruikers van de openbare ruimte moeten zich thuis voelen.
- Verantwoordelijkheid voor de individuele en collectieve leefruimte door de wijkbewoners.
- Sociale veiligheid en verkeersveiligheid moeten gewaarborgd zijn.
- Complexen en de aangrenzende openbare ruimten moeten levensloopbestendig worden ingericht.
- Tijdens diverse fasen van uitvoering moet aandacht besteed worden aan het behouden en vergroten van sociale cohesie.

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Het doorlichten van een grote stedenbouwkundige opgave op sociale duurzaamheid ligt ongeveer tussen de 20.000 en 25.000 euro.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente, projectontwikkelaar, woningcorporatie.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Actieve bewoners (bewonersplatform), politie (wijkagent, buurtregisseur, info-beheerder), sportverenigingen, welzijnswerk/opbouwwerk, wijk- en buurtbeheer (coördinator/medewerkers/buurtconciërge), winkeliers/middenstand, sociaal supervisor.

#### **RESULTAAT**

In de bouwkundige plannen voor een te ontwikkelen gebied wordt expliciet aandacht besteed aan de sociale duurzaamheid voor huidige en toekomstige bewoners en gebruikers.

#### **MEER WETEN?**

##### **Publicaties**

- Sociale duurzaamheid in de plannen voor Overstad Alkmaar. J. de Kleuver, N. Smits en T. Woldendorp, DSP-groep in opdracht van AM Wonen, 2008.
- Buurtpanels in de steigers in Amsterdam, een analyse van het procesverloop. J. Foolen, en A. Raspe, Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, 2003.

##### **Internet**

- Platform Corpovenista: Platform Corpovenista is een samenwerkingsverband van dertien woningcorporaties en Aedes dat zich richt op kennisontwikkeling en kennisuitwisseling over vraagstukken waar wijkontwikkeling, de emancipatie van de bewoners en de ontwikkeling van het vastgoed in onderlinge samenhang aan de

orde zijn. Ook wil het platform inzicht verkrijgen in de rol van de verschillende partijen die hierbij betrokken zijn, in het bijzonder die van corporaties. Het platform wil kennis en ervaringen uit beleid, praktijk en onderzoek met elkaar verbinden. Meer informatie over het platform is beschikbaar op: [www.kei-centrum.nl](http://www.kei-centrum.nl).

- Servicepunt Anders Wonen Anders Leven: [www.omslag.nl](http://www.omslag.nl).

## SOCIAAL SUPERVISOR

### DOEL

Een sociaal supervisor stelt zich ten doel een stedelijk gebied vitaal, duurzaam en veilig te helpen ontwikkelen. Hij oefent invloed uit op de sociale context van gebieden, om een prettige, leefbare omgeving én een sterk sociaal raamwerk te realiseren.

### KORTE OMSCHRIJVING

Bij de ontwikkeling van een stedelijk gebied is het van belang het fysieke en sociale ontwerpproces goed op elkaar te laten aansluiten. Een sociaal supervisor ziet er op toe dat dit gebeurt. De sociaal supervisor buigt zich over de sociale duurzaamheid van de plannen, zoals de sociale veiligheid, het sociaal beheer en het welzijnsprogramma. De sociaal supervisor is de tegenhanger van de stedenbouwkundig supervisor. Samen bewaken ze de kwaliteit van complexe bouwplannen. Daarom is het belangrijk om het sociale ontwerpproces vanaf het begin van de ontwikkeling van een gebied gelijk te laten oplopen met het fysieke ontwerpproces.

### TOEPASSING

Een sociaal supervisor zorgt ervoor dat er bij het ontwikkelen van complexe stedenbouwkundige opgaven in een vroeg stadium over sociale duurzaamheid wordt nagedacht. Er zijn twee belangrijke motieven om een sociaal supervisor aan te stellen:

1. De ambitie om een stedelijk gebied te creëren waar het én prettig toeven is én het sociale raamwerk tegen een stootje kan. Waar een stedelijk ontwerper 'beelden' kan maken om zijn bedoelingen duidelijk te maken, kun je ook sociale beelden, sfeerbeelden en schetsen van het beoogde sociale klimaat maken: levendig of rustig, zakelijk of ontspannen, vluchtig of stabiel. De sociale beelden moeten worden vertaald naar een ontwikkelingsstrategie, en leiden en inspireren de planvorming.
2. Het bewaken van de overall en sociale kwaliteit van de plannen. De sociaal supervisor wijst op mogelijkheden om tijdens het ontwikkelingsproces gunstige sociale effecten te behalen.

In Schiedam werd bijvoorbeeld een sociaal supervisor ingezet bij de gebiedsontwikkeling van Schieveste. Schieveste is een gebied rondom het station van Schiedam Centrum dat zich in de toekomst (in een bestek van 10 tot 15 jaar) moet ontwikkelen als een nieuw stadsdeel waar het goed wonen, werken en verblijven is. Om de sociale functie van het gebied te bepalen, heeft de sociaal supervisor een 'betekenisprofiel' van het gebied opgesteld. Dit betekenisprofiel vormt een belangrijk fundament in het ontwerpproces van het gebied.

Om een betekenisprofiel te maken stelt de sociaal supervisor zich de volgende vragen:

- Op welke wijze voelen burgers zich verbonden met het gebied?
- Wat is de betekenis van het gebied voor de gebruikers?
- Wat zijn de actuele sociale bewegingen in het gebied?
- Hoe denken burgers, professionals en anderen over de toekomst van het stationsplein in relatie tot het omliggende gebied en de potenties die het heeft?
- Welke lessen kunnen worden getrokken uit ervaringen bij andere stationsgebieden?

Door een antwoord te formuleren op deze vragen ontstaat een beeld van de betekenis die een bepaald gebied (in dit geval het stationsgebied) heeft voor de gebruikers. Op basis van deze antwoorden doet de sociaal supervisor aanbevelingen die het sociale klimaat van het gebied op een positieve manier kunnen beïnvloeden. Een voorbeeld van een dergelijke aanbeveling is het aanstellen van een beheerder bij een fietsenstalling die door zijn aanwezigheid een positieve bijdrage kan leveren aan het sociale klimaat.

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Een sociaal supervisor is een externe adviseur. Het uurtarief van een sociaal supervisor ligt tussen de 150 en 200 euro. De benodigde inzet varieert per project.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Gemeente, projectontwikkelaar, woningcorporatie.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

De stedenbouwkundig supervisor, met wie nauw samengewerkt moet worden.

#### **RESULTAAT**

De ervaringen in Schiedam wijzen uit dat het sociaal supervisorschap meerwaarde kan opleveren voor de stedelijke vernieuwing in Nederland. Zo was er door de inzet van de sociaal supervisor veel meer aandacht voor de sociale component binnen de gebiedsontwikkeling.

#### **MEER WETEN?**

##### **Publicaties**

- Sociale duurzaamheid in de plannen voor Overstad Alkmaar. J. de Kleuver, N. Smits en T. Woldendorp, DSP-groep in opdracht van AM Wonen, 2008.
- Een sociaal supervisor bij Stedelijke Vernieuwing. K. Fortuin en F. de Meere, Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, 2005.
- Betekenisprofiel stationsplein Zuidzijde station Schiedam Centrum. A. Huygen, K. Fortuin en M. Wentink, Verwey-Jonker Instituut in opdracht van Projectbureau Schieveste, gemeente Schiedam, 2003.

### Internet

- Meer informatie over de inzet van een sociaal supervisor is beschikbaar op de website van het Verwey-Jonker Instituut: [www.verwey-jonker.nl](http://www.verwey-jonker.nl) en de site van het kenniscentrum stedelijke vernieuwing (KEI): [www.kei-centrum.nl](http://www.kei-centrum.nl).

## VEILIGE VIRTUELE WIJKEN

### DOEL

Virtuele wijken zijn een nieuwe manier om veiligheid in een vroeg stadium te betrekken bij allerlei inrichtingsvraagstukken in steden. In de virtuele wijk kunnen professionals en burgers op een laagdrempelige manier binnenstappen en met elkaar overleggen om tot een veiliger wijk te komen.

### KORTE OMSCHRIJVING

Ingenieurs en wetenschappers kunnen inmiddels, vrijwel zonder tussenkomst van mensenhanden, virtuele omgevingen genereren uit panoramafoto's en detailkaarten. Deze computersimulaties van een stedenbouwkundig ontwerp verkleinen de kans dat het eindresultaat blinde muren, stille hoeken, spookachtige trappen en onverlichte stegen bevat. De inzet van deze technologie kan de fysieke veiligheid (risico's bedrijvigheid en veiligheid van infrastructuur) en sociale veiligheid (leefbaarheid, veiligheidsgevoel) verbeteren. Er kunnen statische afbeeldingen ('stills') gemaakt worden, maar het is ook mogelijk om virtueel door het ontwerp te wandelen. Zowel professionals die bij het ontwerp zijn betrokken, als personen die minder gewend zijn om plannetekeningen te lezen, krijgen op deze manier eenvoudig inzicht in de plannen.

Betrokkenen kunnen met behulp van Virtuele wijken eenvoudiger zien wat een herinrichtingsplan of een nieuwbouwplan betekent, doordat ze de nieuwe situatie op een computerscherm zien. Hierdoor kunnen onveilige plekken en situaties al worden ontdekt en opgelost voordat de werkzaamheden beginnen.

De inzet van een Virtuele wijk is een relatief nieuw instrument dat steeds meer wordt toegepast.

### TOEPASSING

Een Virtuele wijk kan worden toegepast bij allerlei soorten nieuwbouw- en herinrichtingsplannen: voor grote en kleine gebieden, van infrastructuur tot natuurontwikkeling. Er zijn in Nederland al een aantal Veilige Virtuele Wijken ontwikkeld (zie: Meer weten?).

De ontwikkeling van Veilige Virtuele Wijken is nog in volle gang, maar bezoekers van de reeds bestaande virtuele wijken kunnen al een aantal handelingen verrichten, zoals:

- wandelen door steden;
- chatten met andere bezoekers;
- deelnemen aan belevingsonderzoeken;
- video's plaatsen en bekijken;

- rondleiding volgen;
- vanuit verschillende perspectieven de wijk bekijken (rechtopstaand, zittend in een rolstoel en zelfs als hond).

Ook professionals van gemeenten en politie kunnen er al mee werken, bijvoorbeeld:

- Om informatie te verzamelen van burgers, door bijvoorbeeld belevingsonderzoeken te plaatsen of te chatten met burgers.
- Als visuele ondersteuning bij bewonersbijeenkomsten.
- Als visuele ondersteuning van een overleg met collega's.
- Specifiek voor de Veilige Virtuele Wijk geldt dat de effecten van maatregelen ter bevordering van veilige situaties visueel kunnen worden weergegeven tijdens een overleg tussen professionals.
- Door te chatten tussen professionals onderling.

#### **KOSTEN EN CAPACITEIT**

Het bouwen van een Virtuele wijk hoeft niet kostbaar zijn. De investering is onder andere afhankelijk van het detailniveau dat wordt gevraagd: een heel gedetailleerde Virtuele wijk (met precies de goede gevels, beplanting en bestrating) kost meer tijd dan een globale Virtuele wijk. De ervaringen van Helmond, Apeldoorn en Tilburg zijn verwerkt in een virtuele bibliotheek waar ook andere gemeenten gebruik van kunnen maken. Daarnaast is er een modelwijk ontwikkeld die binnenkort gratis ter beschikking wordt gesteld.

#### **PARTIJ DIE HET INITIATIEF NEEMT**

Projectleider van een bouwplan, communicatieadviseur.

#### **ANDERE BETROKKEN PARTIJEN**

Virtuele Wijk-bouwer, ontwerpers, bewoners, veiligheidsadviseur.

#### **RESULTAAT**

In de gemeente Helmond is de ontwikkeling van een virtuele wijk gestart om interactieve communicatie met burgers te stimuleren voor en tijdens renovatieprojecten (bijvoorbeeld bij de inrichting van het marktplein). Het doel in Apeldoorn was vergelijkbaar met Helmond, maar omvangrijker. Als uitbreiding op de Virtuele wijk is, in opdracht van de gemeente Apeldoorn, de zichtcalculator gemaakt. De zichtcalculator berekent voor een virtuele situatie de overzichtelijkheid: hoeken die slecht zichtbaar zijn, lichten op.

In Tilburg bleek de virtuele wijk niet alleen een goede informatiebron voor Tilburgers om zich op de hoogte te stellen van alle ontwikkelingen in de binnenstad, maar is de virtuele wijk ook gebruikt als inspraakmethode. Bewoners konden via de virtuele wereld hun voorkeur uitspreken voor de inrichting van een bepaald plein, waarna deze voorkeur ook daadwerkelijk is uitgevoerd.

De bruikbaarheid van Virtuele Wijken bij veiligheidsadvisering is getoetst in Almere. In Almere is een virtueel ontwerp van het nieuwe stadshart gemaakt. Door veiligheidsdeskundigen is vervolgens de veiligheidstoetsing met papieren tekeningen vergeleken met veiligheidstoetsing op basis van de Virtuele Wijk. De gemeente Almere zet de Virtuele Wijk ook in voor het nieuw te bouwen stadsdeel Almere Poort.

Uit de projecten in Helmond, Apeldoorn, Tilburg en Almere blijkt dat Virtuele wijken tijdswinst opleveren (voor architecten, bouwplantoetsers, enzovoort). Ook als communicatiemiddel heeft de Virtuele wijk zijn waarde bewezen. Dat blijkt uit het feit, dat plannen regelmatig in een virtuele vorm worden gepresenteerd. De Virtuele wijken bleken veel voordelen te hebben, maar ook nadelen en valkuilen. Zo maakt een Virtuele wijk het veel inzichtelijker om te begrijpen wat het ontwerp inhoudt. Aan de andere kant kunnen de vaak prachtige plaatjes van een Virtuele wijken ook een te rooskleurig beeld geven.

In 2009 is een model Veilige Virtuele Wijk ontwikkeld. De toepassing van deze Veilige Virtuele Modelwijk is getoetst bij de professionals uit de gemeenten Apeldoorn, Helmond en Tilburg. De verwachting is dat in de loop van 2010 de Veilige Virtuele Modelwijk voor iedere gemeente te gebruiken is.

### MEER WETEN?

#### Publicaties

- Evaluatie, T&S Criminaliteitspreventie, Uitgebreide rapportage, Eind concept, Instituut voor Maatschappelijke Innovatie (i.o.v. Senter), 2003.
- Virtual Reality voor een veilige realiteit, aanbevelingen voor het toepassen van Virtual Reality voor sociaal veilig ontwerpen, DSP-groep (i.o.v. Senter), 2000.

#### Internet

Voor meer informatie over één van de Virtuele Wijken, ga naar:

- [www.virtueelapeldoorn.nl](http://www.virtueelapeldoorn.nl)
- [www.virtueelhelmond.nl](http://www.virtueelhelmond.nl)
- [www.virtueeltilburg.nl](http://www.virtueeltilburg.nl)
- [www.virtueel.utrecht.nl](http://www.virtueel.utrecht.nl)
- [www.almere.nl](http://www.almere.nl)

De Zichtcalculator is beschikbaar via de website van de gemeente Apeldoorn: [www.apeldoorn.nl](http://www.apeldoorn.nl).





# INDEX

## Symbolen

(Be)grijp me 63

(L)Earn Respect, Yes I will 113

## A

Aangiftebereidheid 44, 68, 82

Aangiften 82

Aankoop panden 142

Aanpak graffiti Den Haag 147

Aanpak problematische jeugd-  
groepen 124

Aanpak van overlast door jeugd 83, 85

Achterstandswijken 18, 31, 82, 110

Agressie 37, 144, 145

Alcohol- en drugsgebruik 126

Analyse 35, 67, 68, 70, 75, 76, 84, 106,  
117, 126, 149

Appeltjes van Oranje 63

Autokraak 13

## B

Bedrijventerreinen 67, 68, 120

Beke 49, 124, 125

Beke-aanpak 124

Bemiddelaars 47, 49

Bestaande bouw 137, 138

Betrekken van jongeren 53

Betrekken van jongeren / vandalisme en  
vernielingen 53

Beveiligers 52, 79

Beveiliging 141

Beware Watch Out 51, 52, 53

Bewonersorganisaties 27, 30, 31, 37, 48,  
90

Bewonersparticipatie 14

Bewonersvereniging BaBuTi 13

Bibob 143

Biketeams 133, 134

BOS-impuls 97, 98

Boy 4-ever 62, 63

Brand 71, 73, 133

Branding (van wijken) 34

Brandstichting 19, 71

Brandweer 67, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 118,  
119, 129

Brede School 65

Bureau Jeugdzorg 72, 112, 124, 125

Burgernet 122, 123, 124

Burgerparticipatie 132

Buurtbeheer 20, 41, 42, 50, 131, 143, 149

Buurtbemiddeling 47, 48, 49, 50

Buurtbetrokkenheid 41

Buurtcoach 27, 28, 29, 30

Buurtmoeders 25

Buurt Ons Huis 53, 54

Buurtouders 24

Buurtpreventie 40, 41, 42, 43

Buurtpreventie Bolnes 43, 44

Buurtpreventieteam 41, 42

Buurtschouw 119

Buurtsignaal 132

Buurtsport 113

Buurtvaders 17, 24, 25, 26, 41

## C

Cameratoezicht (op straat) 120

Can do 27

Certificeringsregeling 69

Checklist terugdringen agressie bij  
publieksvoorzieningen 144  
Coaching 17, 126  
Communicatiemiddelen 52  
Communities that Care (CtC) 125, 126  
Conflict 47, 48  
Convenant 23, 69, 102, 103  
Cruyff Court 100, 101, 102

## D

Dak- en thuislozen 145  
Demonstraties 120  
Doelbewust 103, 104, 105  
Draaiboek aanpak van overlast door  
jeugd 83  
Drugs 15, 20, 61, 62, 93, 104, 119  
Drugsgebruik 47, 62, 109, 126  
Drugsoverlast 82, 146

## E

Effectevaluatie 85  
Emancipatie 16, 149  
Enge plekken 75  
Evaluatierapport 60, 140  
Evenementen 33, 43, 52, 61, 102, 103,  
120, 133

## F

Futsal Chabbab 110, 111  
Fysieke veiligheid 88, 152

## G

Gabbers en Gasten 63  
Gated community 140, 141, 142  
Gedragscodes 37, 38, 39  
Gehandicapten 73, 118  
Geld voor geen Geweld 55, 56  
Geluidshinder 23  
Geluidsoverlast 47, 49, 91, 125  
Geweld 32, 33, 37, 43, 55, 82, 83, 109,  
126, 144, 145  
GGD 89, 90  
GGZ 90  
Go4It 17  
Graffiti 5, 19, 55, 68, 147, 148

Groenvoorziening 16  
Groepen jongeren 49, 59, 84  
Grote Broer 63, 64

## H

Halt 52, 72, 124  
Handhaving 24, 82, 127, 132, 143  
Handleiding 54, 69  
Handreiking Cameratoezicht 122  
Hangjongeren 56, 57, 60, 85, 98, 109,  
110  
Hein Roethofprijs 16, 17, 43, 56, 61, 79,  
104, 105, 113  
Hennepsteelt 127  
Herinrichting 57, 139  
Herstructurering 18  
Hockeyvereniging 106  
Horecaconvenant 24  
Horecaondernemers 70  
Hotspot benadering 81, 82  
Hotspots 75, 82  
Huisvuil 46

## I

Illegale kamerverhuur 127  
In actie met burgers! 14  
Inbraak 19, 39, 67, 75, 122, 138, 139  
Inhaalslag Handhaving 127, 128  
Integrale aanpak woonoverlast 89  
Integreren 21  
Intimidatie 80, 89, 90, 125  
Inventariseren 87

## J

Jeugdoverlast 58, 59, 60, 83, 84  
Jeugdsportfonds 112, 113  
JIP Boy 4-ever 62, 63  
Johan Cruyff Foundation 102, 103  
Jongerenbuurtbemiddeling 49, 50  
Jongeren Informatiepunt (JIP) 62  
Jongeren Ontmoetingsplek (JOP) 62  
Jongerenoverlast 75, 105  
Jongeren Toezicht Team (JTT) 60  
Jongerenwerk 31, 37, 57, 59, 60, 77, 85,  
102, 103, 124, 125, 129

**K**

Kan wél! 27, 28, 30  
 Keurmerk 67, 68, 137  
 Kick 63, 64  
 Kids & Space 56, 57, 58  
 Kinderen 13, 15, 16, 17, 26, 30, 31, 32, 49, 53, 55, 56, 64, 65, 100, 101, 107, 108, 112, 113, 114, 125, 139, 140, 146  
 Kindlint 139, 140  
 Koffieshop 142  
 Kolonisten van de Wijk 18, 19  
 Kraanvogelhof 15, 16  
 Krajicek Playgrounds 99, 100  
 KVO 67, 68, 69, 120  
 KVV 69, 70, 71, 120

**L**

Laatste kans beleid (wonen) 91  
 Leefomgeving 16, 17, 46, 53, 54, 55, 56, 57, 146, 148  
 Leerlingen 71, 72  
 Locatiecriteria sociaal pension 145  
 Lokale Veiligheidsplanner 86, 87

**M**

Maatregelenpakket Veiligheid 77  
 Maatschappelijke Activeringscentra 21, 22  
 Maatschappelijke onrust 80, 130, 131, 132  
 Marokkaanse buurtvaders 25, 26  
 Meedoen, Leren, Winnen 5, 102, 103  
 Met M. in actie 19, 20  
 Moeders 16, 17  
 Monitoring 82, 98

**N**

Nachtpreventie 42  
 Nederland ontmoet 63  
 Neighbourhood Watch 41  
 Nieuwbouw 34, 106, 137, 138, 139, 152

**O**

Objectieve veiligheid 13, 40, 121  
 OEPS 31, 32

OK-punten 32, 33, 34  
 Omgangsvormen 38, 112  
 Ondernemers 23, 67, 69, 70, 73, 75, 79, 118, 119, 129, 132, 142, 147  
 Onderwijs 25, 31, 37, 54, 71, 76, 97, 98, 105, 111  
 Onrust 80, 130, 131, 132  
 Ontmoetingsplaats 21  
 Onveiligheidsgevoelens 23, 39, 73, 144  
 Openbaar vervoer 118  
 Opzoomer Mee 36, 37  
 Organisatiemodellen 88, 89  
 Ouderen 39, 61, 146  
 Overlastconvenant 23, 24  
 Overlastgevende jongeren 13, 63

**P**

Pandeigenaren 147, 148  
 Pesterijen 13  
 PKVW 137, 138, 139, 163  
 Plein 83, 84, 105, 153  
 Portiek 64, 65  
 Portiekportiers 64, 65  
 Portiers 64, 70  
 Praktijktteams 80, 81  
 Prioriteren 38, 144  
 Probleemanalyse 15, 77, 84  
 Projectontwikkelaar 118, 149, 151  
 Prostitutie 13, 119, 142

**Q**

Quick scan nieuwbouwplannen 117, 118

**R**

R&B 50, 51  
 Recidive 85  
 Reclassering 85, 86  
 Regels 21, 26, 92, 97, 102, 112, 127  
 Resocialisatie & Begeleiding (R&B) 50  
 Richard Krajicek Foundation 100  
 Risicjongeren 85, 103, 110  
 ROC 22, 25, 107, 110  
 Rommel 47, 49, 92  
 RPC 42, 68

**S**

Schade 23, 85  
 School 5, 20, 50, 53, 54, 60, 61, 62, 64, 71, 85, 97, 98, 104, 112, 126, 137  
 Schooluitval 126  
 Senioren en Veiligheid 39  
 Signaleringslijst 130, 131  
 Skaeve Huse 92, 93, 94  
 Sleutelfiguren 20, 126  
 SMART 84, 87  
 SMS Alert 122, 123, 124  
 Sociaal supervisor 149, 150, 151, 152  
 Sociaal veilig ontwerpen 137, 154  
 Sociale controle 16, 17, 24, 40, 146  
 Sociale duurzaamheid in toekomstvisies 148  
 Sociale samenhang 37, 148  
 Sociale vernieuwing 41  
 Speelvoorzieningen 101  
 Sport 5, 30, 84, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 105, 107, 108, 111, 114  
 Sportactiviteiten 16, 24, 107, 113  
 Sportvereniging 112  
 Stadsmariniers 78  
 Stadswachten 77, 129  
 Stappenplan 38, 50, 69, 70, 71, 74, 83, 118, 124  
 Stations 87, 120  
 Stedenbouwkundige plannen 56, 57, 148  
 Stichting Move 107, 108  
 Straatafspraken 36  
 Straatportiers 64, 65  
 Straatvertegenwoordigers 46, 47  
 Straatvuil 16  
 Streetwise 58, 59, 60  
 Subjectieve veiligheid 13, 120

**T**

Thuis Op Straat 30, 31, 32  
 Toezicht 24, 25, 40, 42, 43, 60, 61, 63, 80, 81, 82, 121, 133  
 Toezichthouders 64, 121  
 TWENS 129

**U**

Uitgaanscentra 120  
 Uitgaansgebieden 41, 69, 70

**V**

Vandalisme 30, 34, 41, 49, 53, 54, 71, 88, 101, 119, 133, 134, 147  
 Van hangjongeren naar sportjongeren 109  
 Veelplegers 77, 85, 86  
 Veelplegersaanpak 85  
 Veilige Virtuele Wijken 152  
 Veiligheidsanalyse 129  
 Veiligheidscoördinator 73, 76, 88, 89, 118, 120  
 Veiligheidsgevoel 13, 16, 59, 61, 121, 133, 138, 152  
 Veiligheidsketen 84  
 Veiligheidsschouw 117, 118, 119  
 VER 72, 73, 74  
 Verlichting 15, 36, 68, 75, 81, 105, 119  
 Verloedering 5, 6, 13, 14, 55, 72, 82, 143, 147  
 Vernielingen 13, 15, 19, 46, 53, 55, 56, 64, 80, 98, 125, 137  
 Vervuiling 23, 36, 46, 64, 65, 71, 91, 119, 147  
 Vinex-wijk 29, 105, 141  
 Vlag en Wimpel 18  
 Voetbalveld als sociaal plein 105  
 Voetbalvereniging 105, 106, 109, 110  
 Vrijwilligers 5, 25, 29, 33, 47, 48, 49, 62, 63, 111  
 VRIS 71, 72  
 Vrouwen Aan Zet 16, 17

**W**

Wachsamer Nachbar 41  
 Wapenbezit 19  
 Waterbedeffect 82  
 Week van de liefde 63  
 Welzijnsinstellingen 26, 48  
 Wijkactieplan 74, 75  
 Wijkbeheer 85, 107  
 Wijkcoördinatoren 140

Wijk en Agent Samen (WAS) 44  
Wijkmanagers 78, 90, 140  
Wijk Ontwikkelings Maatschappij  
(WOM) 142  
Wijkprofiel 126  
Wijkveiligheidsplan 74, 75, 76  
Winkelcentrum 44, 52, 67  
Winkeliers 14, 20, 41, 50, 76, 82, 83, 84,  
113, 121, 131, 147, 148, 149  
Winkeliersvereniging 25, 26  
Wmo 22, 145  
Woningbouwcorporatie 24, 25, 26, 39,  
107, 146  
Woningcorporatie 14, 15, 17, 18, 19, 29,  
38, 44, 65, 85, 87, 93, 101, 107, 111, 142,  
149, 151  
Woon- en leefregels 40  
Woonomgeving 5, 13, 14, 41, 46, 47, 91,  
137  
Woonoverlast 89, 90, 91  
Wrap around 85

## Z

Zaalvoetbal 110, 113  
Zakgeldbureau 2WORK4 53, 54  
Zelfredzaamheid 40, 43, 49, 63



# CENTRUM VOOR CRIMINALITEITSPREVENTIE EN VEILIGHEID

Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) is hét centrum dat kennis en samenhangende instrumenten ontwikkelt en implementeert om de maatschappelijke veiligheid te vergroten. Het CCV stimuleert samenwerking tussen publieke en private organisaties om criminaliteit integraal terug te dringen en vormt een schakel tussen beleid en praktijk.

Het CCV heeft onder andere de volgende instrumenten en regelingen in beheer:

- Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO)
- Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan (KvU)
- Politiekeurmerk Veilig Wonen (PKVW)
- Veiligheidseffectrapportage (VER)

Het CCV richt zich op lokale, regionale en nationale overheden, instellingen en brancheorganisaties.

**COLOFON****Uitgave**

Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid  
Jaarbeursplein 17, 3521 AN Utrecht  
Postbus 14069, 3508 SC Utrecht  
Informatiedesk (030) 751 6777  
Info@hetccv.nl  
www.hetccv.nl

**Tekst**

Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid

**Advies/begeleiding**

Mariëlle Jansen (CCV)  
Michel de Vroege (CCV)

**Redactie**

Tekstbureau Alfa, Amsterdam

**Ontwerp en vormgeving**

VormVijf, Den Haag

**Fotografie**

Inge van Mill, Den Haag  
Pallierter Fotografie, Utrecht (pag. 96)

**Druk**

Artoos Communicatiegroep bv, Rijswijk

**ISBN**

978-90-77845-28-8

© het CCV, januari 2010

Oplage: 1.500 exemplaren



Stichting Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) draagt bij aan de maatschappelijke veiligheid door het stimuleren van publiek-private samenwerking, actieve kennisdeling van de veiligheidspraktijk en kwaliteitsontwikkeling van instrumenten en regelingen.